

**T.C.
ADNAN MENDERES ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANABİLİM DALI
2017-YL-013**

ANTİK YUNAN MİTOLOJİSİNDE THESEUS

HAZIRLAYAN

Bahar GÜZEL

TEZ DANIŞMANI

Doç. Dr. Hüseyin ÜRETEN

AYDIN-2017

T.C.
ADNAN MENDERES ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE
AYDIN

Tarih Anabilim Dalı Yüksek Lisans Programı öğrencisi Bahar GÜZEL tarafından hazırlanan “Antik Yunan Mitolojisinde Theseus” başlıklı tez, tarihinde yapılan savunma sonucunda aşağıda isimleri bulunan jüri üyelerince kabul edilmiştir.

Ünvanı, Adı Soyadı	Kurumu	İmzası
Başkan: Doç. Dr. Hüseyin ÜRETEN		
Üye : Yrd. Doç. Dr. Serap ÖZKAN KILIÇ		
Üye : Yrd. Doç. Dr. Aydın ERÖN		

Jüri üyeleri tarafından kabul edilen bu Yüksek Lisans tezi, Enstitü Yönetim Kurulunun sayılı kararıyla tarihinde onaylanmıştır.

Doç. Dr. Ahmet Can BAKKALCI
Enstitü Müdürü V.

T.C.
ADNAN MENDERES ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE
AYDIN

Bu tezde sunulan tüm bilgi ve sonuçların, bilimsel yöntemlerle yürütülen gerçek deney ve gözlemler çerçevesinde tarafımdan elde edildiğini, çalışmada bana ait olmayan tüm veri, düşünce, sonuç ve bilgilere bilimsel etik kuralların gereği olarak eksiksiz şekilde uygun atıf yaptığımı ve kaynak göstererek belirttiğimi beyan ederim.

...../...../2017

Bahar GÜZEL

ÖZET

ANTİK YUNAN MİTOLOJİSİNDE THESEUS

Bahar GÜZEL

Yüksek Lisans Tezi, Tarih Anabilim Dalı
Tez Danışmanı: Doç. Dr. Hüseyin ÜRETEN
2017, 127 sayfa

Kahraman tapısı, tanrılarla insanlar arasında bir yerde oldukları kabul edilen “kahramanların ya da yarı tanrılarının varoluşu, aralarında çok az benzerlik bulunan Yunan mitolojisine ve dinine özgü” bir tapıdır. Yunan mitolojisinde hem siyasal hem de dinsel bağlamda önemli bir yeri olan Theseus da Atina'nın bütün eski çağ kahramanları arasında kendisine en çok hürmet edilen kahramanlarından ve hepsi içinde en ünlüsüdür. Onun başarıları sayısız sanat yapıtında betimlenmiş ve anlatılmış ya da sayısız yazar tarafından ona göndermede bulunulmuştur. Homeros Atina kentinin bu ünlü kurucu kahramanından *Ilias* ve *Odyseia* adlı yapıtlarında söz etmektedir. Antik gelenek onun adını Yunanistan'ın söylensel kralları içine yerleştirmektedir. Ancak onun tapısının yaygınlaşması Klasik Çağa yani 5. yüzyılın ikinci yarısına tarihlenmektedir.

Dorlar için Herakles ne ise Atina için de Theseus odur. Dağınık ve küçük kasabaları aynı çatı altında birleştirmiş (*synoikismos*) olduğundan siyasal bir yanı da vardır. Theseus sadece *synoikismos*u gerçekleştirdiği için değil aynı zamanda kentte demokrasiyi inşa ettiği için haklı olarak değer görmüştür. Sonraki dönemlerde adına törenler düzenlenecek kadar ün salmıştır.

ANAHTAR SÖZCÜKLER: Antik Yunan Mitolojisi, Theseus, Atina.

ABSTRACT

THESEUS IN ANCIENT GREEK MYTHOLOGY

Bahar GÜZEL

M.sc. Thesis, at Ancient History
Supervisor: Dr. Hüseyin ÜRETEN

Hero beliefs, which are considered to be somewhere between gods and humans' existence of heroes or demigods, who between them own little resemblance to the Greek mythology and religion is worshiped. In Greek mythology, both political and religious context in which Theseus in itself an important place among all the heroes of ancient Athens is one of the most revered heroes and the most famous of all. His achievements were described in numerous works of art and has been described by numerous authors, or were made to send him. Homeric hero of this famous founder of the city of Athens has to say in his book, Ilias and Odyssey. Ancient tradition puts his name into Greek mythical kings. However, the expansion of its beliefs dated to the second half of the 5th century that the classical era.

Heracles to do what they are is that Theseus in Athens. Scattered and small towns were united under the same roof (synoikismos) has a political as is. Theseus not only because it performs synoikismos was also valued as the right to build democracy in the city. Next time reputation has been up on behalf of the ceremonies will be held.

KEYWORDS: Ancient Greek Mythology, Theseus, Athens.

ÖNSÖZ

İnsan, söz ile var olmuştur. Mitsel düşünce olarak da tanımlanabilen ilk sözler, zihinsel algının düşünsel ürünlerinin ilk örneklerini sunarlar. Binlerce yıl boyunca toplumların belleklerinin en derinlerinde biriken bu söylencelerin araştırılması, bir zamanlar ulaşılabilir ancak şimdi yeniden keşfedilen bir bellek anlamına gelir.

Mitolojiden söz edildiğinde ulusal kahramanlar sahneye çıkmaktadır. Mitoloji, kahramanlık anlatılarıyla çok yakın ilişki içerisinde bulunmakta, kahramanlık anlatıları gerçekte mitolojinin ruhu olarak kabul edilmektedir. İnançlar ve düşünceler, kahramanlık anlatılarının bedenlerinde birer ruh olarak sembolize edilmiş bir bakıma onları sonsuzlaştırmışlardır. Bu yakın ilgi ve koparılamaz bağ, bir toplumun yapısında kahramanlık anlatılarının yeri ve derin izleriyle, o toplumun hayatında, tarihinde ve halkı üzerindeki yoğun etkileriyle söz konusu toplumun mitolojik değerlerini öğrenmeden tam anlamıyla ortaya konulamayacak kadar güçlüdür. Yunan mitolojisinin önemli kahramanlarından biri olan Theseus da kahramanlık anlatılarından anlaşılacağı üzere halkı üzerinde güçlü izler bırakmış ve bir milletin kaderini değiştirecek kahramanlıklar göstermiştir.

Yüksek lisans tezi olarak hazırlanan bu çalışmada, Theseus'un Yunan mitolojisindeki yeri ve öneminden bahsedilip; kahramanlığın söylensel ve dinsel etkilerinin sergilenebilmesi ve derinliğinin kanıtlanabilmesi amaçlanmıştır.

Bu konuyu seçmemde etkin rol sahibi olan ve bana farklı bir bakış açısı kazandıran tez danışmanım Sayın Doç. Dr. Hüseyin ÜRETEN'e teşekkürü borç bilirim.

Ayrıca desteklerini ve anlayışlarını üzerimden hiçbir zaman eksik etmeyen eşim Ceyhun Güzel'e ve aileme çok teşekkür ederim.

Bahar KIRAN GÜZEL

KISALTMALAR DİZİNİ

Çev.	:Çeviri
Haz.	:Hazırlayan
Hız.	:Hazreti
İ.Ö.	:İsa'dan Önce
İst.	: İstanbul
Ank.	: Ankara
T.D.K.	: Türk Dil Kurumu
Vb.	: ve benzeri
yy.	: Yüzyıl
Yay.	: Yayınevi
ss.	: Sayfalar
s.	: Sayı
C.	: Cilt

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY SAYFASI.....	iii
BİLİMSEL ETİK BİLDİRİM SAYFASI	v
ÖZET	vii
ABSTRACT.....	ix
ÖNSÖZ	xi
KISALTMALAR DİZİNİ	xiii
GİRİŞ.....	1
1. MİTOLOJİ, MİTOS ANLAM VE KÖKENİ.....	6
1.1. Mitolojinin Doğuşu	6
1.2. Mitos ve Mitoloji Kavramı.....	11
1.3. Mitos-Epos-Logos.....	12
1.4. Din ve Mitoloji.....	16
1.5. Mitolojinin İnsanlar Üzerindeki Etkisi ve İşlevleri	19
2. DÜNYA MİTOLOJİSİ	25
2.1. Yaradılış	26
2.2. Bereket	28
2.3. Kahramanlık.....	31
3. YUNAN KAHRAMANLIK TAPISI.....	36
3.1. Yunan Mitolojisinin En Ünlü Kahramanları	39
3.1.1. Akhilleus	39
3.1.2. Herakles.....	41
3.1.3. Iason.....	43
3.1.4. Odysseus.....	45
3.1.5. Oidipus.....	47

3.1.6. Perseus.....	49
3.1.7. Theseus.....	50
4. ANTİK YUNAN MİTOLOJİSİNDE THESEUS.....	52
4.1. Aigaios.....	52
4.2. Theseus'un Doğumu ve Yaşamı.....	54
4.3. Atina Yolunda Theseus ve Kahramanlıkları	57
4.4. Theseus Atina'da	62
4.5. Kral Minos ve Girit Döngüsü	66
4.5.1. Minotauros ve Labyrinthos.....	68
4.5.2. Girit Macerası.....	71
4.5.3. Theseus ve Ariadne	77
4.5.4. Atina'ya Dönüş.....	82
5. THESEUS VE ATİNA.....	85
5.1. Atina Federasyonu.....	85
5.2. Amazonlarla Savaş	90
5.3. Hippolytos ve Phaidra	93
5.4. Peirithoos, Kentaurlar ve Lapitler	98
5.5. Tartaros Macerası	99
5.6. Theseus'un Ölümü	102
5.7. Dirilen Kemikler.....	106
5.8. Theseus Adına Yapılan Şenlikler	107
5.8.1. Hekatombaion	108
5.8.2. Metageitnion.....	110
5.8.3. Boedromion	110
5.8.4. Pyanopsion	111

5.8.5. Maimakterion	112
5.8.6. Poseidon	112
5.8.7. Gamelion	112
5.8.8. Anthesterion	112
5.8.9. Elaphebolion	113
5.8.10. Mounikhion	113
5.8.11. Thargelion	114
5.8.12. Skirophorion.....	114
TARTIŞMA VE SONUÇ.....	116
KAYNAKLAR	119
ÖZGEÇMİŞ	127

GİRİŞ

Çalışmanın Konusu

Primitif dönemden bu yana nesne ve olguları nitelemek, olayları anlamlandırmak ve onları farklı kavramlarla ilişkilendirmek, düşünen insanın en önemli yaşamsal gayelerinden biri olagelmiştir. İnsanlığın günümüzde de devam eden bu eylemi “şeyleri” anlama gereğinin diyalektik bir sonucudur. Şeylere yüklenen anlam, bu anlamları kullanan ve kavrayan insanların yaşadığı toplum ile bütünleşerek onu zenginleştirmektedir. Bu da, anlamı yaratan insanın kendini, yaşadığı toplumu, anlamı daha ileriye taşıdığımızda ise, kültürünü yüceltmesi anlamına gelmektedir.

Maddi ve manevi değerler bütünü olan kültür, toplumun üretken ve birikimci yönüyle ilerlemektedir. Diğer bir deyişle, eğer kültürü bir evren olarak ele almak gerekirse, kültürün, o evrenin içinde barındırdığı öğeler sayesinde pekiştiğini ve değiştiğini söylemek mümkündür. Bahsi geçen öğeleri harekete geçiren şey ise insanın *ussal* eylemidir.

Toplumlar “anlamak” ve “anlamlandırmak” amacıyla giriştikleri bu üretken sürece, öncelikli olarak yaşadığı coğrafyayı, üyesi olduğu insan topluluğunu, inanışlarını ve inanışları geçerli kılan gizli manaları düşünerek başlamaktadır. Böylelikle, üzerinde yaşadığı toprağı betimleyebilen insan kendini oraya ait hissedebilecektir. Aynı şekilde, üyesi olduğu toplumun kurallarını ve inanışların altında yatan mantığı kavramak insanı ruhani bir açıdan tatmin edecektir. Bu durum insanın yaşadığı hayattan memnun olmasını; dahası, çevresinde olup biten olay ve olguları anlamlandırarak *ussal* bir hazza ulaşmasını sağlayacaktır.

İnsanlar ilk olarak, bahsi geçen aidiyeti sağlamak ve yaşamlarında olup biteni anlamlandırmak için mitleri yaratmışlardır. Ortaya çıktığı toplumun inanışını, felsefesini, yaşayış biçimini, öğüdünü, sanatını, olağanüstü eylem ve kahramanlar üzerinden açıklayan mit, en eski anlatı türlerinden biridir.

Yunan toplumunda özellikle bir kahramana (*heros*) hürmet etme geleneği zamanla kahramanlık tapılarının oluşup gelişmesine sebep olmuştur. Kahramanlık mitleri Yunan mitolojisinin üç temel unsurundan biri (Yaradılış, Bereket, Kahramanlık) olduğu gibi, Yunan toplumunun birçok sosyal olguya bakış açısını etkilemiş bu çerçevede şekillenmesine de ortam hazırlamıştır. Buradan yola çıkarak ele aldığımız Yunan kahramanı Theseus, kahramanlıklarıyla Yunan mitolojisinde hem siyasal hem de dinsel bir öneme kavuşmuş; Atina'da kahramanlık tapısını ve ruhunu yaşatmıştır.

Bir araştırma çalışması olan tezimizin ilk bölümünde mit ve mitoloji kavramlarından, mitlerin oluşum süreçlerinden; *mitos*, *epos* ve *logos* kavramları arasındaki uyum ve zıtlıklardan bahsedilmiştir. Toplumların mitlere bakış açlarına dayanarak din ve mit ilişkisinin insanların dinsel, toplumsal ve kültürel yaşamlarını nasıl etkileyip şekillendirdiği incelenmiştir. İkinci bölümde, mitolojinin dünyada nasıl yayıldığını, toplumlara göre nasıl değişim ve benzerlikler gösterdiği ifade edilmiştir. Mitolojinin çıkış noktaları olan yaradılış, bereket ve kahramanlık mitlerinin dünyadan bazı örneklerle geçmiş toplumları nasıl etkilediği ve günümüze kadar etki eden özellikleri sebebiyle tüm dünya için genel geçer öneminden bahsedilmiştir.

Üçüncü bölümde Yunan kahramanlık tapısının özelliklerine değinilmiş ve Yunan toplumunu etkileyen bazı önemli kahramanlara yer verilmiştir.

Dördüncü bölümde çalışmanın temel konusunu oluşturan Theseus'un yaşamından yola çıkılarak kahramanlık maceraları irdelenmiştir. Labirentin, Minotavros'un ölümünün, Theseus'un hayatında Ariadne'nin rolünün ve Theseus'un babasının ölümünden sonra kral olmak için Atina'ya dönüş macerası ele alınmıştır. Bunun yanında özellikle Atina için yaptığı kahramanlıkları ile Atina halkına siyasi, toplumsal, kültürel ve dinsel yönlerden kazanımlarının önemi ortaya konmuştur. Bu bölümde aynı zamanda Theseus'un yaşadıklarının bazı antik dönem tragedia eserlerine de konu olduğu görülmüştür.

Beşinci bölümde ise Atina şehrinin ayrı ayrı komitelerden, bir birlik haline gelip kentleşme sürecinin Theseus ile birlikte nasıl başladığı açıklanmıştır. Kentleşme ile birlikte adı daha çok duyulan Theseus'un saldırıların hedefi haline gelmesi ve savaşlardaki başarılarına değinilmiştir. Bunun devamında ise kral olarak

hükümdarlığı, kadınlarla ilgili zorlukları, oğlunun ölümü, Herakles'in Theseus'u yeraltı dünyasından kurtarması ve Theseus'un siyasi gerilemesi ele alınacaktır. Theseus'un ölümünden bir süre sonra da Atina halkının onun adına düzenlediği şenliklere ve oluşan Theseus kültürüne yer verilmiştir. Burada aynı zamanda Atina vatandaşlarının dirilişi de ele alınmıştır.

Sonuç olarak Theseus, Atina'nın belki de bugüne kadar siyasal, sosyo-kültürel ve kentsel gelişmesinin temellerini atmıştır. Buna dayanarak onun hem antik Yunan mitolojisi hem de modern Atina kenti için önemi ortaya konmuştur. Bu sebeple burada Theseus için, Yunanistan'ın altın çağını yaratmaya yardım eden ve dağılmaya yüz tutmuş bir milleti tekrar canlandıran “dirilen ruh” demek yanlış olmayacaktır.

Çalışmanın Amacı

Toplumsal hayat içerisinde dini hayatın kendisi olmaktan uzaklaşan mitoslar, öncelikle destanların dünyasına sığınmışlardır. Bu mitolojik semboller, insanlığın ortak bilinç paydası adı verilen arketiplerin yansımasıdır ve kahramanlık mitosuna da bunlardan birisidir. Bu çalışmada kahramanlık mitosunun Theseus üzerinden gelişme çizgisi gösterilmeye çalışılmıştır. Theseus'un kahramanlıkları ve Atina'ya kazanımlarının yanı sıra, *onun adına olan kahramanlık mitlerinin toplum üzerindeki etkisinin günümüze kadar uzanan psikolojik etkileri oldu mu?* sorusuna da cevap aranmıştır. Bu yolla, günümüzde temellendirilen bu mitosların çıkış noktalarını anlamlandırmak amaçlanmıştır. Çalışma genelinde oluşan bütün sorgulamalara uygulamalar üzerinde yanıtlar aranmıştır. Aynı zamanda bu çalışma ile ülkemizde antik Yunan mitolojisinde kahraman Theseus adına başlıca bir başvuru kaynağı oluşturmak amaçlanmıştır.

Çalışmanın Önemi

Mitoloji, onu üreten toplumun kültürüne sonu gelmez bir şekilde sağladığı katkılardan dolayı önem kazanmaktadır. Campbell'ın deyimiyle “*Yeryüzünde ikamet edilmiş her yerde, bütün çağlarda ve her koşulda, insana ait mitler türetilmiştir ve bu mitler insanın vücudunun ve aklının eylemleriyle ortaya çıkan ne varsa hepsinin esin kaynağıdır*” (Campbell, 2010: s.13). Bu yönüyle mitler,

toplumların kültürünü pekiştiren en önemli disiplinlerden biri olarak ortaya çıkmaktadır.

Sözlü iletişimin ilerlemesi ile mitoslar da çeşitlenmeye ve yayılmaya başlamış, mitler toplumların merkezi sistemindeki yerlerini almışlardır. İnsanların en çok merak ettiği ve hayatı anlamlandırma çabalarını içeren birçok mit, toplumların ve toplulukların hayatında her zaman için önemli bir yere sahip olmuştur. Ayrıca mitos, Walter Burkert tarafından “*ortaklaşa önemi olan bir olguya, tikel göndermelerde bulunan geleneksel öykü*” olarak tanımlanmıştır (Burkert, 1985:12). Bu ortak olguların merkezine, her bireyin bilinçaltında kendi yaşamı ile bağdaştırdığı kahramanın inanılmaz gözükken görev ve olayların üstesinden geldiği mit çeşidi koyulabilir. ‘*Kahraman miti*’ olarak adlandırabileceğimiz bu mit, bireylerin yaşam evrelerinde toplumsal ve sosyolojik durum ve hisleri doğrultusunda şekillenmiş gibi gözükmektedir. Kahraman mitine uyan mitos–ve masallara-*Gılgamış, İsis, Thor, Odysseus, Horus, Hz. İsa, Hz. Musa, İason, Zeus, Hz. Nuh, Perseus* gibi daha birçok örnek gösterilebilir. Mitolojik (ve dinî) hikâyelerdeki kahramanların yaşadıkları olaylar farklı gibi gözükse de sonuçlar ve ana hatlar aynıdır. Onların yaşadıkları maceralar aslında bizlerin hayatta yaşadığımız olayların, aldığımız kararların ve elde ettiğimiz (ya da etmeyi umduğumuz) sonuçların idealize edilmiş ve abartılı bir dikkat çekicilikle anlatılan hâlden başka bir şey değildir.

Eski Yunan mitolojisi, kahramanlık öykülerinin süslediği anlatılarla doludur. Ancak kahramanlık olgusu yalnız mitolojik öykülerde karşılaşılan bir ideal olmakla kalmamış, eski Yunan toplumunun günlük yaşamında büyük bir öneme de sahip olmuştur. Kahramanlık düşüncesinin beslenmiş olduğu kaynak; şüphesiz, Homeros’un ürünü olan kahramanlık öyküleridir. Öyle ki; Homeros’un şiirleri ve o şiirlerin yarattığı kahramanların ya da kahramanın genel tasviri, Yunan kültüründe bin yıldan uzun bir süre yer işgal etmiştir.

Plutarkhos, Theseus’un bir *heros* olarak görülme nedenini şu sözlerle ifade etmektedir: “...*daha sonraki zamanlarda, özellikle de Marathon’da Medlere karşı savaşılan azımsanmayacak sayıda kişinin, barbarlara karşı ön safta savaşılan silahlı Theseus’un hayaletini gördüklerini düşünmüş olmaları, Atinalılar’ın Theseus’u bir yarı-tanrı (heros) olarak onurlandırmalarına dayanak oluşturdu*” (Plut. *Thes.* 44).

Plutarkhos'un bu sözleri, Theseus'un kendi bölgesinde bir tapısının varlığına işaret etmektedir. Böylelikle Theseus bu bölgenin en ünlü kahramanlarından biri ve Attika'nın Kuzeydoğu bölgesinde yerel tapınım nesnesi konumuna erişmişti.

Materyal ve Yöntem

Bu araştırma, tarama modeline göre oluşturulmuştur. Araştırmaya kütüphane ve arşiv taraması yapılarak başlanmıştır. Yayın taramasında konu ile ilgili hazırlanmış olan Yüksek Lisans-Doktora tezlerinden ve kütüphanelerden yararlanılmıştır. Aynı zamanda konuya ilişkin Antik Dönem kaynakları taranmıştır. Kütüphanelerde yapılan araştırmalar sürerken bir yandan da konu ile ilgili olan ve araştırmaya yön verecek çeşitli süreli yayınlar, kitaplar, internet siteleri araştırılıp taranmıştır. Çalışmada bu noktadan sonra, elde edilen veriler doğrultusunda araştırma konusu ile ilgili görsel örnekler de sunulmuştur. Alan araştırması sürerken, kişisel çalışmalar oluşturulmaya başlanmıştır. Bu kişisel çalışmalar, araştırma sonuçları ile ilişkilendirilerek birlikte ele alınmıştır.

1. MİTOLOJİ, MİTOS ANLAMI VE KÖKENİ

1.1. Mitolojinin Doğuşu

Mitler, ilkel insan topluluklarının yeryüzünü, insanın dünyaya gelişini, doğayı, iyiliği, kötülüğü ve henüz sırrını çözemedikleri yaşamla ilgili her şeyi anlamlı bir şekilde açıklama gereksiniminden ortaya çıkmış öykülerdir. İnsanlık tarihi için önemli bilgiler içermektedirler. Toplumun kültürel özelliklerini ve dini inanışlarını açıklarlar. İnsanın ilk çağlardan itibaren sordukları varoluş sorularının cevabıdır. Mitlerin temelini insanların bilmediği ve korktuğu her şeye karşı geliştirdiği olumlu tavır düşüncesi oluşturur. İnsanlar evreni, doğumu, yaşamı ve doğayı kişileştirerek varoluş sorularını öykü ve destanlarla açıklamışlardır. Temelindeki düşünce, eski zamanlarda olumsuz ve tehlikeli olarak adlandırılan ve açıklanamayan olaylardan kaçınıp, güvenli ve olumlu olana yakınlaşmadır. Mitler doğaüstü varlıkların etkinliğini ortaya koyarken bu doğaüstü varlıkları örnek olarak gösterir ve kutsal olma özelliğini anlatır. Mitolojik öykülerde doğaüstü olaylar ve olağanüstü güçlere sahip kişilerin yaptıkları iyilikler anlatılır ve örnek alınacak davranış biçimlerinden bahsedilir. Efsaneler doğaüstü varlıkları konu alır ve bu efsaneler sözlü yolla yayılarak uzun süre insanlar tarafından anlatılır. Her uygarlık, içerisinde yaşadığı hayat şartları, çevre koşulları, kültürel yapılanma ve dünyayı anlama görüşünün ifadesi olarak mitolojisini oluşturmuştur (Kantar, 2013:3-4).

Mitoloji, başlarda mit olarak sınıflandırılmış anlatma öbekleri olarak nitelendirilirken, daha sonraları, özellikle 17. yüzyılın sonlarından itibaren, bu anlatmaların anlamlarını, hangi toplumsal değişikliklerce üretilmiş olduğunu araştıran bilim dalı haline gelmiştir (Bonney, 2000:5).

Geniş anlamıyla; belirli bir uygarlığa ya da dinsel geleneğe özgü inançları, ritüelleri, kurumları ya da doğa olaylarını açıklamak amacıyla görünüşte gerçekten yaşanmış olayları aktaran ama özellikle ayin ve törenlerle bağlantılı, çoğunlukla kökeni bilinmeyen ve en azından kısmen geleneğe dayanan söylenceler toplamı “mitoloji” olarak adlandırılmaktadır. Bununla birlikte dilbilimcilere ya da etnologlara göre mitoloji; eskiçağların ve ilkel toplumların, doğa olayları, insan yaşantısı, evrenin oluşumu ve yazgısıyla ilgili felsefi ya da bilimsel merak ve

sorunlarını açıklamaya yönelik efsaneler olarak tanımlanmaktadır (Mutlu, 1997:93).

Yunanca'da "söz", "öykü" anlamına gelen "*mitos*" (μύθος) kutsal bir öyküyü anlatır; en eski zamanda, başlangıçtaki masallara özgü zamanda olup bitmiş bir olayı anlatır. Bir başka deyişle mit, doğaüstü varlıkların başarıları sayesinde, ister eksiksiz olarak bütün gerçeklik, yani kosmos olsun, isterse onun yalnızca bir parçası (sözgelimi bir ada, bir bitki türü, bir insan davranışı, bir kurum) olsun, bir gerçekliğin nasıl yaşama geçtiğini anlatır. Demek ki mit, her zaman bir yaratılışın öyküsüdür. Bir şeyin nasıl yaratıldığı, nasıl var olmaya başladığı anlatılır. Mit, ancak gerçekten olup bitmiş, tam anlamıyla ortaya çıkmış olan şeyden söz eder (Eliade, 1993:13).

Yüzyıllar boyunca oluşan kültürel değişimler nedeniyle mitolojiye olan bakış açıları değişmiş ve buna bağlı olarak pek çok mitoloji tanımı doğmuştur. İlkçağdan günümüze kadar filozoflar ve ilahiyatçılar, mitosun birçok tanımını yapmalarına rağmen, yapılan tüm tanımların ortak özelliği, Yunan mitolojisine dayanmış olmalarıdır (Eliade, 1995:83). Bu nedenle "*mitoloji nedir?*" sorusunun en kesin ve doğru cevabını bulabilmek için Türk ve yabancı araştırmacılar tarafından yapılmış mitoloji tanımlarını değerlendirmek gerekmektedir (Dönmez, 2001:VII).

Mitosu oldukça keskin bir çizgiyle yerel söylencelerden ayıran Pierre Grimal, bir söylencenin mitos değeri taşıması için mutlak surette onda kozmik bir taraf olması gerektiğini düşünmektedir (Konuk, 2008:4) ve bu düşüncesini şu şekilde ifade etmektedir:

"Mitos nedir? Dünyanın mevcut düzeninden önceki bir düzenini konu alan ve yerel ya da sınırlı bir özelliği değil de, eşyanın doğasına ait organik bir yasayı açıklamayı amaçlayan bir anlatıya dayanarak, "mitos"-dar anlamda- diyoruz. Bu anlamda, herhangi bir maceradan sonra, belli bir yere bir ad veren (örneğin, Cebelitarık Boğazı dediğimiz yere, "Herkül Sütunları" adını veren) bir Herakles hikâyesi, bir mitos değildir. Çünkü burada tüm dünya düzenini ilgilendiren bir mesele yoktur... Herakles, hiçbir şekilde bir "mitos" değildir... Herakles'in maceralarının, dünyanın düzeniyle ilgili bir yanı yoktur" (Grimal, 1997:XIV-XV).

Platon mitos için “*Gerçeklerle ilişkisiz, uydurma, boş ve gülünç bir masal*” diye söz eder (Platon. *Dev.* 84). Herodotos ise tarihi olayların mitolojik yönünü dikkate almaz; olayları insanı odak noktası göstererek ele alır. Mitosu güvenilir bulmaz (Hdt. I-20).

Ferid Develioğlu'nun hazırladığı *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lugatta* mitoloji "*uydurma hikâyeler, yalanlar, masal nevinden şeyler*" olarak tarif edilmiştir (Develioğlu, 1984:231).

En ilkel çağlardan bu yana, kendini bildi bileli insanın hayal gücü durmadan işlemiş ve yeryüzü ile gökyüzünü çeşitli düşsel yaratıklar ve tanrılarla süslemiştir. Bu insanın yapısı, tanrıların ve yarı tanrıların kişilikleri ve serüvenleri, bir takım efsaneler içinde kuşaktan kuşağa, çağımıza kadar gelmiştir. İşte bu bilgilerin tümüne eskiden “*esâtir*” derdik, bugün de “*mitologya*” diyoruz (Hamilton, 2006:5).

Fuzuli Bayat'a göre, "*mitoloji, dünyanın oluşumunu, vasıtaların biçimlenmesini açıklayan dinamik işaretler sistemidir. Mit, her zaman herhangi bir noktada insanı ilgilendiren hayat hakikati ile karşılaşır ve onu kendine has bir şekilde açıklar*" (Bayat, 2005:86).

Orhan Hançerlioğlu, *İnanç Sözlüğü*'nde mitolojiyi tanımlarken, bilgi ve bilim dışı olduğunu, pratikle denetlenemeyeceğini belirterek, "*mit, bilgisiz insanlığın dünyayı açıklama gereksiniminden doğmuştur*" demektedir (Hançerlioğlu, 1997:290).

Türk Dil Kurumu'nun hazırladığı *Türkçe Sözlük*'te mit şöyle tanımlanmaktadır: "*Geleneksel olarak yayılan veya toplumun hayal gücü etkisiyle biçim değiştiren, tanrı, tanrıça, evrenin doğuşu ile ilgili hayali, alegorik bir anlatımı olan halk hikâyesi*" (T.D.K, 1998). Aynı sözlükte mitoloji; "*mitleri, doğuşlarını, anlamlarını yorumlayan, inceleyen bilim*" ve "*bir ulusa, bir dine, özellikle Yunan, Latin uygarlığına ait mitlerin, efsanelerin bütünü*" olarak açıklanmaktadır (T.D.K, 1998).

Felsefe Terimleri Sözlüğü'nün tanımına göre mit, "*Tanrılar, kahramanlar, önceki çağların olayları üzerine anlatılan masallar, öykülerdir*" (T.D.K, 1975).

Budunbilim Terimleri Sözlüğü'nde "mit" ve "efsane" sözcükleri aynı anlamda kullanılmakta ve şöyle bir tanım verilmektedir: "Tanrıların, kahramanların ve evrenin yaratılışının yanı sıra ilk günahı, ilk ölümü, tufanı, tanrıların insanları nasıl cezalandırdıklarını; ikinci planda ise avcılığın ve hayvancılığın başlangıcını, bitkilerden nasıl yararlandığını, ateşin ilk kez elde edilmesini, cinsel hayatın başlangıcını, ilk ailenin, törenlerin ve toplumsal kurumların ortaya çıkışını konu edinen, bunları destansı ve şiirli bir dille anlatan, çoğu zaman kutsal sayılan öyküler" (T.D.K, 1975).

Dursun Ali Tökel'in, "*The American Heritage Dictionary of the English Language*"den aldığı mit tanımı ise şöyledir: "*Mit, okuryazar olmayan ilk toplumlarda anlatılan geleneksel hikâye, belirli bir toplumu kasteden hikâyeler (Türk mitolojisi gibi), bütün kolektif hikâyeler, kültürel ideallerini canlandırarak veya onlara derin anlamlar vererek insanların bilincine başvuran herhangi bir gerçek veya kurgusal hikâye, bir toplumun ideolojisinin yarı gerçek anlatımı (Anglo Sakson üstünlüğü miti) ve herhangi bir kurmaca hikâye, açıklama, kişi veya şey gibi çok değişik anlam evrenine sahiptir"* (Tökel, 2000:5).

Ana *Brittanica*'da ise mitoloji, "*belirli bir uygarlığa ya da dinsel geleneğe özgü inançları, uygulamaları, kurumları ya da doğa olaylarını açıklamak amacıyla görünüşte gerçekten yaşanmış olayları aktaran, çoğunlukla kökeni bilinmeyen ve en azından kısmen geleneğe dayanan söylenceler toplamı*" şeklinde tanımlanmaktadır (Çınar, 2006:1).

Donna Rosenberg, "*Dünya Mitolojisi*" adlı eserinde Paul Radin ve Claude Levi Strauss'un mitoloji anlayışlarını şu şekilde aktarır:

"Antropolog Paul Radin, mitosları ekonomik bakış açısıyla değerlendirir. Ona göre insanlar yaşamın zorlukları (yetersiz yiyecek, ekonomik belirsizlik vs.) karşısında bir korku duyar. Siyasal önderler de dinsel önderlerle iş birliği yaparak bu korkuları kendi çıkarları doğrultusunda yönlendirerek onlara uygun mitoslar üretirler."

"Antropolog Claude Levi Strauss ise mitosları deneyimlerin birer simgesi ya da aktarılan hikâyeler olmaktan çok soyut kurgular olarak düşünür. Mitosların bilinçli bir düşünme eyleminin ürünleri olduğunu savunur. Mitoslar özdeş

düşüncelerin özdeş ürünleridir; bundan dolayı tüm dünya mitosları ortak bir yapı gösterir. Yaşam ve ölüm ya da doğa ve kültür gibi birbirine zıt kuvvetler arasındaki çelişmeleri ortaya koyarlar...” (Rosenberg, 1998:22).

Amerikalı tarihçi, filozof ve karşılaştırmalı mitoloji araştırmacısı John Fiske, miti “*doğal bir olgunun uygar olmayan bir zekâ tarafından açıklanması*” olarak tanımlamıştır. Miti, özel bilgi gerektiren bir sembol veya o dönemdeki ilkel bilimin kalıntıları olarak algılamamak gerektiğini belirten Fiske, mitlerin sadece birer açıklama olduğunu söylemiştir. İlkel insanlar bizim bilimsel kuram oluşturduğumuz yerde mit oluşturuyorlardı (Fiske, 2006:34-35).

Mitolojiyi oluşturan mitin en çok kabul gören tanımlarından birisi dinler tarihi üzerinde çalışan ve mitoloji üzerine pek çok çalışması bulunan Mircea Eliade tarafından yapılmıştır. Eliade miti şöyle tanımlamıştır: “*Mit kutsal bir öyküyü anlatır: en eski zamanda 'başlangıçtaki' masallara özgü zamanda olup bitmiş bir olayı anlatır. Bir başka deyişle mit, olağanüstü varlıkların başarıları sayesinde, ister eksiksiz olarak bütün gerçeklik, yani Kosmos olsun, isterse onun yalnızca bir parçası olsun, bir gerçekliğin nasıl yaşama geçtiğini anlatır*” (Eliade, 1994:3).

Mircae Eliade yukarıdaki tanımı yaparken, mitlerin bütün tür ve işlevlerini içerecek tek bir tanımın yapılabilmesinin zor olduğunu belirtir. Bu nedenle mitin özelliklerini içeren geniş kapsamlı bir tanım yapmıştır ve mitin, mitlerden oluşan mitolojinin de, zaman zaman değindiğimiz özelliklerini şu başlıklar altında toplamıştır:

"1. Mit, doğaüstü varlıkların eylemlerinin öyküsünü oluşturur.

2. Bu öykü, kesinlikle gerçek (çünkü gerçeklerle ilgilidir) ve kutsal (çünkü doğaüstü varlıklar tarafından yaratılmıştır) olarak kabul edilir.

3. Mit her zaman bir 'yaratılış' ile ilgilidir. Bir şeyin yaşama nasıl geçtiğini, ya da bir davranışın, bir kurumun, bir çalışma biçiminin nasıl yaratılmış olduğunu anlatır; işte bu nedenle de, mitler insana özgü, anlamlı her eylemin örnek tiplerini oluştururlar.

4. *İnsan, miti bilmekle, nesnelere 'köken'ini de bilir. Bu nedenle de, nesnelere egemen olmayı ve onları istediği gibi yönlendirip kullanmayı başarabilir. Burada 'dıştan', 'soyut' bir bilgi değil de (mitin ya tören havası içinde anlatılması ya da kanıtını oluşturduğu ritüelin gerçekleşmesiyle) rit biçiminde 'yaşanan' bir bilgi söz konusudur"* (Eliade, 1994:23).

Görüldüğü gibi mit konusunda arkeoloji, sanat tarihi, sosyoloji, felsefe, antropoloji gibi farklı bilim dallarında araştırmalar yapılmış, birbirinden farklı mit tanımları ortaya konmuş ve her bilim dalı mitlere kendi penceresinden yaklaşmıştır. Sonuçta farklı mitos tanımları ve mitoloji anlayışları ortaya çıkmıştır. Mit çerçevesinde yapılan tanımlar, bilim adamlarının dâhil oldukları ekoller sebebiyle farklılaşmıştır (Çağlar, 2008:32).

1.2. Mitos ve Mitoloji Kavramı

Mit, Yunanca “*mythos*” (μῦθος) sözcüğünün karşılığı olup, geçmişte yaşamış insan topluluklarının inandıkları tanrıların, kahramanların, doğaüstü varlıkların, olayların ve bunlar etrafında gerçekleştirilen anlatıların yine olağanüstü unsurlarla şekillendirilip ortaya çıkarıldığı olağandışı hikâyelerdir. (Can, 2011:1)

Avrupa dillerine Yunanca’dan geçen “*mit*” yayıldığı dilden “*kurmaca*” anlamıyla Batı dillerine katılmış ve onun gerek tarihi seyirde, gerekse “*söz*”ün kilitlediği anlam üçgeninde yerini tespit etmek ancak 18. yüzyılda mümkün olmuştur (Kayapınar, 2009:13-14).

Yunanca; *mitologia* (μυθολογία) kelimesi, *mithos* (μῦθος) yani “*söylenen*” ya da “*duyulan söz*” ve “*logos*” (λογος) yani “*söz/bilim*” kelimelerinin birleşiminden oluşmuştur. Eski Yunan’da “geçmişte söylenenlerin tekrar edilmesi” gibi bir anlam barındırmaktayken zamanla Batı dillerinde “*efsane*” anlamı kazanmıştır. Çağdaş kullanımda, *mitoloji* ya belirli bir din veya kültürdeki mitlerin bütünü tanımlar (örneğin: Yunan mitolojisi, Türk mitolojisi, Hint mitolojisi) ya da mitlerin incelenmesi, yorumlanması, toplanması (belki yeniden oluşturulması) ve benzeri çalışmaları içeren bilgi, bilim dalını tanımlar (Erhat, 2015:5).

Mitolojinin tanımı üzerinde duran Azra Erhat'ın kaydettiğine göre İlkçağ'da “*mythologeîn*”(μύθολογεῖν) diye bir fiil vardır, “masal anlatmak” demektir, sözlü gelenekle dilden dile aktarılan efsanelerin ozanlarca sürdürülmesini ifade eder. “*Mythologia*” kavramı da aynı anlama gelir. Hem masal ve efsanelerin bir araya getirildiği kitap, hem de ilkçağın sonlarında mitos yazarı denilen derleyiciler anlamına gelen *mythographos*ların (μυθογραφος) yaptığı iş için kullanılır. *Mitos*, çok tanrılı bir dinin tanrıları üstüne anlatılan efsane; *mythologia* da bu efsanelerin bir araya geldiği kitaptır. Fakat *mythologia* İlkçağ'ın hiçbir döneminde, bugün taşıdığı geniş ve kapsayıcı anlama gelmemiştir (Erhat, 2015:6).

Yunanca'da *mythos*; Osmanlıca'da *üsture*, *esatir*; Almanca'da *mythe*; Fransızca'da *mythe*; İngilizce'de *myth*; Rusça'da *mif* sözcükleri *mythos* sözcüğünden türemişlerdir (Hançerlioğlu, 1997:416).

“*Mitoloji*” kelimesi Türkçe'de, “söylenbilim” veya “söylencebilim” olarak ifade edilir. (Bayat, 2005:118-119) Bazen mitoloji kelimesi yerine “mitologya” kelimesinin kullanıldığı da görülür (Necatigil, 1968). Türk dilinde “esatir, üsture” şeklinde tercüme edilen mit; Ferit Develioğlu'nun hazırladığı *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgatın* “esatir” maddesinde “*Uydurma hikâyeler, yalanlar, masal nevinden şeyler*” olarak tanımlanırken, üstüre için “*Efsane, yalan, batıl söz*” tanımı kullanılmıştır (Develioğlu, 1984:231).

1.3. Mitos-Epos-Logos

Eski Yunan dilinde “söz” kavramını veren 3 kelime vardır; “*mitos*” (μύθος), “*epos*”(ἔπος) ve “*logos*” (λόγος).

Logos ve *epos* kavramları *mitos* ile farklı şekilde bir araya gelirler: *Mitosla epos*, uyumlu bir şekilde birleştikleri halde, *logos* ile aralarında ilk zamanlardan itibaren kesinleşen bir karşıtlık bulunmaktadır. İlkçağ bilginleri *mitosun* uydurduğu tanrı masallarını kabul etmemiş, küçük görmüş, evreni ve insanı anlatmakta bu türün yalancı ve zararlı yollara saptığını ileri sürmüşlerdir. Ne var ki Platon Homeros'u tanrılarla ilgili yalan uydurmakla suçlamış, ancak kendisi de tanrılar katındaki gerçeği açıklarken bir *mitos* uydurmuştur (Plat, *Dev.* 84-96). Bunun sebebi *mitostan* ayrı düşünememesidir. Platon'un düşüncesi *mitos* kalıbına

kendiliğinden uğrar. Azra Erhat, *mitosun* insan düşüncesi ve onun ürettiği dille özdeş olduğunu söyler. Bundan dolayı, Homeros'tan günümüze sanatçılar mitosu kendilerine tükenmez bir esin kaynağı olarak almışlardır (Erhat, 2015:5).

Yunan dilinde “söz” anlamına gelen mit teriminin “*epos*”tan, “*logos*”a yaşanan anlam kargaşası, mitlerin bilimsel öneminin anlaşılmasını güçleştirmiştir. *Mitos* ve *epos* arasındaki anlam yakınlaşmasına dikkat çeken Azra Erhat, “*mythos*” söylenen sözün, anlatılan öykünün içeriği ise, *epos* da onun doğal olarak aldığı ölçülü, süslü, dengeli biçimdir” yorumunu yapmıştır (Erhat, 2015:5-6).

Epos, belli bir düzen ve ölçüye göre okunan sözdür. *Destan*, *şiir* ve *ezgi* anlamına gelmektedir. Edebiyatta *epope*¹ ve *epik* olarak yerini almıştır.

Epos ile *mitos* arasında bir bağlantı bulunmaktadır. *Epos* ne kadar güzelse, *mitos* o kadar etkili olur. *Mitos* ve *epos* kavramlarının günümüze kadar etkili olmasının sebebi bu iki kavramın başarılı birlikteliğidir.

Logos ise, evrende, doğada ve insanda bulunan gerçek kanuni düzenin insanlar tarafından söylenmesine denir. İnsanda düşünce, doğada kanundur, her yerde her şeyde vardır, ortaklaşa ve tanrısaldir (Erhat, 2015:3).

Yunanca “*logos*” *akıl*, *akıl yürütme*, *söz*, *temellendirme*, *hesap konuşma*, *tanım yapma*, *kanıtlama*, *açıklama* gibi ortaklaşa birçok anlamı içinde barındırır. *Logos* sözcüğü dillere çevrilmesi çok zor bir kelimedir. Herakleitos'un *logosu* hala tartışılmaktadır.

Herakleitos, değişimin kendisine göre gerçekleştiği yasaya “*logos*” demiştir. “*Ateş ölçüyle yanar ve ölçüyle söner.*” O halde her şeyin kaynağı olan ve ateşin en saf biçimde kendisinde bulunduğu güneş bile bu yasaya uymaktadır.

1 Bizdeki destan kelimesinin Fransızca'daki karşılığıdır. Milletlerin oluşum çağlarında söylene söylene gelişen manzum, olağanüstü ve çok uzun kahramanlık hikâyeleridir. Uzun masal, şarkı, yiğitlik şiiri manasına da kullanılır. Aslında çeşitli kahramanlık maceralarının manzum hikâyesidir.

Güneşin ölçülerini aşmayacağını, eğer bunu yaparsa adaletin hizmetkârları olan *Erinys*'lerin² onu yakalayacağını söyler.

Herakleitos eserine *logos* ile başlamıştır: "*Bu her zaman mevcut olan logos'u insanlar yalnızca işitmeden önce değil, işittikten sonra da anlamıyorlar. Her şey bu logos'a göre olup bittiği ve ben her şeyi doğasına göre ayırt ettiğim ve nasıl olduğunu bildirip açıkladığım halde, söylediklerimle ve yaptıklarımınla karşılaştıklarında acemi gibi davranıyorlar. Uykudayken ne yaptığımı unutan diğer insanlar gibi bunlar da uyanırken ne yaptıklarının farkında değiller*" (Herak. Frag. 29).

Logos herkeste ortak olan düşünmedir. Ancak *logos* her şeyde ortaklaşa olmasına rağmen çoğunluğun sanki kendilerine özgü düşünceleri varmış gibi yaşadığını söyler. Ona göre nasıl ateşe yaklaştırılan kömürler başkalaşarak ateşleşirler, uzaklaştırılınca da sönerlerse ruhumuz da ortaklaşa olanın ardından giderse *logos*tan pay alır, ayrılırsa *logos*suzdur (Kranz, 2003:36).

"Platon'a göre bilgi, *logos*ta temelleri idealar hem düşünceler hem de bu düşüncelerin ilkesiz sonsuz nesnelere. Düşünce ile nesne arasındaki özdeşlik bu yüzdendir, yani düşünce nesnesinde her ikisi de idealarda temellendiği için uygundur." (Plat. *Theaitetos*, 511e).

"Aristoteles'e göre *logos*, akıl, iletişim ve eylemin toplamıdır. Aklın açığa çıkarılması bu üçü sayesinde olur. Bunlar bir insanda yoksa onda akıl da yoktur. "Şey"lerin nasıl ve neden oldukları gibi oluştuğu gibi kalmadıkları soruları Aristoteles için önemlidir ve bu soruların cevapları aklımızda vardır. Aklımızın olmasını da *logos* sağlar. Aklı *logos* yardımıyla açığa çıkarırız" (Aristot. *Metafizik*. 315).

2Erinyeler (Yunanca: Ἐρινύες, = "çok olan"; Ἐρίνυς, Erinus; = "öfke") Yunan ve Roma mitolojisinde evrendeki düzenin ve doğa yasalarının bekçileri olarak görülürler. Erinye'ler başkalarına zarar verecek şekilde haklarının dışına çıkan herkesi, insan veya ilah olduklarına bakmadan, evrendeki düzenin korunması için, merhametsizce cezalandıran ilaheler olarak tanımlanır.

Logos mitlere dayalı düşünceden çok farklıdır. Mitin tersine, logos tam olarak nesnel gerçeklere karşılık gelmelidir. Dış dünyada bir şeylerin yaşanmasını, toplumu örgütlemek ya da teknoloji geliştirmek istediğimizde aklımızı işletiriz. Mitin tersine, bunun temelinde çıkarların gözetilmesi yatar. Mitler kutsal arketiplerin hayali dünyasına ya da yitik cennete yönelirken, logos ileriye atılarak sürekli yeni bir şeyler keşfetmeye, eski iç görüleri iyileştirmeye, irkiltici buluşlar yaratmaya ve çevre üzerinde daha çok denetim elde etmeye çalışır. Ne var ki gerek mitos gerekse logos kendi sınırlarına sahiptir. Modern öncesi dünyada çoğu insan mitle aklın birbirini bütünlediğini farketmişti. İkisinin de kendine ait ayrı bir etki alanı, belli bir yetkinlik alanı vardı. İnsanlar iki düşünme yöntemine de gerek duyuyorlardı. Bir mit, avcıya avını nasıl öldüreceğini ya da av gezisini nasıl düzenleyeceğini anlatamazdı, ancak hayvanların öldürülmesiyle ilgili karmaşık duygularıyla başa çıkmasına yardım ederdi. Logos ise etkili, elverişli ve akılcıydı, ne var ki insan yaşamının son değeriyle ilgili sorulara yanıt vermekten de insanın çektiği acıyla üzüntüyü dindirmekten de uzaktı. Öyleyse en başından beri homosapiens mitos ile logosun farklı görevler üstlendiklerini sezgisiyle anlamıştı. Yeni silahlar geliştirmek için logostan yararlanmış, mitos ve ona eşlik eden kut törenleri³, altında ezileceğini hissettiği hayatın acı gerçekleriyle barışık kalmak ve onların etkisinde kalmamak için kullanmıştı (Armstrong, 2016:32-33).

Evren üzerinde her tür canlı kendine özgü deneyim algısına sahiptir. İnsan topluluklarının mitoslara neden ihtiyaç duydukları sorusu bu bağlamda tartışılabilir. İnsanoğlu bir biçimde doğa ile özdeşleşme arzusu taşır. Bu arzuyu içten içe besler ve doğa karşısındaki acizliğini unutup amacını onun üzerinde hâkimiyet kurmaya kadar götürür. Bu durum günümüz algısı için de değişmez. Çünkü arkaik mitolojilerde de karşımıza çıkan şey, insanın her türlü acizliğinin bir özetinden ibarettir. Suyu hükmetmek, yağmura set çekmek, topraktan alabileceğinden fazlasını talep etmek, doğayı zorlamak, bir biçimde insan algısının temelinde vardır. Öyle ki Sümer Enki de, Yunan Poseidon da bunu başarır. Ancak insan başaramaz. Oysaki doğa uyarıcıdır ve kendinden alınan her zaman geri ister. Bu açıdan incelendiğinde mitoslar ait oldukları dönemin yaşam tarzına ait tanımlamalarımızı da olanaklı hale getirebilmektedirler. Hakikat dünyasının

3 Kutsal yaşam gücü, bereket, hayat verici, canlılık gibi anlamları olan, gücünü ilahi bir kuvvetten alan törenler.

öğeleriyle, mitsel dünya imgeleri birbirine zıt olanların birliğini oluşturur. *Mitos* ve *logos*, bir biçimde söylene ve akıl, mitoloji ve felsefenin arasındaki yakınlık ve ayrımın diyalektiğini net bir biçimde tartışabilme olanağı sağlar (Şahan, 2011:17-19).

1.4. Din ve Mitoloji

Dünyada pek çok dinde mitolojinin çok önemli ve öncelikli bir yeri bulunmaktadır. Mit, günlük kullanımdakinin tam tersi, aslında bir hikayenin nesnel anlamda yanlış veya doğru olduğunu anlatmaz, daha çok, nesnel veya materyalist nosyonlardan ilgisiz olarak doğru veya gerçek kavramının ruhsal, psikolojik veya sembolik yönlerine gönderme yapar. Mitsel inanç sistemi içerisinde bir dinsellik de barındırmaktadır. Sistematik inançlara sahip olma açısından diğer dinlerle benzerlik gösterir.

Dinler, ilkçağlarda ilk inanç sistemini oluşturan mitsel düşünce ve anlatılardan etkilenmişlerdir. Aynı zamanda dinler, insan hayatını mitlerden daha tutarlı, kuşatıcı anlam ve açıklama sistemine sahiptir. Mitsel dinlerin veya tek tanrılı dinlerin süregeldiği toplumların çok yönlü örgütlenmesine bakılınca, insanların belirli kurallar çerçevesinde bir arada yaşama ideali daha çok dinler sayesinde gerçekleştiği görülür. Küçük topluluklarda veya bir kişide başlayan inanç sistemi, gelişip değişerek yaygınlaşmaktadır. Aksi halde inançlar gerileyip azalmakta hatta ortadan kalkmaktadır. Dinlerde çeşitli düzeyde kurumsallaşma söz konusudur. Bugünkü yaygın dinlerin kökeninde ve gelişiminde tarihi olaylar ve anlatılar yer almış olsa da belli bir kesim insan da bu tarihi olayların içerisinde bulunan kişileri dinlerinin temsilcisi olarak görmektedirler. Bir dinin sahip olduğu kavramlar ve anlatılar, karakteristikleri nedeniyle bilimsel anlamda mitik olabilirler ve buradan hareketle birisi Hristiyan mitolojisi, Hindu mitolojisi veya İslam mitolojisinden bahsedebilir. Bu terimlerden anlaşılması gereken anlam ise o dinlerdeki bir takım kavramların, kültürel nesne olarak, ruhani, psikolojik veya sembolik yönlerine yapılan atıftır; bu dinlerin barındırdığı kavram veya anlatıların yanlış ve doğru olmadığı değil. Mit ve mitoloji, materyalist veya objektif bir doğruluk özelliği barındırmadığı gibi bu amacı da barındırmaz (Akgül, 2012:34-42).

Mitolojiler genel olarak dinsel, ruhani ve evrenin ya da halkların oluşumu gibi yaratılış veya türeyiş gibi temaları içerirler. Mitolojiler dinsel, dinler mitolojik öğeler içermelerine rağmen, mitoloji ve din kavramları farklı anlamlara sahiptirler. Mit ve din ilişkisinde S. Tokarev şöyle der: *“Mitler ile dini itikatlarla yalnız belirli dinsel ve sihirsiz ayinler ile bağlanmaz”* (Tokarev, 1984:78). Malinowski’ye göre *“mitin ilkel kültürlerde vazgeçilmez bir işlevi vardır, o inancın ifadesidir, onu derinleştirir ve şifreler; ahlakı korur ve ona güç verir; ritin üretkenliğine kefil olur ve insan için örnek olacak pratik kuralları içerir”* (Malinowski, 2000:99). Dinler, felsefelerini ve amaçlarını açıklarken mitolojik öğelere değinirler. Musevilik, Yahudilerin ve komşularının oluşturduğu mitlerden oluşur. Hristiyanlık da farklı toplumların mitolojik unsurlarını bünyesinde barındırır. Kitab-ı Mukaddes’te yer alan çeşitli yaratılış öykülerindeki fenomenlerin Sümer mitolojisinden türediği söylenir (Bayat, 2005:72-75).

Din duygusu, insanın yaratılışından gelen bir özelliktir. İnsan, yaratılışı itibarıyla her zaman bir şeylere inanma ihtiyacı hissetmiştir. İnsanlık tarihini inceleyen bütün bilim adamları, dinler tarihçileri, geçmişte dinsiz bir topluluğun yaşamadığını belirtmişlerdir. Tarih boyunca insanın olduğu her yerde ve her dönemde din de, mabetler de mutlaka mevcut olmuş, geçmişte de günümüzde de dini inancı olmayan bir topluma rastlanmamıştır. Din, insanla beraber var olmuş ve insanla beraber varlığını sürdürecektir bir kurumdur (Küçük, 1997:27). Carlton Hayes, insan ve din olgusu arasındaki ayrılmazlığı şu sözleriyle ifade etmektedir: *“Din hissi, insanın içinde öylesine kök salmıştır ki, insan normal olarak, şu ya da bu yolla o duygusunu mutlaka açığa vurur. İnsan, belli bir dine inancını kaybedebilir ve kültüne katılmaktan vazgeçebilir, ama bu durumda dahi şuurlu ya da şuursuzca, huşu duyacağı ve tapınacağı yeni bir merciye adanmaya eğilimlidir. Bu, Hz. İsa veya Buddha’ya tapınma olabilir. Bir toteme veya fetişe tapınma olabilir. Bilime veya insanlığa, soyut gerçeğe veya belli bir ideolojiye olabilir, yeter ki, bu kavramlar insanın zihninde ve kalbinde büyük harflerle yazılsın. Her halükârda, bu tapınma esasen dinî olan bir huşu duygusunu, bir tecrübeyi içerir”* (Hayes, 1995:28).

Din ile bazı işlevlerde benzeşen ama din gibi vahiy ürünü olmayan, insan ürünü olan mitoloji, tarih boyunca din kadar etkili hale gelmemekle beraber din ile

etkileşim içerisinde olmuştur. Vahiy ürünü olan dinin, insan ürünü olan mitoloji üzerinde etkisi olduğu gibi, mitolojinin de din üzerinde etkisi olmuştur.

Dinin mitoloji üzerindeki etkisi, dinin bazı mitolojik inançların ortaya çıkmasına sebep olması, bu inançları koruması ile dinin mitosları bir anlatım şekli olarak kullanması ve sembolik bir dil olarak mitostan faydalanması şeklinde gerçekleşmektedir.

Din ve mitoloji karşılaştırıldığında aralarındaki en önemli farkın dinlerin tek başlarına varlıklarını sürdürebilmeleri fakat kutsallıkları dini bir inanca bağlı olan mitolojilerin tek başına varlıklarını uzun süre devam ettirememeleri olduğu görülür (Guest, 2012:63). Bunun nedeni mitolojilerin ortaya çıkmasını sağlayan, onlara anlam kazandıran ve yaygınlaşmasını sağlayan asıl etkenin din olgusu olmasıdır. Tanrı anlayışları, yaratılış mitleri, ayinler, ölüm, ölümden sonra diriliş, cennet-cehennem ve benzeri içeriklerin, dinlerin temel unsurları olması (Rosenberg, 1998:26) dinlerin mitolojilere büyük ölçüde etkide bulunmuş olduğunu göstermektedir.

Mitolojinin kökeninde dini inançların olması, mitolojik inançların dini inançlara bağlı olarak değişmesine veya ortadan kalkmasına neden olmaktadır. Çünkü bir mitosun varlığını devam ettirebilmesi, o mitosla ilgili dini inancın varlığının devam etmesine bağlıdır. Eğer inanç güçlü bir şekilde yaşarsa din, mitosu koruyarak bozulmasını veya değişmesini engeller. Eğer dini inanç zayıflarsa veya yok olursa, mitos da bu durumdan etkilenir.

Toplumların, tarihteki yolculuğu içerisinde dini inançlarının değişmesi veya zayıflaması, başka inançlarla karşılaşmaları, mitosların kaybolmasına ve zamanla masallara, destanlara ve diğer edebi türlere konu olacak başka bir şekle bürünmesine neden olur. İçerdikleri malzemeler, edebi türlere (roman, şiir, tiyatro vs), sanat eserlerine (heykel, resim vs), bazı geleneklere, inançlara kaynaklık eden mitoslar, bu özelliği kazanınca inanç ya da dini tören olma niteliğini artık yitirir (Sandars, 2001:51-52). Bu nedenle bir yerde mitos olarak kabul edilen bir hikâye, kutsallığını kaybetmiş olabileceği için başka bir yerde masala veya başka bir edebi türe dönüşmüş olabilir. Yani mitolojik bir unsur yeni bir din kabul edildiğinde, yeni din içerisinde kendisine bir yer bulabilirse devam eder. Yer bulamaz veya yeni inançla arasında paralellik kurulamazsa zamanla etkisi zayıflayıp yok olabilir

veya yukarıda da belirtildiği gibi kutsallığını, dini itibarını yitirerek edebi bir metne ya da nedeni bilinmeyen korkulara, yeni din tarafından kabul edilmeyen hurafelere, batıl inançlardan birine dönüşür (Armstrong, 2006:8-9).

Dinin mitoloji üzerindeki etkilerinden biri de dinlerin mitosları bir anlatım dili olarak kullanabilmesidir. Bazı mitoslar incelendiğinde bunların sembolik anlatımlar oldukları görülür. Bu nedenle mitoslarda geçen her kelimeyi gerçek anlamda yorumlamak yanlış olur. Mitoslar dikkatle okundukları takdirde, kullanılan her sembolün bir anlamının olduğu hiçbir zaman mitosların içine gelişçi güzel serpiştirilmedikleri görülür. Fakat dinin, mitosları bir anlatım dili olarak veya etkisini güçlendirmek için kullanması hangisinin dini öge, hangisinin mitolojik öge olduğunu bilememeye, din ile mitolojiyi birbirleriyle karıştırmaya neden olacaktır.

1.5. Mitlerin İnsanlar Üzerindeki Etkisi ve İşlevleri

Tüm insanlar farkında olmadan ya da bilerek kökenini oluşturan mitolojinin etkisi altında yaşar; davranışlarını ve hayatını bu etki altında sürdürerek biçimlendirirler. Efsane ve mitolojik anlatıların günümüze kadar gelmesi toplumların birliğinin sağlanması açısından çok önemlidir. Mitolojik anlatılar toplumlarda ortak bir dil oluşturup, insanları ortak bir yaşayışa yönlendirir. Mitlerin bilimsel olup olmamasının bir önemi yoktur. Özelliği toplumu bir araya getirip aynı yöne yönlendirmesidir. Mitolojiler ele alındığında toplumların kimliği hakkında fikir edinilmektedir.

Mitler toplumları canlı tutan temel unsurlardır. Bağımsız toplumlar kendisini dünyanın merkezine koyar ve kendi mitolojisini oluştururlar (Kantar, 2013:12).

Mit, bireyin zihinsel sürecinin imgesel ve simgesel tutumunu dışa vurması olarak da ele alınabilir. İnsan ister doğa, ister gündelik yaşamın gereklilikleri karşısında olsun, belli bir sorunun çözümünde zihin yetersiz kalıyorsa dünyayı sahip olmak istediği biçimde kurgulamaya başlar. Toplumun ideal olana kavuşma isteği hiçbir çağda eksik görünmez. İdeal olanı yaratma çabası da bir nevi insanüstü bir iradenin alanına girildiği anda alevlenir. İnsan zihni yaşadığı alanın yalnızca var olandan ibaret olmadığı varsayımında bulunduğu zaman sorgulama

başlar ve sahip olduğu kısıtlı gücü elinde tutabilmek için yeni kalıplar yaratma çabası içine girer.

Mitlerin yaşama etkileri psikolojik açıdan da oldukça önemlidir. Mitler, gerçeğin bilgilerini vermelerinden ziyade düşünce tarihine bir temel teşkil ettikleri ve bir biçimde etkili olmaları yüzünden gerçeklerdir. Çünkü mitoslar sayesinde bin yılların düşünce geleneklerini inceleme fırsatına erişiyoruz. Birbirlerine benziyor oluşlarının en genel açıklamaları ise yine insan doğasının kendinden gelir. Mitlerin yaratım gücü modern toplumların yaratım süreçlerini de olağanüstü bir kimliğe büründürerek başka bir değer algısına olanak tanır. İkel insanın öncül çıkarımları, zamansal düzlemde ilk sırada yer alır. Tarihselliğin biçimsel ve işlevsel olarak kurgulanmasında günümüze referans olan bu çıkarımlar, bilinmeyen keşfine uzanan bir nevi aşkın bir deneyim ve öteki olabilmeyenin, ötekinin gizemli gücünü ve özünün varlığını hissedebilmenin bir yolu olacaktır (Şahan, 2011:13).

İnsanlığın ilkçağlarında oluşmuş olan mitler, günümüzde de değişik kılıklarda modern hayatımıza dâhil olmuştur. Mitolojiler içerisinde kutsal hikâyeler ve törenler barındırır; zamanla bu hikâyelerin içerisinde bulunan birtakım kutsal öğeler unutulmuş böylece masallar ve efsaneler ortaya çıkmıştır (Seyidoğlu, 2002:9).

Söylenceler bir toplumun manevi değerlerini yansıtan ciddi öykülerdir. Bu öyküler bir toplumun dünya görüşünü ve önemli inançlarını temsil ettikleri için, o toplumun kültürü tarafından değer verilen ve korunan insani deneyimlerin birer simgesidir. Söylenceler kökenleri, doğal olayları ve ölümü konu edinebilir; ilahların özellikleri ve işlevlerini betimleyebilir ya da kahramanlık öyküleri anlatarak, kahramanca ve erdemli davranışlara birer model oluşturabilir. Folklorik temalar kadar efsanevi öyküler de içerebilir. İnsanları büyük bir evrenin bütünleyici parçası olarak tanımlar ve yaşamın içindeki gizemli ve görkemli her şey için bir "huşu" duygusu verir. Söylenceler her kültürün gelişmişliğinin öteki kültürün tavır ve aksiyonlarına bağlı olduğu bir dönemde, kendi kendimizi ve başkalarıyla olan ilişkilerimizi anlamamızın en önemli yollarından biridir (Rosenberg, 1998:4).

İnsanlığın ortak kültürünün ürünü olan mitlerin ne işe yaradıkları araştırmacılar için önemli bir soru olmuştur. Mitlerin işlevleri üzerine çalışmalar gerçekleştiren Hooke, mitlerin niyet boyutuna atıfta bulunur. Hooke'a göre:

“Mitos, belli bir durumun yarattığı insan düş gücünün (imgeleminin) ürünü olup belli bir şey yapma niyetini gösterir. Böyle anlaşılınca, mitos hakkında sorulması gereken doğru soru onun gerçek olup olmadığı değil, onunla ne yapılmak niyetinde bulunduğu sorusudur” (Hooke, 2002:9).

Mircea Eliade'ye göre mitin başlıca işlevi:

“Mitlerin ve anlamlı insan davranışlarının (beslenme ya da evlilik olduğu kadar çalışma, sanat veya bilgelik de) örnek oluşturacak modellerini ortaya koymaktır” (Eliade, 1993:14).

Malinowski'ye göre *“mitin ilkel kültürlerde vazgeçilmez bir işlevi vardır; o, inancın ifadesidir, onu derinleştirir ve şifreler; ahlaki korur ve ona güç verir, ayının üretkenliğine kefil olur ve insan için örnek olacak pratik kuralları içerir. Böylece mit insan uygarlığının temel bir parçası olur; o, değersiz bir anlatı değil, zor elde edilen aktif bir güçtür, entelektüel bir açıklama ya da canlandırma değil, ilkel inancın ve ahlaki bilgeliğin bildirgesidir”* (Malinowski, 2000:99).

Levi Strauss da mitosun günlük yaşamın bir çelişmesini çözmek için mantıksal bir model sağladığını ifade eder. Bunun sayesinde birey, günlük yaşamın görünürdeki mantıksızlığını ve çelişkilerini uyuşturma olanağı bulur. Mitos, kavranamaz olan gerçek üstünde egemenlik kurmaya hizmet ettiğinden toplum ve bireyler, çeşitlilik gösteren, çelişkili ve görünürde mantıksız olan gerçeği kavrayabilmek için düşünsel ve mantıksal bir sistem kurarlar. Bunun dışında mitos ile ideolojiyi de karşılaştıran Strauss'a göre modern dünyada da ideoloji, geleneksel ve ilkel toplumlarda mitosun yerine getirdiği aynı işlevi aşağı yukarı yerine getirmektedir. Levi-Strauss şunları söyler:

"Mite, siyasal ideolojiden daha fazla benzeyen bir başka şey yoktur. Çağdaş toplumlarımızda, siyasal ideoloji, mitin yerini almaktan başka şey yapmamıştır belki de. Tarihçi, Fransız Devrimi'nden söz ettiğinde ne yapar? Tarihçi, uzaklarda kalmış sonuçları, arada yer alan ve geri dönmezlik niteliği

taşıyan bir dizi olay boyunca hiç kuşkusuz hâlâ kendini duyuran bir dizi geçmiş olayı ele alır. Ama siyaset adamı ve onu dinleyenler için Fransız Devrimi, başka bir düzeyde yer alan bir gerçekliktir; geçmiş olayların bir art arda gelişidir, ama aynı zamanda sürekli etkililiği olan bir şemadır ve o günkü Fransa'nın toplumsal yapısını, kendini gösteren çatışmaları yorumlamayı olanaklı kıldığı gibi daha sonraki evrimin taslağını görmemizi de sağlar" (Gelişim Hachette, 1993:2784-2785).

Campbell ise mitosların insan üzerindeki etkilerini keskin ve net cümlelerle ifade eder: *"Mitolojinin simgeleri (ister ele gelir görüntüler, ister soyut düşünceler biçiminde olsun) en derin dürtü merkezlerine dokunup onları harekete geçirir, eğitim görmüşleri ve cahilleri aynı biçimde etkiler, yığınları, uygarlıkları harekete geçirir" (Campbell, 1995:20).*

Campbell, mitosların işlevlerini dört başlık altında toplar:

1- Metafizik-Mistik Yönelim: *Yaşayan bir mitosun en önemli ve diğer işlevlerine can veren işlevi, dinsel işlev yönüdür. Bireyde huşu, itaat ve saygı deneyimi uyandırıp besleyecek olan nihai gizem, adlar ve biçimleri ortaya çıkarır (Campbell, 2003:614).*

Campbell, inancı aşılama işlevi olarak da belirttiği mitosun bu işlevine değinirken çeşitli ilkel geleneklerde olduğu gibi, klasik ve ortaçağın mitoloji ve kültürlerinde de amaç ve yaygın işlevin inancın aşılması olduğunu belirtir. Mitoslar, toplumsal düzenin dayanakları oldukları kadar bireylerin de etkin biçimde kılavuzu olurlar (Campbell, 2015:97-98).

2-Kozmolojik Yönelim: *Mitosun ilk işlevi ikinci işleve hizmet eder. Kozmolojik bir evren imgesi oluşturur (Campbell, 2003:472). Bütün mitos ve destanların toplumsal, kozmolojik ve ruhsal dünyayı açıklamaya yönelik evrensel insan çabasının kültürel dışavurumları olarak birbirine bağlandığını kabul eder (Campbell, 2015:626).*

3- Toplumsal Yönelim: *Mitosun üçüncü işlevi mevcut toplumsal düzenin geçerliliği ve korunmasını sağlamaktır (Campbell, 2003:473, 2015:626). İlkel toplumda toplumsal yapı, kendisini çevreleyen doğayla ilişkisini oturttuğu mantık*

çerçevesiyle birlikte mitolojiye dayanmaktadır. Mitoslar, bireyi toplumuyla bütünleştirir, bireyin zihnine grubun ülkülerini yerleştirir. Onu biçimlendirir ve böylece onu mutlak biçimde güvenilir bir kalıba dönüştürür (Campbell, 2015:97-98).

4-Psikolojik Yönelim: *Mitolojinin dördüncü işlevi insanı kendi ruhsal zenginliğine ve nesnelleşmeye götürmesi, kendi ruhsal gerçeklerine ulaştırması, bireyin merkezileşmesi ve uyum kazanmasıdır (Campbell, 2015:16).*

Birey, kendisiyle (mikrokozmoz), kültürüyle (mezokozmoz), evrenle (makrokozmoz) ve kendisinin ve her şeyin ötesinde ve içinde olan huşu veren nihai gizemle uyum sağlar. Mitos ve ritler, besleyici, eğitici bir işlev görürler. Birey bu grup dışında olgunluk kazanamaz, hatta yaşamda kalabilmeyi başaramaz (Campbell, 2015:389-390).

Campbell'e göre insan kendi yaşamının doluluğunun mantıklı düşüncesiyle değil, kendi yerel mitolojisinin derinliği ve genişliğiyle doğrudan orantılı olarak oluşur (Campbell, 1995:12).

Şinasi Gündüz ise mitosların işlevsel yapısında beş önemli özellik olduğunu söylemektedir:

1- Mitoslar, kutsalı, metafizik âlemi anlamaya yöneliktir.

2- Mitoslar, kişinin çevresini tanımasına maddi âlemi ve günlük yaşantıda cereyan eden olayları algılayıp bunların kökenini ve nedenini bilmesine yöneliktir.

3- Mitoslar, insanın çeşitli beklentilerine, istek ve arzularına cevap verir. Bu yönüyle mitoslar insanların güncel yaşantılarındaki davranış biçimlerini, geleneksel değerlerini, ritüellerini ve sosyal yapılanmalarını haklı gerçeklere oturtmaya çalışırken, diğer tarafta kişinin ölümsüzlük, kötülüğün son bulması, mutlak huzur, barış ve refahın sağlanması gibi arzularının ifade edilmesini sağlar.

4- Mitoslar mevcut toplumsal düzeni destekleyerek geleneğin devamını sağlar.

5-Mitoslar hiçbir iletişim aracının bulunmadığı, yazının, kâğıdın ve kalemin keşfedilmediği, eğitim ve eğitim kurumlarının bulunmadığı geçmiş dönemlerde yaşayan insanlar için bir tür okul görevi görmüştür (Gündüz, 1998:27-28).

Mitler, bir bakıma insanın yaşam deneyimi içinde bir biçimde var olmayan, insan tarafından benimsenmiş soyut imgelerle gerçekliğini tamamlar. Mitler, yaşamı tüm olasılıklar göz önünde bulundurarak yeniden yaratır ve tarihsel geçmişin arka planında neler olduğunu sergiler. Dolayısıyla mitler, hem koşullanmış hem de dolaylı bir bilgi kaynağından gelmektedirler. Mitolojinin beslediği kaynak da budur. Her sistem kendi kahramanlarını yaratır. Bunlar, bir biçimde gerçeğin izdüşümüne yansıyan kahramanlardır. Ancak gerçekliğin mitoslardaki yansımaları, onların birer hakikat bilgisi olduğu anlamına gelmez. Kurmacalarla dolu mitlerin indirgemeci bir yaklaşımla yanılsamalardan ayrıştırılması gerekmektedir. Buna rağmen mitoloji bütün olarak ele alındığında, farklı uygarlıkların iletişimsel bir aracı olarak kendini gösterir. Hem kültürel hem de toplumsal değerler açısından değerlendirildiğinde mitolojik imge ve simgelerin aynılığına tezat bir gerçeklikle karşı karşıyayız. Hayal gücünün sınırsız öngörüsü ile yapabilecekleri her bakımdan özel bir biçimle yansıtılır (Şahan, 2011:17).

Görüldüğü üzere mitler, insan üretimi anlatılar olmalarına rağmen onu üreten toplumu pek çok açıdan niteleyen ve yönlendirebilen bir öze sahiptir. Çünkü mitler, var olan diğer anlatı türlerinden (masal, destan gibi) farklı olarak, onu yaratan toplum tarafından kutsal görülmekte ve böylece insan yaşamında daha etkin bir rol edinmektedir. Mitlerin bir diğer işlevi de bulunduğu toplumun inanç sistemini, ahlaki tutumlarını ve toplum içindeki davranışlarını belirlemektir. Bu yönüyle mitler, kökeni ve ortaya çıkışı bakımından önem kazanmaktadır. Nitekim mitlerin -yukarıda değinilen- tarihsel ve kutsal işlevleri arasındaki bağlantıları ilişkilendirmek için mitlerin kökenini incelemek gerekmektedir (Kılınç, 2015:61).

2. DÜNYA MİTOLOJİSİ

Dünya mitolojisi, dünyanın her tarafından edebi değerlerini koruyan mitleri bir araya getirmektedir. Mitler, bireyler ve onların evrendeki yeriyle ilgilidir. Her ne kadar bizimkilerden çok daha az karmaşık toplumlar tarafından yaratılmış olsalar da, düşünen her insanın sorduğu sorulara hâlâ yanıt verir: *Ben kimim? Yaşadığım evrenin doğası nedir? Bu evrenle nasıl bir ilişki içindeyim? Hayatta kalabilmek için nelere ihtiyaç duyulur? Kendi yaşamım üstünde ne kadar söz hakkım var? Topluma ve aileme karşı olan sorumluluklarımla kendi arzularım arasındaki dengeyi nasıl kurarım? Nasıl tatmin edici bir hayat sürdürebilirim? Ölümün kaçınılmazlığını kendime nasıl kabul ettirebilirim?* Tüm dünya mitlerinin ortak odak noktası, insanları bütün küremizde ve bütün tarih boyunca birbirine bağlar. Mitlerin yanıtladığı sorular, doğal olarak her temanın işlenişi, toplumdan topluma farklılıklar gösterse de çeşitli kültürlerde konu olarak birbirine çok benzeyen bir söylence birikimi yaratmıştır. Dünya mitolojisinde ortak olan konular şunlardır: İlk ana baba, sıklıkla gökyüzü ve yeryüzü tanrılarıdır. Yaratıcı tanrı, ilk insanları genellikle ağaç, kaya, bitki ve çamur gibi yeryüzü elemanlarından yaratır. Tanrılar ölümlülere ait en az bir dünyayı, büyük bir tufanla yok ederler. Doğada olduğu gibi evrende de doğum, olgunluk ve ölümden sonra sıklıkla yeniden doğuş gelir. Kahramanlar alışılmadık biçimde doğan, olağanüstü bir güce sahip, özel silahlarla canavarları öldüren, çetin yolculuklara çıkan, görevlerinin bir parçası olarak yeraltına inen ve alışılmadık bir şekilde ölen tanrı çocuklarıdır. Birçok mitin ayrılmaz parçası da, hayatı yaratan ve evrenin yönelimine egemen olan bir veya birden çok ilahi güce olan inançtır. Tüm dünyada, ister hayvan ister insan şeklinde olsun, bu ilahlar insan gibi düşünür, davranır ve konuşur. Öncelikle ölümlülere karşı olan tavırları farklılıklar gösterir. Yunan, Mısır, Hint ve Kuzey Amerika tanrıları gibi bazı tanrılar insanların iyiliğini takdir ederler, onlara karşı sevecendirler ve yardımcı olmaya çalışırlar. Kuzey Avrupa, Sümer ve Babil tanrıları gibi bazıları ise, insanların kaderine karşı kayıtsız kalma eğilimindedirler.

Mitler, özünde ciddi amaçlı ve eğlendirici hikâyeler olarak ortaya çıkmıştır. Konularının geniş kapsamlı olması yüzyıllar, bazen de binlerce yıl boyunca yaşamalarını sağlamıştır. Mitlerin ciddi amaçları, ya evrenin doğasını açıklamak (yaratılış ve bereket söylenceleri) ya da toplum üyelerine ait oldukları kültüre göre başarılı olmak için gerekli davranış ve tavırları öğretmektir (Rosenberg, 1998:2-3).

2.1. Yaradılış (Kosmogonia-Κοσμογονία)

Evrenin nasıl oluştuğunu, dünyanın nasıl yaratıldığını, insanın ve maddenin kökenini araştıran *kosmogoni*; Yunanca “*Kosmos*” (κοσμος) ve “*Goneia*” (γονεία) kelimelerinden oluşmuştur. “*Kosmos*” kelime olarak “evren”, “dünya” ve “âlem” anlamlarını taşıırken, “*Goneia*” sözcüğü “doğuş”, “ortaya çıkış” anlamlarını içerir. Terim olarak ise “evren doğuşu ile ilgili mitik anlatılar ve öğretilerdir.”

Evrenin ortaya çıkış problemi mitlerde efsanelerde işlenmiş olup mitlerin ilk kısmını oluşturur. Evrenin, dünyanın ve insanın nasıl yaratıldığını merak eden insanlar dünya ile ilgili görüşlerini kosmogoni mitleri sayesinde anlamaya ve anlatmaya çalışmışlardır. Kosmogoni mitleri, varoluşun ilk sebebini ve dünyanın nasıl meydana geldiğini betimlemektedir.

Bütün etnik-kültürel sistemlerde ve hakların yarattığı kosmogoni mitlerinde ilk başlangıç yoklukla, belirsizlikle yani “*kaos*”la olmuştur. *Kosmogoni* mitlerine göre *kosmos* yani evren, *kaostan* türemez. *Kaostan* türemiş olan *kosmos* dağılır, *kaosa* dönüp, ona gömülür. Tekrar ondan ayrılıp yenilenir, sonra yine ona döner. *Kaos*, her defasında *kosmosun* başlangıcı olmaya devam eder (Beydili, 2005:335).

Kosmogonik eylemlerde öncelik sırası *kaostaki* dinginliğe, belirsizliğe ilk hareketi veren tanrılara verilmiştir. Çoğu mitolojilerde ise ilk eylemi başlatan ise tek bir tanrıdır. Daha sonra ortaya çıkan tanrılar veya tanrısal varlıklar, yaratma evreleri neticesinde ortaya çıkan toprak, su gibi unsurların tanrılaşmasından ibarettir. Örneğin; Sümer mitolojisi’nde ana unsurun su (deniz) olduğunu, daha sonra Yer ve Gök’ü ve diğer tanrılarını görmekteyiz.

Kosmogoni mitlerinde sadece ilk tanrıların gerçek yaratıcı olarak kabul edildiklerini görmekteyiz. İlk tanrılar kozmik unsurlarla karışmakta; Gök, Yer, Hava, Su gibi kozmik tanrılar diğer tanrılarını meydana getirmekte, onlar da zamanla, evrenin en küçük parçalarını bile dolduracak şeyler üretmektedirler (Çağlar, 2008:45-46).

Evrenin yaradılış süreci mitlerle açıklanmaya çalışılmıştır. Çünkü mitler insanın bilinmeyenini açıklama ihtiyacından doğarlar. Arkaik ve antik toplumun sorularına cevap verebilecek niteliktedirler. Mitosların asıl amacı dünyanın dışsal

algısının verilmesinden ziyade, dünya karşısında deneyimlediklerini içsel dünyasından aktaran insanın tecrübelerinin bir yorum bilgisini verebilmek olmuştur. Mitlerin genel olarak yaradılışla bağlantılı olduğu söylenebilir. Ancak *kosmogoni-yaradılış* mitosları, “köken mitosları” ve “yeniden doğuş” mitosları olarak genel başlıklar altında inceleyebiliriz. Köken mitosları ile yaradılış mitosları birbirine benzer. Bunlar; evrenin, tanrıların, insanların yaradılış gizlerinin kaldırılması yolunda bir çeşit ifade biçimi olarak değerlendirilebilirler. Kosmogoni, yaratıcı gücün her şeyiyle özümsemesidir. Kosmogoni mitlerinin çeşitli formları; yoktan yaratma, kaostan varoluş, kozmik bir yumurtadan çıkış, kozmik bir anne babadan doğma, sudan yaradılış mitosları olarak evrenin oluşumunda rol alan mitsel dünya imgelerinin çıkış noktası olarak belirlenirler. Köken mitosları kosmogoninin içinde yer alır ve mitler birbirlerine benzerler. Köken mitosları daha çok yaradılış mitlerinin tamamlayıcısı niteliğindedirler ve kutsal varlıklarının kökenlerinin açıklandığı, özelliklerinin belirtildiği mitoslardır. Yenilenme ve yeniden doğuş mitosları ise toplumsal sürecin algı mekanizması üstündeki rolünün bir yansıması gibidirler. İlksel gücün anlamından yola çıkarak, kosmogoni ile sağlanan ilk bilgilerin sürdürülmesiyle “*Toplumsal olan neden bir tanrıya ihtiyaç duyar?*” sorunsalı ele alınabilir. Modern çağ toplumlarında, zaman durdurulamayan ve süreklilik arz eden bir döngüdür. Oysaki arkaik insan için zaman, başlangıcın sona dönüştüğü ve takip eden başlangıcın yine bir sona ulaşması ile oluşan dairesel bir kavramdır. Evren, bir biçimde canlılığını yitirmeye başladığında, yaratıcı gücün devreye girerek, oluşumu tetikleyeceğine ve evreni yenileyeceğine inanılırdı. Bu mitosların oluşturulma amaçlarının yaşanan her felaket, her tufan karşısında metanetli olup, ceza almamak üzerine yaşama kaidelerini oluşturmak ve tufandan sonraki evrenin yeni başlangıçların habercisi olduğunu göstermek olarak değerlendirilebilir (Şahan, 2011:19-20).

Belirli bir kültür, yeryüzü ve gökyüzünü ayıran ilahi yaratıklardan başlayarak tüm evrenin yaratılışıyla ilgilenebilir. Büyük kültürlerin çoğu başlangıçta bir veya bir çift tanrının ayırdığı, karmaşa içinde ve şekilsiz bir yığından ibaret olan bir evreni görür. Tanrılar, evrensel düzende özel yerlerini alacak şekilde çoğalır ve yaratıcı tanrı bitkiler, hayvanlar ve insanlar biçiminde olmak üzere yeryüzüne hayat verir. Öte yandan bazı kültürler, sadece kendi toplumlarının köklerini açıklayan ve ulusal ruhu yücelten söylencelerle ilgilenir.

Örneğin Navajolar⁴, dört dünya katından beşincisine çıkış yolculuğunu anlatırlar. Benzer şekilde İrlanda Keltleri İrlanda'nın kuruluşuyla ilgilenirler, Japonlar kendi adalarının yaradılışını anlatırlar ve Yorubalar kutsal kentleri Ife'nin ortaya çıkışını betimlerler. Birçok söylenceye göre, bir tanrı tarafından yaratılmış da olsa insanoğlu mükemmel bir yaratık değildir. Birçok kültürde yaratıcı tanrı peş peşe birçok ırkı yaratıp genellikle bir tufan sonucu yok eder. Bu tema tüm dünyada görülebilir: Yunanistan'da yazar Hesiodos, Hindistan'da eski Hindu söylenceleri, Orta Amerika yerlileri Mayaların ve Afrika'da Yoruba'nın söylenceleri... En geliştirilmiş olan tufan söylencelerine ise Sümer/Babil'de rastlanır (Rosenberg, 1998:3).

2.2. Bereket

Yaklaşık 10.000 yıl önce insanoğlu tarımı buldu. Avcılık artık başlıca besin kaynağı olmaktan çıkmış, çünkü toprağın sonsuz bir besin kaynağı olduğu keşfedilmişti. İnsan soyu Neolitik tarım devriminden daha önemli birkaç gelişme yaşamıştır. Bu öncü çiftçilerin yeni koşullara uyum sağlarken yaşadıklarını, daha sonraki kültürlerin mitoslarına da yansıyan dehşeti, sevinci ve korkuyu yarattıkları mitolojide algılayabiliriz. Tarım, *logosun*, gerçeği dile getiren sözün ürünüydü, günümüzdeki teknolojik devrimlerin tersine, laik bir girişim olarak görülmezdi. İnsanlara kendileri ve dünyalarıyla ilgili yeni anlayışlar kazandıran büyük bir ruhsal uyanışa yol açmıştı. Yeni tarım sanatına dinsel bir saygıyla yaklaşıldı.

Paleolitik Çağ'ın insanları avlanmayı kutsal bir faaliyet olarak görmüşlerdi. Şimdi de tarım aynı niteliğe bürünmüştü. Çiftçilerin tarlalarını işlerken ya da ekin kaldırırken tam bir ayinsel havaya girmeleri gerekiyordu. Tohumların toprağın derinliklerine gömülmesini izledikçe, hayret verici bambaşka yaşam biçimlerine dönüşmek üzere karanlıkta kırılıp açıldıklarını anladıkça bunda gizli bir gücün parmağı olduğunu farkettiler. Ekin, o göksel varlığın tezahürü, açığa çıkmasıydı, çiftçiler toprağı ekip insanları için yiyecek elde ettikçe kutsal bir âleme girdiklerini, bu mucizevi bolluğa katıldıklarını hissederdiler. Toprak, bütün yaratıkları-bitkiler, hayvanlar ve insanlar tıpkı rahim gibi içinde barındırıyordu. Bu güç tükenmesin diye onu besleyecek kut törenleri uydurdular. İlk tohumlar toprağa

⁴Amerika Birleşik Devletleri'nin Arizona, New Mexico ve Utah eyaletlerinde yaşayan ve Navahoca konuşan Atabaskların Güney Atabaskları grubundan olan bir Kızılderili halkıdır.

adak olarak atılır, kutsal enerjilerin geri dönüşümünü sağlamak adına ilk ürünler toplanmazdı. Orta Amerika'da, Afrika'nın bazı kesimlerinde, Pasifik Adaları'nda ve Dravidalar zamanında Hindistan'da insanların bile adak olarak kurban edildiği yönünde bulgular vardır. Bu töreler iki ilkeye dayanır. İlk olarak hiçbir şey karşılıksız değildi; almak için bir şey vermek gerekirdi. İkincisi de gerçekliğin bütünsel olduğu görüşüdür. Kutsalın, doğal dünyanın ötesinde, metafizik bir gerçeklik olduğu düşünülmezdi. Yalnızca kendi de kutsal olan toprakta ve onun ürünlerinde kendini gösterirdi. Tanrılar, insanlar, hayvanlar ve bitkiler, hepsi aynı doğayı paylaşırlardı, dolayısıyla birbirlerine güç verir, birbirlerini beslerlerdi (Armstrong, 2006: 39-40).

Kadim mitolojik imgeler, insanlığa, artarak düş kırıklığı yaşatan algılara dönüşmüştür. Arkaik Çağ'da örgütlenen ve ortak aklın bilincini kavrayan insan, tür olarak kendini savunmayı öğrenmeye başlamıştır. Ruhsal başkalaşımın ilk örneklerini bu çağda görmekteyiz. "Arkaik İnsan", kendi sınırlarının farkına varan bir varlık olarak, sadece tapınma ayinlerini yeterli bulmamaktadır. Nitekim aklın telkin edici bir gücü vardır. Ve akıl savunacağı şeyleri eleştirel bir tutumla irdelemelidir. Toplumun üretkenliğe geçmesiyle, yaklaşık 10.000 yıl önce tarımın keşfiyle birlikte yeni bir besin kaynağı ortaya çıkar. Böylelikle aşkın olan, kutsal olan kendini başka bir doğa gerçekliğinin içinde sunar. Örneğin bitki tohumlarının meyve vermesi, tanrısal bir birleşmenin örneği olarak kabul edilir. Bu kutsal evlilik imgesinin ilk örneğidir. Toprak, dişil karakterlidir. Çünkü toprak, doğurgandır ve verendir. Gökyüzü, erkek karakterlidir. Çünkü o doğurganlığı destekler ve özün sahibidir. Örneğin Erken Neolitik Çağ mitoslarında yağmur, toprağın ve göğün cinsel birleşmesiyle oluşur. Bundan dolayı o çağda, çiftçiler tohum ekimi sırasında yaptıkları birleşme ayinini bir kutsal törene dönüştürmüşlerdir (Şahan, 2011:16-17).

Bütün kültürlerde, insanların belli yiyecekleri ve uygarlaşmalarını sağlayacak tarım aletlerini nasıl elde ettikleri anlatılır. Hititlerin Telepinu ve Afrika'nın Dahomey söylencelerinde olduğu gibi bazı söylencelerde, kızdırılmış ve bereketin yeniden gelmesi için inanılması gereken tanrılar vardır. Telepinu söylencesi, tanrının yardımını sağlamak için kullanılan güçlü, metaforik büyüler içerir (Reyhan, 2009:85-106). Yunanlar'ın Demeter ve Persephone söylencesi bir psikolojik karmaşa şaheseridir. (Uncu, 2012:529-545) Başka kültürlerin

söylencelerinde insanlara tarımsal yetenekler kazandıran ilahi bir kişiliğe rastlanır. Virakoça, İnkâ öncesi insanlara daha karmaşık ve uygar bir yaşam biçimini öğretir. Zufiu, Hint ve Çin söylenceleri gibi diğer söylenceler, bereketi yok etmiş bir canavarı öldürerek insanları kurtaran, tanrısal ya da yarı-tanrısal bir kahraman kişilik ortaya koyarlar (Rosenberg, 1998:6-7).

Pek çok söylencenin simgesel içeriğini anlayabilmek için, yeryüzü merkezli anaerkil dinlerle, daha yakından tanıdığımız, gökyüzü merkezli ataerkil dinler arasındaki temel farklılıkları bilmek önemlidir. Anaerkil toplumun siyasal, ekonomik, toplumsal ve dini temeli tarımsal yıla dayanır. Tarımın önemi, tüm yaşayan nesnelerin doğumdan olgunluğa, oradan ölüme ve oradan da tekrar doğuşa giden gelişimlerini vurgulayarak dairesel bir yaşam görüşünü beslemiştir. Mevsimden mevsime iklimin görece sabit kaldığı ülkelerde bile, insanlar kendi hayatlarının gelişimiyle, hayvanlar ve bitkilerin hayatlarının gelişimi arasında bir bağlantı kurabilmişlerdir.

Anaerkil toplumlarda Ulu Tanrıça ya da Ana Tanrıça veya Doğa Ana, hayat veren en üstün tanrıdır. O, tüm insan hayatının ve bütün yiyeceklerin kaynağıdır. Kalıcı olabilmek için, toplumlar çocuk yapmak ve yiyecek üretmek zorundadır. Ulu Tanrıça'nın nimetlerine ne denli bağımlı olduklarını bilirler ve bu nimetlere kavuşabilmek için düzenli olarak ona ibadet ederler. Kraliçe, Ulu Tanrıça'nın kişileşmiş halidir ve büyük bir ekonomik, toplumsal ve dini güce sahiptir. Böylece anaerkil toplumlarda bütün kadınlar değerlidir ve birçokları önemli konumlara ulaşmışlardır. Kadınlar aile reisi olmuşlar, miras, anneden kızlarına ve en önemlisi, tahminen en son ölecek ve aileyi en uzun süre devam ettirecek olduğundan küçük kızlara geçmiştir. Çocuklar, anneler ve dayıları tarafından yetiştirilirken, bakımlarından ve diğer işlere yardımcı olmaktan babaları sorumludur. Çocukların ahlaki yükümlülükleri öncelikle anneleri ve onların kardeşlerine karşıdır. Erkeklerin dölleme, yani doğumdaki rollerinin anlaşılmasının ve değerlendirilmesinin bir sonucu olarak kraliçe bir koca alır ve bir yıl için onu kutsal kral ilan eder. Başlangıçta bu kişi, onun ya kardeşi ya da oğludur, daha sonra oğlunu temsil eden bir genç olmuştur. Pek çok genç, kutsal kral olabilmenin onurunu elde edebilmek için birbirleriyle yarışmıştır. Fiziksel güç ve oldukça usta şekilde yay kullanmayı gerektiren pek çok yarışmayı kazanmak zorundadırlar. Herakles'in Nemea Aslanı, Girit Boğası, Erymanthos Domuzu ve

Artemis'in Geyiği'ne karşı mücadelesi bu yarışmaların tipik örnekleridir. Odysseus'un katıldığı ve kazananın Penelope ile evleneceği okçuluk yarışması da bu geleneğin bir yansımasıdır. Her bahar, yeni ekinlerin tohumları ekildiğinde, çok büyük bir dini törenin parçası olarak bir önceki yılın kutsal kralı kurban edilecektir. Ana tanrıçanın rahibeleri, onun bereket güçlerine sahip olabilmek için, onun etini yiyecek ve yine daha bereketli olabilmeleri için tarım alanları ve çiftlik hayvanları onun kanıyla sulanacaktır. Sonra dini bir törenle kraliçe, gelecek yıl için yeni bir kutsal kral alacaktır (Rosenberg, 1998:6-7).

2.3. Kahramanlık

Kahraman tapısı, tanrılarla insanlar arasında bir yerde oldukları kabul edilen *“kahramanların ya da yarı tanrıların varoluşu, aralarında çok az benzerlik bulunan Yunan söylence bilimine ve dinine özgü”* bir tapıdır (Burkert, 2008:203). Yunanlar ortak bir kimlik duygusunun desteğini alarak toplumda öne çıkmış kişi ya da kişilere hürmet etmiş ve başlangıçta bir ata tapısıyken daha sonra polislerinin varlığını, yarattıkları bu kahramanlarla yasalaştırma arayışına girmişlerdir (Şahan, 2011:20).

Kahramanlık mitlerinin, Lascaux⁵ gibi ibadethanelerde yapılan kut törenlerinden, şamanlarla avcılarının deneyimlerinden doğduğunu neredeyse kesin olarak söyleyebiliriz (Burkert, 2008:151-152). Gerek avcılarla şamanların, gerekse ergenlerin alışıldık olana sırtlarını dönüp korkulu denemelerden geçmeleri gerekirdi. Hepsi yaşadıkları topluma onları besleyecek armağanlarla dönmeden önce şiddet sonucu ölüm olasılığıyla yüzleşmeliydi (Armstrong, 2006:35). Bütün kültürlerde kahramanca arayışlarla ilgili benzer mitolojiler geliştirilmiştir. Tüm döngülerde mitoloji kendi kahramanlarını yaratmıştır. Bu kahramanları da doğaüstü varlıklar olarak kabul ederler, tanrı ve tanrılarla bir tutmuşlardır. Buna insanın kendini kutsallaşma çabasıdır diyebiliriz (Şahan, 2011:20). Kahraman kendi yaşamında ya da yaşadığı toplumda birşeylerin eksik olduğunu hisseder. Kuşaklar boyunca geçerli olan eski fikirler artık ona yeterli gelmemektedir. Böylece yuvadan ayrıлып ölüme meydan okuduğu serüvenlere atılır. Canavarlarla dövüşür, ulaşılmaz dağlara tırmanır, karanlık ormanlardan geçer, bu süre boyunca

5 Fransa'nın Dordogne Bölgesi'nde, Montignac yakınlarındaki Vezere Vadisi'nde, içindeki çok önemli tarih öncesi duvar resimleri ile ünlü mağara.

eski kişiliği ölür ve halkının arasında yepyeni biri içgörü ya da yetenek kazanmış olarak döner. Prometheus insanlık adına tanrılardan ateşi çalmış, yüzyıllar boyu ağır cezalar çekerek bunun bedelini ödemek zorunda kalmıştı; Aeneas eski yaşamını geride bırakmaya, yurdunu alevler içinde yanarken görmeye ve yeni Roma kentini bulmadan önce yeraltına inmeye zorlanmıştı. Kahramanlık mitosu insanın içine öyle işlemiştir ki Buddha, Hz. İsa ya da Hz. Muhammed gibi tarihsel kişilerin yaşamları bile, ilk olarak Paleolitik Çağ'da biçimlenmişe benzeyen bu arketipal ölüme göre anlatılır. İnsanlar kabilelerindeki kahramanlar hakkında bu öyküleri anlatırken amaçları yalnızca dinleyicilerin hoşça vakit geçirmesi değildir. Mitos bize tam bir insan olmak istiyorsak, ne yapmamız gerektiğini anlatır. Yaşamımızın bir döneminde her birimizin kahraman olması gerekir. Her bebek Lascaux'daki labirentleri aratmayan daracık doğum kanalından geçmek, güvenli rahim ortamını bırakıp hiç bilmediği dünyaya çıkmanın sarsıcı deneyimini yaşamak zorundadır. Doğum yaparken çocuğunun canını tehlikeye atan her anne kahramandır. Herşeyden vazgeçmeye hazır değilseniz kahraman olamazsınız; önce karanlığa inmeden yükseklerle çıkış, ölümün bir biçimi olmaksızın yeni bir yaşam söz konusu değildir. Yaşamımız boyunca bilinmeyenle yüzleştiğimiz durumlarla karşılaşırız, kahramanlık miti de bize nasıl davranmamız gerektiğini öğretir. Sonunda hepimiz kendimizi adına ölüm denen son ayinde buluruz. Kimi Paleolitik kahramanlar daha sonraki mitos edebiyatında da görünürler. Örneğin, Yunan kahramanı Herakles'in avcılık döneminden yadigâr kaldığı neredeyse kesindir. Mağara adamı gibi hayvan postlarına bürünür, elinde sopa taşır. Herakles hayvanlarla başa çıkmakta gösterdiği ustalikle ünlü bir şamandır; yeraltı dünyasına gider, ölümsüzlük meyvesini arar ve Olympos Dağı'nda tanrılar âlemine çıkar. Yunanlar'ın "Hayvanlar Tanrıçası," avcı ve yaban hayatın efendisi diye bilinen tanrıçası Artemis de Paleolitik bir figür olabilir (Armstrong, 2006:35-37).

Bir toplumun kahramanlık söylenceleri ve destanları, o toplumun üyelerine, uygun tavırları, davranışları ve o kültürün değerlerini öğretir. Bu söylencelerin bizim için özel önemi ve değeri vardır. Heyecan verici bir macera öyküsü olmalarından başka, biz bu söylencelerde çok daha büyük ve görkemli biçimde, ama güçlerimizle olduğu kadar zayıflıklarımızla da kendimizi buluruz. Kahramanlar kendi toplumları için, insan davranışlarının birer modelidirler. Toplumlarına yardımcı olan büyük işler yaparak insanlar için "ölümsüzlük" anlamına gelen ebedi bir üne sahip olmuşlar ve öteki insanlara kendilerine

benzeme olanağı tanımışlardır. İçine düştükleri koşullarda, rakip değer sistemleri arasında yollarını bulmaya çalıştıkları güç seçimler yapmak durumunda kalırlar. Kısmen başardıkları işler ve kısmen de daha düşünceli ve duyarlı insanlar olmalarını sağlayan deneyimleri nedeniyle kahramanlık konumunu kazanırlar (Rosenberg, 1998:3).

Kahramanlık bütün milletlerin, inançların, dinlerin, medeniyetlerin, devletlerin, toplumların kısaca dünyadaki her insanın her zaman önemsedığı bir kavram, bir anlayış, bir idealize ediliş ve bir mittir. Kahramanın birçok tanımı yapılabilir ama bunlar içinde Campbell'ın tanımı çok kapsayıcıdır: “*Meşhur ile kahraman arasındaki pek çok farktan biri de, biri yalnızca kendisi için yaşarken, diğerinin eylemlerini toplumu kurtarmak için gerçekleşmesidir*” (Campbell, 2003:13).

Kahramanlık söylenceleri, insanların kişisel istekleriyle topluma karşı olan sorumlulukları arasındaki ilişkiyi inceler. Seçim, çoğunlukla can alıcı ama basittir; toplumu kurtarmak için ölümü göze almalı mı? Ölümü göze alan kahraman ün ve onur sahibi olur, güvenliği tercih edense her ikisini de kaybeder. Herakles ve Beowulf birçok canavarı öldürerek dünyayı daha güvenli bir yer haline getirmiş, Kotan Utunnai'nin kahramanı düşmanlara karşı cesurca savaşarak halkına yardımcı olmuştur. (Rosenberg, 1998:3-4).

Karanlık Çağ'dan doğan yeni Yunan dünyası, Myken krallarının dünyasından farklı olsa da, o geçmişin efsanelerini bağrına basmıştı. Yunanlar bu kayıp toplumda insanoğlunun olması ve yapması gereken ideali biçimlendiren kahramansı ve insanüstü birşeyler gördü. Bundan, insanın onur ve şöhret içinde, bu onura layık olarak kendi gibi kişiler arasında yaşaması gerektiği sonucunu çıkardı.

Kahramanlık görüntüsünün özü, onurun hareketle aranmasıdır. Kahramanca davranışlar; ister savaşta ister spor müsabakalarında olsun talep edilen temel davranış biçimidir (Bowra, 1994:20).

Toplumda saygı görmüş ve görsel sanatlara hatırı sayılır ölçüde malzeme sağlamış olan kahramanlık ideali, eski Yunan filozofların kimisinden ağır

eleştiriler almıştı. Bazı düşünürler ise; toplumun düşüncesini yankılayan bir tutum sergiliyordu.

Sokrates öncesi filozoflardan olan Kolophonlu Ksenophanes'e (İ.Ö 570-478) göre: “*Geleneksel spor müsabakalarında başarıdan başarıya koşan ve yurttaşları tarafından saygı gören bir kimse yine de benden değerli değildir. Çünkü benim bilgeliğim erkeklerin kaba gücünden ve atlardan daha yararlıdır. Bu kült, her çeşit manevi esastan yoksundur. Bu nedenle; kaba güce, yetkin bilgelikten daha çok değer vermek büyük haksızlıktır. Halk arasında yetenekli bir yumrukçu olarak temayüz eden, müsabakalarda özel bir güç belirtisi sayılan ayağına tez olmasıyla ya da pentatlonda, güreşte kendini gösteren bir kimse, bu yüzden kentin refahına herhangi bir katkıda bulunmuş sayılmaz.*” (Speake, 1994:679).

Pythagoras ise; konuya farklı bir açıdan yaklaşıyordu. O, insanları üç sınıfa ayırmıştı: Bilgi arayanlar, onur arayanlar, kazanç arayanlar. Hayatı olimpik oyunlarla kıyaslayarak ilk sınıfa izleyicilerle, ikinciye atletlerle, üçüncüyü çığırtkanlarla eşleştirmiştir (Bowra, 1994: 21).

Filozof Sinopeli Diogenes (İ.Ö 400-325) ise; Yunanistan'ın en hızlı atleti olmakla övünen bir gence demiş ki: “*Fakat bir tavşan ya da geyikten daha hızlı değilsin. Onlar da zaten hayvanların en hızlılarıdır, lakin en korkaklarıdır*” (Finley, 1974:91).

Ancak bir tiran, ona heykel için hangi tuncun daha iyi olduğunu sorunca; “*Harmodios ile Aristogeiton'un heykellerinde kullanılmış olan!*” diye yanıtlamıştı (Laertios, 274).

Antik Yunan'ın kahramanlık ideali, toplumun algıladığı biçimiyle Platon ve Aristoteles felsefelerince benimsenmiştir.

Platon'un “*Yasalar*”ında da belirtildiği gibi: “*...Eğer biri peşinde düşmanlar varken, silahları olduğu halde, arkasına dönük iken dini savunacak yerde, çirkin ve onursuz bir yaşamı bir kahramanın güzel ve mutlu ölümüne tercih ederek silahlarını atıp kaçarsa, silahlarını bu şekilde atıp kaçan için bir ceza olmalı*”... (Plat. Devlet. 192).

Aristoteles'e göre ise; "...güzellik, güç, boy pos, atletik güç gibi bedence üstünlükler mutluluğu oluşturan parçalardandır."

Yine, Aristoteles için "güzellik, yaşam dönemine göre değişir. Genç bir insanda güzellik; koşma ve kuvvet yarışmaları gibi çabalara uygun bir bedene sahip olmak demektir. Seyretmesi insana zevk veren biri demektir. Bu yüzden de komple atletler, hem kuvvet yarışmalarında hem de sürate doğal olarak kendilerini uydurdukları için en güzelleridir. Yaşamının en güzel dönemindeki bir insan için güzellik, hoş fakat aynı zamanda heybetli bir dış görünüşle birlikte savaşıma elverişlidir" ... (Aristot. Retorik. 51)

Kahramanlığın, mücadeleye elverişlilikle bir tutulması sonucu, erkeklerdeki güzellik; eylemde bulunabilirliği akla getiriyordu.

Aristoteles'te; bedensel güzellik, mutluluğu oluşturan parçalar arasında yer alırken; Platon beden güzelliğini, güzel ideasına ulaşmak için kullanılan bir araç kabul etmişti. "Şölen" (Symposion) diyalogunda diyor ki: "...Dinle beni şimdi: Sırlara yolunca ermek isteyen daha genç yaşında güzel bedenleri araması gerek. Onu yola koyan, doğru yola koymuşsa ilkin bir tek insanı sever ve ona söyleyecek güzel sözler bulur. Sonra anlar ki; şu bedende gördüğü güzellik her bedendekinin eşi, kardeşidir. Görüş güzelliğini arayan için bütün bedenlerdeki güzelliği bir tek şey saymamak delilik olur. Bunu iyice anladı mı, bütün güzel bedenleri sever, bir tekine olsun düşkünlüğü gevşer, çünkü artık böyle bir düşkünlüğü küçümser, hiçe sayar. Bundan sonra yapacağı şey, can güzelliğini beden güzelliğinden üstün görmektir. Değerli bir can, bedendeki pırıltısı sönmük de olsa, sevgisini coşturmaya yetmeli; ona kendini verip gençlerin yükselmesi için söylenecek engüzel düşünceleri aramalı, bulmalıdır. Böylece güzelliği ister istemez yaşayış, davranış yollarında görecektir, hepsindeki güzelliğin aslında hep aynı güzellik olduğunu fark edecek ve böylece beden güzelliğine fazlaca kapılmamayı öğrenecek." (Plat. Şölen. 84).

Görüldüğü gibi, kahramanlığa bakış açıları antik dönemlerden bugüne kavramsal ve işlevsel olarak farklılık göstermektedir. Bu farklılık bağlamında Yunan kahramanlık mitine çalışmamız dâhilinde değinilecektir.

3. YUNAN KAHRAMANLIK TAPISI

Kral ve önderlerin yaşamları eskiçağlardan bu yana hem yazarlar hem de okuyucular için fazlasıyla ilgi konusu olmuştur. Eskiçağ insanı kahramanların, şairlerin, kralların ve *tiran*ların yaşamını tanımak, onları kendi yaşamının bir parçası kılmak ve onlardan ders almak niyetinde olmuştur. Geçmiş dönemlerin sıra dışı kahramanları diğer toplumlarda olduğu gibi Yunanlarda da merak uyandırmıştır. Çocuklar annelerinin dizlerinde bu öykülerle büyümüşlerdir. Toplumun, bu kahramanların öyküleriyle ne denli haşır neşir oldukları özellikle tragedialardan daha iyi anlaşılmaktadır. Çünkü tragedialara konu olan çoğunlukla bu kahramanların hikâyeleriydi ve hiç kuşku yok ki bu hikâyeler insanlar arasında iyi biliniyordu.

Yunanlar öteki halklardan farklı olmayarak tasarılarına, içinde yaşadıkları zamanın değerlerine ve ihtiyaçlarına, güç ve doğruluk katmak için geçmişten bir araç olarak yararlanma alışkanlığında olmuşlardır. Marco Bettalli'nin belirttiği gibi onlar için masalsı öyküler Pers Savaşları kadar önemli olmuştur (Bettalli, 2006:87).

Şunu söylemek gerekir ki Herakles ya da Theseus gibi sıradışı kahramanların yapıp ettiklerine ilişkin anlatılar ya da mitler bir ölçüde insanı var olan dünyanın ötesine taşımaktaydı, insanı gerçeklikten uzaklaştırmaktaydı. Ancak eski dönemlere ait bu anlatılar bir yandan da insanlara keyif veriyor olmalıydı. Bu bağlamda nazım ve nesir yazarları toplumların mitsel anlatılara olan ilgisini fark etmiş olmalı ki çalışmalarında bu tür konular üzerine yazma eğiliminde olmuşlardır. Mitsel kahramanların tarihe ve diğer türlere konu olması bu eğilimin giderek yaygınlaştığını göstermektedir. Bu yaygınlaşmanın diğer bir sebebi yazarların hem kendi hem de dinleyicinin yaşamını geçmişin süzgecinden geçirerek ahlaken daha da geliştirme çabasından ileri gelmektedir. Diğer yandan dinleyici de yapıta yönelerek bu sürece etkin bir biçimde katılmış oluyordu (Mutlu, 2006:51-52).

Yunan toplumunda bir kahramana (*heros* [ήρως]) hürmet etme geleneği zaman içinde kahramanlık tapılarının oluşup gelişmesine sebep olmuştur. Walter Burkert, eski dönemlere ait olan ve kökeni tam olarak bilinmeyen *heros* kavramının iki anlamından söz etmektedir. Birincisi, eski dönem destan

geleneğinde ozanların bu kavrama yüklediği anlamdır. Gerçekte bütün Homeros kişileri birer kahramandır. Bu kavram Homeros'ta genellikle Troia'da savaşan kahramanlar için kullanılmıştır (Hom. *Il.* I). Çoğu tanrısal soydan gelen bu kahramanların her biri birer eylem adamıdır. Mitlerde karakterize edilen kahramanlar, kurucu ya da ata olarak yerel tapının nesnelere dir. Anlaşıldığı üzere kahraman tapısı destan geleneğinden büyük oranda etkilenmiş görünmektedir. Bir *heros*, insandan üstün, tanrıdan aşağı bir kişidir. Yani bir tür yarı tanrıdır ya da az da olsa tanrısalığı olan bir sınıfa mensup kişidir. Normal insandan, yani *anthropos*'tan (ανθρωπος) özellikle de gücü ve tanrısal özellikleriyle ayrılmaktadırlar. Bunun yanı sıra daha sonraki kullanımı ise, *herosun* mezarından iyilik ya da kötülük için uğraşan ve kendine yakışır bir onur talep eden ölmüş bir kişi olmasıdır. Burkert'in belirttiğine göre, kahramana özel olarak ayrılmış *heroon* (ήρώον) olarak adlandırılan mezarı, diğer gömütlerden farklı olarak sınırları çizilmiş belirli bir bölgenin içinde yer almaktadır (Burkert, 2008:203). Ayrıca kendisine kurbanlar getirilir, adaklar sunulur ve bir de onun için inşa edilmiş özel bir anıtı vardır. Furnell'e göre tapımı, mezarına ya da belirlenmiş tapınağına “gündüz değil gece vakti, kurbanlarla değil kansız sunularla, yüksek bir sunakta değil düşük bir ocakta ”gerçekleştirilmektedir (Russell, 1982:25).

Tapının nesnesi yani *heros*, genellikle Olympos'a değil toprağa ya da yeraltı dünyasına aittir. Hesiodos, kahramanları insanların dördüncü soyu olarak görmüş onların yaşadığı çağı haklı olarak Bronz Çağı'ndan sonraki ya da Demir Çağı'ndan önceki çağa yerleştirmiştir. Bu sınıf, Yunanların tapındığı insanlarla tanrılar arasında aracı rolü oynayan olağanüstü özellikte bir sınıftır. Hesiodos, "*Erga kai Hemera*"(*İşler ve Günler [Εργα και Ημέραι]*) adlı yapıtında onları şöyle tarif etmektedir:

“Bir kuşak daha yarattı Zeus, Kronos' un oğlu.

Daha bereketli, daha doğru, daha yürekli olan bu soy

Yarı kahramanlar getirdi dünyaya.

İşte onlardır bu sınırsız topraklarda

Bizlerden önce gelen koca yiğitler.

Çetin savaşlarda, yürekler acısı kargaşalıklarda

Yitti gitti bu kahramanların hepsi,

Kimi yedi kapılı Thebai' nin duvarları önünde,

Oidipus sürüleri uğruna Kadmos' un toprağında,

Kimi gemilerde, denizler ötesindeki Troya' da,

Güzel saçlı Helena uğruna.

...

O mutlu yiğitlere yulda üç kez ürün verir

Çiçekler, tatlı meyvalar saçan Toprak Ana.” (Hes. İşler ve Günler:157-173).

Heroslar, şehirlerinin koruyucuları ve destekçileridirler. Bir hastalık durumu ya da bir tehlike söz konusu olduğunda yararlıları olan insandan öte kişilerdir. Oidipous, Thebai kentinin kapılarında halka bilmeceleriyle işkence eden canavarı alt etmiş, kendisini felakete götürmüş olsa da var olan sorunun üzerine giderek kentini vebadan kurtarmıştır (Erhat, 2015:226).

Yunan kahramanları ve yaşadığı çağ üzerine söz söylemeye çalışıldığında onları Mykenai Dönemi'ne yani İ.Ö. II. binyılın son yüzyıllarına (yak. 1150) yerleştirmek gerekecektir. Bu dönemin Kahramanlar Çağı'nın kendine özgü

özellikleri vardır. Bu döneme ait anlatılar Thebai ve Troia destanlarının yanı sıra önemli tarihsel bilgiler de içermektedir. *Mythosla historia* arasındaki ayırım kuşkusuz ki açık değildir. Zaten o dönem için böyle bir ayırmadan da söz etmek mümkün değildir. Çünkü gerçek tarihsel olaylar *mythosa* dönüşmüştür ya da mitsel özellikler kazanmıştır, tıpkı Lydia kralı Kroisos'un (İ.Ö. 546) ölümü sonrası mitsel bir figüre dönüşmesi gibi (Mutlu, 2006:55-56).

Karanlık Çağ'dan doğan yeni Yunan dünyası, Myken krallarının dünyasından farklı olsa da, o geçmişin efsanelerini bağrına basmıştı. Yunanlar bu kayıp toplumda insanoğlunun olması ve yapması gereken ideali biçimlendiren kahramansı ve insanüstü birşeyler gördü. Bundan, insanın onur ve şöhret içinde, bu onura layık olarak kendi gibi kişiler arasında yaşaması gerektiği sonucunu çıkardı. Kahramanlık görüntüsünün özü, onurun hareketle aranmasıdır. Kahramanca davranışlar; ister savaşta ister spor müsabakalarında olsun talep edilen temel davranış biçimidir.

Homeros zamanında; asil ailelere mensup olan kahramanların arasındaki çekişmeler, rakiplerin kendilerine olduğu kadar ailelerine ve yakınlarına onur getirmek için de gerçekleşiyordu. Ancak sonraları, yani Yunanistan'da toplum ilkesinin egemen olduğu sonraki dönemlerde, zaferi kazananın gururu tüm topluma ait olacaktı. Böylelikle, spor müsabakalarında zafer kazanmış atletlerin yahut savaşlarda başarı göstermiş askerlerin heykelleri, kamusal alanları dolduracak; başka bir deyişle, kahramanların topluma kazandırdığı onur daimi kılınacaktı.

3.1. Yunan Mitolojisinin En Ünlü Kahramanları

Tanrı ve tanrıçalar dışında, Eski Yunan dini ve mitolojisinde kahramanlar da önemli yer tutarlar. En ünlüleri *Herakles*, *Odysseus*, *Iason*, *Akhilleus*, *Oidipus*, *Perseus*, *Bellerophostes* ve *Theseus*' tur (Tekin, 2011:117).

3.1.1. Akhilleus ('Αχιλλεύς)

Akhilleus Yunan mythosuna en çok konu olmuş kişidir. Homeros'un büyük *Iliada* destanı aslında Ilion, yani Troia şehrinin destanı değil, Akhilleus'un destanıdır, bu kahramanın bir eylemiyle başlar, bir eylemiyle biter. Ne var ki

Iliada'da anlatılan olaylar Akhilleus efsanesinin ancak çok kısa bir bölümüdür (Erhat, 1996:24).

Akhilleus, Tanrıça Thetis ile Thessalia Kralı Peleus'un oğullarıdır. Thetis evlenmeden önce Zeus ve Poseidon bu tanrıça ile birlikte olmak isterler ancak Prometheus onları uyarır. Eğer Thetis ile evlenir ve bir çocuk sahibi olurlar ise o çocuk hepsinden güçlü olacaktır. Bunun üzerine tanrılar Thetis'i bir ölümlüyle evlendirir. Peleus'la evlenen Thetis'in Akhilleus adında bir oğulları olur. Ancak Thetis Akhilleus'u ölümsüz kılmak için Hades'in yeraltı dünyasında bulunan Sytk's Nehri'nde yıkar. Thetis Akhilleus'u topuğundan tutarak nehre soktuğu için topuğu hassastır ve tek ölümlü parçasıdır. Akhilleus savaş sanatını öğrenmek için Kentaurların lideri Khiron tarafından yetiştirilir ve çok cesur bir savaşçı olarak ün salar. Annesi Akhilleus'un Troia Savaşı'na katılmasını istemez bunun üzerine oğlunu kadın kılığında sokarak Kral Lykomedes'in sarayında kadınların arasına karışmasını sağlar. Ancak savaş Akhilleus olmadan kazanılamayacaktır. Bunun üzerine Odysseus Akhilleus'u aramaya çıkar. Akhilleus'u saraya kadar takip eder ve kimliğini ortaya çıkarır. Akhilleus savaşa katılmak zorunda kalır. Bir süre savaşmayı reddeder ve çadırında kalır. Ancak aşığı ve silah uşağı olan Patroklos Akhilleus'un zırhını giyer ve savaşa katılınca Hektor tarafından öldürülür ve sinirlenen Akhilleus savaşa katılır. İlk önce Hektor'u öldürerek Patroklos'un mezarı etrafında oniki gün boyunca sürükler. Daha sonra Troia Savaşı'nda yüzlerce insan öldürür. Savaş sırasında Paris'in yayından çıkan zehirli bir ok topuğuna, yani tek ölümlü parçasına denk gelir ve Akhilleus bu okla ölür.

Akhilleus kibirli bir savaş kahramanıdır. Büyük İskender'in en hayran olduğu mitolojik karakterdir. Perslerle başlattığı Asya seferinde Akhilleus'un anısına Troia'da yapılan cenaze oyunlarına katılmıştır (Kantar, 2013:56).

Akhilleus efsanesi Yunan mitolojisinin en zengin ve en eski efsanelerinden biridir. Troia'nın alınışından çok, bu sefer sırasında neredeyse Yunan ordusunun imhasına yol açacak Akhilleus'un öfkesini konu alan *Iliada* Destanı bu efsaneyi üne kavuşturmuştur. Böylece, bütün antik çağın en çok okunan destanı, kahramanın serüvenlerinin popülerleşmesine katkıda bulunmuştur. Başka bazı şairler ve halk efsaneleri, onun kişiliğine dört elle sarıldılar ve Homeros'un anlatılarının eksikliklerini gidermek için bölümler uydurarak,

Akhilleus'un hayat hikâyesini tamamlamaya çalıştılar. Böylece, Roma dönemine kadar bütün antik çağın epik ve tragedia şairlerine esin kaynağı olan, çoğu zaman birbirlerinden farklı efsanelerle ve beklenmedik olaylarla yüklü bir Akhilleus destan döngüsü doğdu.

Akhilleus, *Iliada*'dan, Statius'un *Achilleis*'ine kadar çok sayıda antik edebiyat eserine esin kaynağı oldu. Bu durum, birçok tragediada, özellikle Euripides'in *Iphigeneia Aulis*'te adlı eserinde görülmektedir (Grimal, 1997:43-44).

3.1.2. Herakles ('Ηρακλής)

Herakles, "ölümlü" babası Amphitryon ve annesi Alkmene dolayısıyla Perseus oğulları soyundan gelir (Grimal, 1997:246). Roma mitolojisinde "*Hercules*" olarak geçer. Zeus, prenses Alkmene'ye aşık olur ve ona kocası kılığında yaklaşır. Bu birliktelikten Herakles doğar. Bu birliktelikten hoşnut olmayan ve kıskanan Hera, Herakles'in varlığından aşırı derecede rahatsız olur. Zeus Hera'nın gönlünü almak için oğluna *Herakles* adını verir. Herakles "*Hera'nın nuru*" anlamına gelir. Herakles tanrısal bir güce sahiptir. Fizik ve moral gücün simgesi olan Herakles antik Yunan'da hem tanrı hem de kahraman olarak saygı görür. Hera, Herakles'in doğumundan itibaren onunla uğraşmaya başlamıştır. Herakles daha beşiğindeyken iki tane yılan göndermiş, onu öldürmek istemiştir ancak Herakles inanılmaz gücü sayesinde iki yılanı da boğarak öldürmüştür. Herakles çok üstün bir eğitim görmüştür. Güreşmek, ok atmak ve at sürmekte çok iyidir. Herakles, Kitharion ormanlarında yaşayan bir canavarı öldürmüş ve ödül olarak Thebai Kralı ona kızı Megara'yı vermiştir. Herakles ve Megara'nın üç tane çocukları olmuştur. Bir gün Hera Herakles'e cinnet geçirtip karısı ve çocuklarını düşman olarak görmesini sağlamış ve bunun üzerine Herakles karısı ve çocuklarını öldürmüştür. Kendine geldiğinde çok pişmanlık duyan Herakles'e ceza olarak Myken Kralı Eurstyheus'a kölelik yapacaktır. Kral Herakles'e imkânsız olan oniki görev vermiştir. Herakles'in ilk görevi *Nemea aslanını* öldürüp derisini getirmektir. Nemea aslanı korkunç ve etrafa dehşet saçan bir aslandır. Herakles, aslanı bulmak için yola çıkar. Aslana rastlayan Herakles attığı oklarla aslanı öldürmeye çalışır ancak bir işe yaramaz aslanın derisi çok serttir. Attığı oklar işe yaramayınca bu defa Herakles bronz bir kılıçla aslana saldırır ancak yine işe yaramaz. Silahlar işe yaramayınca Herakles aslanla

güreşmek zorunda kalır. Saatlerce süren kavga sonunda Herakles aslanı boğmayı başarır. Herakles aslanın derisini yüzmekte zorluk çekince Tanrıça Athena ona yardım eder ve en iyi yolun aslanın pençelerini kullanmak olduğunu söyler. Herakles aslanın pençeleriyle derisini yüzer ve derisinden kendine pelerin yapar.

Herakles'in başka bir görevi Lerna gölündeki *Hydra* adındaki canavarı öldürmektir. *Hydra* dokuz başlı bir ejderdir. Bu ejderi öldürmekteki zorluk, kafası kesilince yerine iki tane çıkmasıdır. Herakles Lerna bataklığına doğru yola çıkar ve yaratığı bulur. İlk önce yaratığın kafasını odunla ezmeye başlar ancak ezilen başların yerine ikişer tane çıkmaya başlar. Bunun üzerine Herakles kesilen başları ateşle dağlar ve yerine yenisinin çıkmasını engeller. Herakles bu görevini de başarıyla tamamlar. Başka bir görev ise Minotor'un babası olduğu söylenen *Girit Boğası*yla savaşmaktır. *Girit Boğası* Poseidon'un Girit Kralı Minos'a kendisine kurban edilmek üzere verdiği boğadır. Ancak Minos boğayı kurban etmeyince Poseidon boğayı kudurtur. Herakles Girit boğasını canlı olarak getirmek zorundadır. Girit Adası'na gider, boğayı görür görmez üzerine saldırır, boynuzlarından yakalar ve dizlerini bükerek kuvvetli bir bağla bağlayıp Eursytheos'a canlı olarak getirir ve görevini tamamlar. Herakles'in başka bir görevi ise yeraltı dünyasında yaşayan üç başlı köpek *Kerberos*'u esir almaktır. *Kerberos* yeraltı dünyasında bekçilik yapan dehşet saçan bir yaratıktır. Herakles yeraltı dünyasına iner. Yanına hiçbir silah almaz, sadece aslan postunu giyer. Kerberos ile karşılaşınca üç başın birleştiği noktadan tutarak köpeği yeryüzüne çıkartır. Bu görevinde de başarılı olan Herakles on iki görevini de tamamlar. Herakles'in diğer görevleri ise *Artemis'in dişi geyiğini* canlı yakalamak, *Erymantos Dağı'nın yaban domuzunu* yakalamak, *Stymphalos kuşlarını* öldürmek, *Augias'in ahırlarını* bir günde temizlemek, *Diomedes'in atlarını* yakalamak, *Geryoneus'un öküzlerini* getirmek ve *Amazon Kraliçesinin kemerini* çalmaktır. Herakles on iki görevini tamamladıktan sonra Lydia Kraliçesi Omphale için bir yıl çalışır. Deineira ile evlenir. Yarı at yarı insan olan Kentaur Nessos karısına yaklaşmaya çalışır ve Herakles onu oklarıyla öldürür. Kentaur Nessos ölmeden önce Deineira'ya kendi kanından verir. Bu kan zehirlidir. Bir gün Herakles'in kendisini aldattığından şüphelenen Deineira Kentaur Nessos'un kanını Herakles'in gömleğine sürer. Gömleği giyen Herakles inanılmaz acılar çekmeye başlar ve acısına son vermek için ateş yakarak kendini bu ateşin içine atar. Tanrılar

Herakles'in çektiği acılara çok üzülür ve ona ölümsüzlük bahşederek Olympos'a getirilmesini emrederler (Kantar, 2013:50-51).

3.1.3. Iason (Ἰάσων)

Zeus'la Elektra'nın oğlu, Harmonia ve Dardanos'un kardeşi. Dardanos gibi Samothrake'de oturur, bazı kaynaklarda Giritli olduğu söylenir. Efsanesinin en çarpıcı yanı Demeter'le olan aşkıdır. Tanrıçanın ona gönül verip vermediği konusunda efsanelerde ayrılık varsa da, Demeter'le birleştiği ve aşklarından Plutos'un doğduğunda kaynaklar birleşir (Erhat, 1996:17; Sina, 2004:49).

Odysseia'da Kalypso tanrıçaların ölümlülerle olan aşklarından dem vururken şöyle der:

Güzel örgülü Demeter de gönül vermişti

Iasion 'a

sarmaş dolaş olmuştu ikisi sevgiyle,

yatmışlardı üç kez sürülmüş bir tarlada,

ama Zeus o saat aidiydi bu haberi,

erkeği tepeledi

göz kamaştırıcı yıldırımla (Hom. Od. V,125).

Iason, Yunan mitolojisinde altın postu arayan Argonautlar'ın⁶ önderidir. Aslen Iolkoslu ve Aiolos soyundan gelmez. Annesinin adı, geleneklerde farklı şekillerde geçer: Çoğu zaman, bunun, Phylakos'un kızı Alkimede ya da Autolykos'un kızı ve dolayısıyla Odysseus'un teyzesi Polymede olduğu söylenir. En çok kabul gören efsaneye göre, iktidarın meşru sahibi olan Iason, üvey kardeşi

6Sefere katılanlar Troia efsanesi kahramanlarından önceki kuşaktan kişilerdir. Mythos yazarlarının bunlar üstüne verdikleri listeler birbirini tutmaz, ama genellikle en ünlü kahramanlar şunlardır: Iason, gemi ustası Argos, dümençi Tiphys, ozan Orpheus, Idmon, Amphiaros ve Mopsos adlı biliciler, Boreas'ın oğulları Kalais'le Zetes, Kastor'la Polydeukes, Peleus'la Telamon, Meleagros, Herakles ve daha başkaları.

Pelias (Tyrole Poseidon'un oğlu) tarafından iktidardan uzaklaştırılmıştı. Başka bir anlatıya göre ise durum şöyleydi: Aison, oğlu reşit oluncaya kadar iktidarı Pelias'a emanet etmişti. Iason, Kentauros Kheiron tarafından yetiştirildi. Kheiron, bütün öğrencilerine olduğu gibi, ona da tıbbı öğretti. Iason, yetişkin bir erkek olunca, Kentauros'un oturduğu Pelion'dan ayrıldı ve Iolkos'a döndü. Kıyafeti garipti: Sırtında bir panter derisi vardı, iki elinde de birer mızrak tutuyordu ve özellikle de sol ayağı çıplaktı. Amcası Pelias, bir kurban törenini icra etmekte olduğu bir sırada, Iason bu kılıkta Iolkos şehrinin meydanına girdi. Iason'u bu şekilde gören Pelias, onu tanımamasına rağmen korkuya kapıldı, çünkü bir kâhin, "*yalnızca bir ayağında pabuç bulunan adamdan sakınmasını*" ona söylemişti. Iason beş gün, beş gece babasının evinde kaldı. Altıncı gün, Pelias'ın huzuruna çıkıp kendisini tanıttı ve yasal olarak kendisine ait olan iktidarı istedi. Bunun zerine, Pelias ondan Phriksos'u sırtında havalarda taşımış olan koun postunu getirmesini istedi. Bu, Kolkhos Kralı Aietes tarafından Ares'e adanmış olan ve bir dragon tarafından korunan altın posttu. Pelias, Iason'un bu seferden hiçbir zaman dönmeyeceğini düşünüyordu. Bir başka versiyona göre, Iason'u böyle bir sınamadan geçmeye bizzat kendisi mecbur etmiştir. Gerçekten de Iason Pelias'ın huzuruna çıktığı zaman, Pelias onun yalnızca bir ayağında pabuç bulunduğunu görerek, kâhinin bildirdiği tehlikenin yaklaştığını anlamıştı. Bunu zerine, Iason'u yanına çağırdı ve "*Kralın canına kasteden kişiye nasıl bir ceza verirdin?*" diye ona sordu. Iason da, "*Onu altın postu alıp getirmeye gönderirdim*" diye yanıt verdi. Bu yanıt geri tepti, çünkü Pelias, bunu ona emretmekte hiç zaman kaybetmedi. şairler, böyle bir sınama fikrini Iason'a Hera'nın telkin ettiğini yazarlar. Çünkü Hera, hakkı olduğunu düşündüğü dinsel saygıyı kendisine göstermediğinden dolayı Pelias'tan hoşnut değildi ve onu öldürmesi için Medeia'yı Kolkhis'ten getirmenin bir yolunu bulmaya çalışıyordu.

Böylece altın postu aramaya gönderilen Iason, Phriksos'un oğlu Argos, Athena'nın fikrine göre, Iason'la arkadaşlarını Kolkhis'e götürecek olan Argo gemisini yaptı.

Altın postla birlikte Kolkhis'ten geri dönen ve Medeia'yla evlenen Iason, postu Pelias'a verdi. Buradan itibaren gelenekler farklılaşır. Bazı geleneklerde, Iason, hükümdarlığı Pelias'ın elinden alır, bazısında, Iolkos'ta sakın bir hayat sürer ve Medeia'ya Medeios adında bir oğul verir; bazısında da, Medeia büyüleriyle

gençleştirmek bahanesiyle, Pelias'ı bir kazanda kaynatmaları için kızlarını ikna ederek, Pelias'ın ölümüne yol açar. Alkeste adındaki en küçük kızı dışında Pelias'ın bütün kızları, bu cinayete katılırlar. Pelias'ın öldürülmesi, Iason'un bizzat kurbanı olduğu bir iktidar gaspının ya da Iason'un Pelias yüzünden ölmesinin Iason tarafından alınan intikamı olarak gösterilir.

Pelias'ın ölümünden sonra, Medeia ile Iason Iolkos'tan kovuldular ve Korinthos'a sığınmak zorunda kaldılar. Orada on yıl boyunca mutlu ve sakin yaşadılar. Fakat sonunda, Iason, Medeia'dan bıktı. Kral Kreon'un kızı Glauke (ya da Kreousa) ile nişanlandı. Medeia, bir zamanlar Iason'un üzerlerine sadakat yemini ettiği tanrıların tanıklığına başvurduktan sonra, armağan olarak Glauke'ye bir düğün elbisesi gönderdi. Elbise, Glauke'nin damarlarındaki kanı kızdırıp tutuşturdu. Kreon da aynı felakete uğradı ve bütün krallık yandı. Bu arada Medeia, Iason'dan olan iki çocuğunu öldürüp, Güneş'in armağanı olan sihirli bir arabayla gökyüzüne doğru kaçtı.

Öte yandan, Iason, Pelias'ın oğlu Akastos'un hüküm sürdüğü Iolkos'a geri dönmek istiyordu. Bunun için, Akastos'la arası iyi olmayan Peleus'la ittifak kurdu ve Dioskourların da yardımıyla birlikte şehri yerle bir ettiler. Daha sonra Iason ya da oğlu Thessalos, Iolkos'ta hüküm sürdüler. Iason, Kalydon avına katılan avcılar arasında da yer aldı (Grimal, 1997:309-310).

3.1.4. Odysseus (Ὀδυσσεύς)

Bütün antik çağın en ünlü kahramanıdır. *Odysssea*'nın konusunu oluşturan efsanesi, antikçağın sonuna kadar çeşitli düzenlemelere, eklemelere ve yorumlara uğramıştır. Odysseus efsanesi, Akhilleus efsanesinden de fazla sembolik ve mistik yorumlara konu olmuştur. Örneğin Stoacılar, Odysseus'u çoğu zaman bilge insan tipi olarak görüyorlardı (Grimal, 1997:537).

Babası Leartes, annesi Antikleia'dır. Ancak babasının Yunan mitolojisinin kurnaz karakteri Sisypus olduğu da söylenir. Odysseus Ithaka Kralı ve Troia Savaşı'na katılan komutanlardan biridir. Bu savaştaki önemi ve savaş sonrası geri dönüş hikâyesiyle tanınır. Homeros destanlarında Odysseus “çokbilmiş”, “çok yönlü”, “çok akıllı” ve “görmüş geçirmiş” bir yiğit olarak geçer. Odysseus'un nitelikleri akıl, çare bulma ve sabırdır. Düşmanlarını zekâsı ve kurnazlığıyla yener

(Erhat, 2015:220). Odysseus zekâ üstünlüğü yanında beden olarak da üstündür. Hem çok güçlü kuvvetli hem de yakışıklı bir adamdır. Pek çok kadın kendisine âşık olmuş ve onunla evlenmek istemiştir. Kalipso ve Kirke tanrıça oldukları halde Odysseus'a âşık olurlar ve onunla evlenmek isterler. Ancak o, karısı Penelope'ye sadık bir eştir. Troia Savaşı'na katılmadan önce Odysseus Ithaka tahtına çıkar. Menelaos karısı Helen kaçırılınca Odysseus'tan yardım ister. Odysseus savaşa katılmak istemez hatta kendini deli gibi gösterir, çeşitli bahaneler bularak gitmemeye çalışır ancak yalanı ortaya çıkar ve savaşa katılmak zorunda kalır. Troia Savaşı'nın kazanılmasındaki en büyük rolü Odysseus oynamıştır. Tahta at fikrini ortaya atmış ve bu sayede savaş kazanılmıştır. Ancak bu sırada Poseidon'un nefretini kazanmıştır. Poseidon savaştan sonra evine dönecek en son komutanın Odysseus olacağını söylemiş ve eve dönüş yolunda bin bir türlü zorluk çıkarmıştır karşısına.

Odysseus'un eve dönüş yolunda yaşadığı maceralar Homeros'un İ.Ö. 800-600 yılları arasında yazmış olduğu *Odysseia* Destanı'nda anlatılmıştır. Odysseus on yıl süren Troia Savaşı'ndan sonra evi Ithaka'ya dönüşü de on yıl sürmüştür. Troia Savaşı'ndan sonra Odysseus evi Ithaka'ya doğru yelken açmıştır ancak aksilikler peşini bırakmamıştır. Tanrılarla, büyücü kadınlarla ve canavarlarla savaşımıştır. Bu maceraların hepsi *Odysseia* Destanı'nı oluşturmuştur. Odysseus Troia'yı terk edip yola çıktığında ilk önce bir fırtınayla mürettebatının büyük bir kısmını kaybeder. Daha sonra gemisi lotus yiycilerin ülkesine varır. Burada mürettebatı lotus meyvesini yedikten sonra geçmişlerini unuturlar ve bu ülkede kalmak isterler. Odysseus mürettebatını zorla gemiye bindirir ve tekrar yola çıkar. Bir sonraki limanda korkunç Tepegöz olan Polyphemos'un tuzağına düşerler. Tepegöz Odysseus'un adamlarını yutmaya başlar. Odysseus Polyphemos'un tek gözünü çıkarır ve buradan kaçarlar. Deniz yolculuğuna devam eden Odysseus adamlarını domuzla çeviren Kirke'nin adasına gelir. Odysseus Hermes'in verdiği yabani sarımsağı yiyerek kendini korur ve buradan da kaçar. Tekrar gemiye binen Odysseus Sirenlerin yaşadığı bölgeden geçmek zorunda kalır. Sirenler güzel şarkılarıyla denizcileri baştan çıkarırdı. Odysseus mürettebatına kulaklarını bal mumuyla kapatmasını kendisini ise direğe bağlamasını emreder. Böylece Sirenlerin güzel şarkılarını dinleyebilecek ancak hareket edemeyecektir. Daha sonra altı başlı canavar Skylla ile Kharbodus'in yaşadığı yerden geçmek zorunda kalır. Pek çok tehlike atlatan Odysseus sonunda ülkesi Ithaka'ya ulaşır. Ancak

yirmi yıl boyunca yokluğunda soylu erkekler Penelope'yi rahat bırakmamış ve onunla evlenmek istemişlerdir. Ancak Penelope, kocası Odysseus'a sadık kalır. Odysseus evine döndüğünde karısı ile birlikte olmak isteyen tüm erkekleri öldürtür (Kantar, 2013:58-59).

3.1.5. Oidipus (Οίδίππος)

Oidipus, Yunan mitolojisinin en trajik kahramanıdır. Başına gelen felaketler, istemeyerek işlediği suçlar, antik çağda dramatik bir şekilde kulaktan kulağa aktarılmıştır (Tekin, 2011:117). Onun kişiliğinde tragedianın özü ve trajik kavramının asıl anlamı belirir. Trajik kişi tek başına ya da bütün soyuyla birlikte tanrı lanetine uğramış kişidir, kaderin oyuncağı olur ve istemeyerek, bilmeyerek suç ve günah işler, bundan ötürü de ya dışarıdan ya da içinden gelen korkunç belalara uğrar. Oidipus insanın tüyler ürpertici bir dramını dile getirdiği içindir ki, adı tıp ve ruhbilime varıncaya kadar insanla ilgili bütün bilim ve sanat dallarına karışmış, her alanda derin iz bırakmıştır. Serüveni şöyle özetlenebilir: Oidipus Thebai Kral soyundandır. “Kadmos”la “Hormania”da kaynak bulan bu soyu bir tanrı yetiştirmiş, ama belki bu tanrıya, Dionysos'a karşı koyduğu için lanete uğramış, akıl almayacak yıkım ve acıların birbirini izlemesini görmüştür. Oidipus, Thebai Kralı Laios'un oğlu, Labdakos'un torunudur. Annesi bazı kaynaklarda Epikaste diye anılan Iokaste'dir. Iokaste gebe iken bir düş görür, Teiresias bu düşü şöyle yorumlar: Kraliçenin karnında taşıdığı çocuk babasını öldürecektir. Doğar doğmaz bebek dağa bırakılır, ayak bilekleri delinmiş, içinden bir kayış geçirilmiştir. Ayağı şiş anlamına gelen Oidipus adını bu sebepten almıştır. Çocuğu bir çoban bulur, götürür Korinthos Kralı Polybos'a verir. Polybos'la karısı Priboia'nın çocukları olmamıştır, Oidipus'u öz evlat gibi büyütürler, çocuk da onları ana-baba bilir. Delikanlılık çağına gelince kendisiyle ilgili “*Kralın oğlu değil de, bulunmuş bir çocuk*” olduğuna dair bir dedikodu işitir. Gerçeği Tanrı Apollon'dan öğrenmek üzere Delphoi Tapınağı'na doğru yola koyulur. Thebai'ye yakın dar bir geçitte arabalı bir adama rastlar, kimin çekilip yol vereceği konusunda kavgaya tutuşurlar. Oidipus adamı ve arabacısını öldürür. Bir anlatıma göre, Oidipus Laios'a rastladığı sırada Delphoi'den dönmekteydi. Kâhin ona kendi babasını öldürüp annesiyle evleneceğini bildirmişti. Oidipus sarsılmış, çileden çıkmıştı, Korinthos'a bir daha dönmeye kararlıydı. O sırada kavgaya tutuştuğu adamı gözü karararak öldürmesi doğaldı.

Bu olaydan sonra Thebai'ye varır. Sphinks denilen canavar şehirde korku salmakta, sorduğu bilmecelere cevap veremeyenleri parçalayıp yemektedir. Sorular da şunlardır: *“Kimi zaman iki, kimi zaman üç, kimi zaman dört ayaküstünde yürüyen ve doğal yasalara karşıt olarak en çok ayağı olduğu zaman en güçsüz olan yaratık hangisidir? İki kız kardeşirler, biri ötekisini doğurur ve ikincisi birincisinden doğmadır.”* Oidipus birinci bilmeceye insan, ikincisine de Gün ve Gece diyerek doğru cevapları verir. Bunun üzerine Sphinks kendini tünediği kayadan aşağı uçuruma atarak ölür, Thebai halkı da rahat bir nefes alıp kurtarıcısı bildiği Oidipus'a Laios'tan boş kalan taçla birlikte dul karısı Iokaste'yi verir. Oidipus; bir daha Korinthos'a annesinin, babasının yanına dönmek amacıyla Thebai'ye kral olur ve Iokaste ile birleşerek dört çocuk sahibi olur: Eteokles, Polyneikes, Antigone, Isene. Yıllar geçer, Thebai şehrinde veba baş gösterir. Salgının nedenini öğrenmek için Oidipous kayını Kreon'u Delphoi'ye gönderir. Kâhinden gelen cevap şudur: *“Kral Laios'un katili bulunmalı ve şehirden sürülmelidir.”* Oidipus hemen araştırmaya koyulur ve suçluya karşı korkunç tehditler savurur. Kâhin, Teiresias'a katilin kim olduğunu sorar. Oidipus, Teiresias ve Kreon arasında kavga kopar. Iokaste araya girer ve bir zamanlar gördüğü düşe, Laios'un da dar bir geçitte öldürüldüğüne değinecek olur. Bu sözleri duyunca Oidipus'un içine kuşku girer. Bu sırada Korinthos'tan bir ulak gelir, Polybos'un öldüğünü, Oidipus'un kral olmak üzere Korinthos'a çağırıldığını bildirir. Oidipus gene de şüphelidir. Babasının ölümü kendi elinden olmamıştır, ama annesinin bulunduğu yere gitmekten çekinir. Derken ulak kendisinin Polymos'la Periboia'nın oğlu olmadığını, saraya bir çoban tarafından bulunup getirildiğini söyler. Çoban da getirilip gerçeği açığa vurunca Oidipus'la Iokaste'nin artık şüpheleri kalmaz. Kraliçe sarayın içine sığınıp canına kıyar, Oidipus da annesi ve karısı olan kadının iğnesiyle gözlerini kör eder. Sophokles'in "Kral Oidipus" tragediasında dile getirilen bu dram Oidipus'un Thebai'den sürülmesi, kızı Antigone'ye yaslanarak Attika'da Kolonos iline gelmesi ve orada ölmesiyle sonuçlanır. Oidipus'un öleceği toprak tanrılarca kutlanacağı haberi yayılınca Kreon'la Polyneikes Oidipus'un Thebai'ye geri gelmesini isterler, ama kör kral Attika'da kalıp ölmeyi seçer. Kendisini süren oğullarının ikisine de, yurdu Thebai'ye de lanet okur. Oğulları arasında kopan kavgayı Thebai şehrinin üstüne çöken yıkımlar bu ilenmenin sonucudur (Erhat, 2015:226).

3.1.6. Perseus (Περσεύς)

Herakles'in doğrudan ataları arasında yer alan Argoslu bir kahramandır. Babası Zeus'tu ve anne tarafından Lynkeus ile Hypermestra'dan, bunlar vasıtasıyla da Danaos ile Aigyptos'tan geliyordu.

Perseus'un büyükbabası Akrisios, kâhine nasıl erkek çocuk sahibi olabileceğini sormaya gitmişti. Tanrı yanıt olarak ona, kızı Danae'nin bir erkek çocuğu olacağını ve bu çocuğun onu öldüreceğini söyledi. Korkuya kapılan ve kehanetin gerçekleşmesini engellemek isteyen Akrisios, yer altında tunçtan bir oda yaptırarak Danae'yi oraya hapsedti. Fakat bu önleme rağmen, Danae'nin bir çocuğu oldu. Genellikle, Danae'yi baştan çıkarmanın bizzat Zeus olduğu anlatılır. Akrisios, kızının Zeus tarafından baştan çıkarıldığına inanmayarak, önce suç ortağı olarak gördüğü dadıyı öldürdü; sonra da kızıyla torununu tahtadan bir sandığa koyup denize bırakmaya karar verdi. Sandık bu şekilde, anne ve çocukla birlikte, rastgele yüze yüze sonunda Seriphos Adası kıyılarına vurdu. İki kazazede, söylendiğine göre, adanın tiranı Polydektes'in öz kardeşi olan Diktys adında bir balıkçı tarafından bulundular. Diktys, onları eve aldı ve çocuğu büyüttü. Çocuk, çok geçmeden son derece yakışıklı, son derece cesur bir delikanlı oldu (Grimal, 1997:616).

Bu efsane şöyle özetlenebilir: Seriphos Kralı Danae'yi elde etmek ister, bu amaçla da Perseus'u başından atmaya çalışır ve Medusa'nın kafasını kesmeye gönderir. Perseus yola koyulur, tanrılardan Hermes'le Athena onu Gorgonlara⁷ bekçilik eden Graiaların yanına götürürler. Perseus bunları uyutup Gorgonlara yaklaşmanın yolunu bulur. Bu iş ancak kanatlı sandallar giymek ve başına Hades Başlığını geçirerek görünmez hale gelmekle olur. Tanrılar Perseus'a keskin çelikten bir orak da verirler. Böylece Gorgonların karşısına çıkar. Üç Gorgon'dan yalnız Medusa ölümlüdür. Öbürlerine sataşmadan onu bulup öldürmek gereklidir. Perseus üç canavarı uyur halde bulur. Kanatlı sandallarıyla havaya uçar ve Athena'nın Medusa'nın üstünde bir kalkanı ayna gibi tutmasından faydalanarak

⁷Yunan mitolojisinde keskin dişli, saç yerine başlarında canlı yılanlar olan, dişi canavarlardır. Herkes Medusa'nın baktığı kişiyi taşa çevirdiğini bilir. Ama kız kardeşleri Euryale ve Stheno bunu yapamamaktadır. Ayrıca Medusa içlerinde ölümlü olan tek kişidir.

canavarın kafasını uçurur. Medusa'nın kesik boynundan Pegasos atıyla Khrysaor⁸ fişkirir. Dönüş yolunda Perseus Habeşistan'dan geçer ve bir kayaya bağlı olarak kurban edilmek üzere bulunan Andromeda'yı kurtarır. Babasının ve amcasının isteğine karşın eş olarak aldığı Andromeda ile birlikte Seriphos'a döner. Annesine göz koyan kral Goygo'yu Medusa'nın başıyla taşa çevirir ve Seriphos krallığını kendisini kurtaran Diktys'e bıraktıktan sonra asıl yurdu olan Argos'a döner. Bir disk atma yarışında Aksirios'u kaza ile öldürür, öldürdüğü adamın dedesi olduğunu anlayınca çok üzülür, Argos tahtına çıkmayı kabul etmez. Tryns'e kral olan akrabası Megapenthes'e Argos'u verip kendisi Tryins'i alır. Perseus'la Andromeda'nın birçok çocukları olur (Erhat, 2015:243).

3.1.7. Theseus (Θησεύς)

Atina'nın en öz kahramanı ve belli başlı büyük işlerini Peloponnessos'ta gerçekleştirilmiş olan Dor kahramanı Herakles'in simetriğidir (Grimal, 1997:776).

Theseus, Atina'nın bütün Eskiçağ kahramanları arasında kendisine en çok hürmet edilen kahramanlardandı ve hepsi içinde en ünlüsüydü. Onun başarıları sayısız sanat yapıtında betimlendi ve anlatıldı ya da sayısız yazar tarafından ona göndermede bulunuldu (Mutlu, 2011:57). Homeros, Atina kentinin bu ünlü kurucu kahramanından *Iliada* ve *Odyseia* adlı yapıtlarında söz etmektedir. Theseus'u kahramanlarının ağzından onu ölümsüzlere benzetmekte ve ona bir eş bulunamayacağını belirtmektedir. Homeros onu Peirithoos'la birlikte tanrıların ünlü, yiğit oğulları arasında saymaktadır (Hom. *Il.* I-265; *Od.* XI.321).

Antik gelenek onun adını Yunanistan'ın söylensel kralları içine yerleştirmektedir. Zaman dizinsel olarak beşinci sırada yer alan Theseus, krallığını babası Aigaios'tan devralmış ve babasından önce geriye doğru Aigaios, Pandion, Kekrops ve Erekhtheus hüküm sürmüştür. Ancak onun tapısının yaygınlaşması Klasik Çağ'a yani 5. yüzyılın 2. yarısına tarihlenmektedir. Çocukluğu Troizen'de geçmiştir. Plutarkhos'un belirttiğine göre “soyu baba tarafından Erekhtheus'a Atina'nın ilk yerlilerine dayanmaktadır, ana tarafından ise Pelopsoğludur” (Plut. *Thes.* 10). Hiç kuşku yok ki Atinalıdır. Theseus, Pelopsoğlu Pittheus'un kızı, Aetra'nın çocuğudur. Yine Plutarkhos'un aktardığına göre babası Aigaios'un

8 Altın kılıç.

bıraktığı tanıtıcı işaretlerin konmasından ötürü adına Theseus denmiş. Dorlar için Herakles ne ise Atina için de Theseus odur. Dağınık ve küçük kasabaları aynı çatı altında birleştirmiş (*synoikismos*) olduğundan siyasal bir yanı da vardır. Theseus sadece *synoikismos*u gerçekleştirdiği için değil aynı zamanda kentte demokrasiyi inşa ettiği için haklı olarak değer görmüştür. Sonraki dönemlerde adına törenler düzenlenecek kadar ün salmıştır. Isokrates, *Helene* adlı övgüsünde Theseus'u demokrasinin kurucusu gibi göstermektedir (Mutlu, 1997:58).

Tezimizin ana konusunu oluşturan Theseus'u yaşantıları, kahramanlıkları ve mitolojik unsurları yönlerinden ele alarak; Atina tarihinin kentsel gelişimini ve Atina halkı üzerindeki sosyo-kültürel, siyasi ve dini etkilerini inceleyeceğiz.

4. ANTİK YUNAN MİTOLOJİSİNDE THESEUS (Θησευς)

Araştırmamızda Theseus'u tanıyabilmek için ilk olarak kökeni incelenecektir. Bu bize Theseus'un mitolojik anlatılarının yanında, Atina'nın kentselleşme sürecine giden yolda ışık da tutacaktır.

4.1. Aigaios (Αιγαιος)

Atina kralı ve Theseus'un babasıdır. Aigaios'un babası, Kekrops'un soyundan gelen *Pandion*'du. Ama Pandion, bir isyan sonucunda Metion'un oğulları tarafından Atina'dan kovulunca, Megara'ya çekilip; burada Kral Pylas'ın kızı *Pyliia*'yla evlendi ve sonucunda kayınpederinin yerine tahta çıktı. Pandion'un dört oğlu *Aigaios*, *Pallas*, *Nisos* ve *Lykos*, Megara'da dünyaya geldiler. Pandion'un ölümünden sonra, oğulları Atina üstüne yürüdüler ve iktidarı yeniden ele geçirerek aralarında paylaştılar. Ama Aigaios kardeşlerin büyüğü olduğu için en büyük payı, Attika krallığını aldı (Grote, 1871:205).

Bir başka rivayette ise, Aigaios'tan Pandion'un değil, *Skyrios*'un oğlu olarak bahsedilir. Buna göre Aigaios, Pandion'un sadece evlat edindiği oğluydu. Bu durum, Theseus'un iktidarının meşruiyetini kabul etmeyip, ona karşı çıkan Pallas soyunun iddialarını destekler niteliktedir.

Aigaios, önce Hoples'in kızı *Medeia*'yla, sonra da Rheksenor'un kızı *Khalkiope*'yle evlendi. Bu iki evliliğe rağmen çocuk sahibi olamadı (Straus, 2002:122). Aigaios, bunu Ouranos'tan (*Oύρανός*) doğan ve kültürünü Atina'da yayan Tanrıça Aphrodite (*Αφροδίτη*) Ourania'nın öfkesine bağlıyordu. Bir gün, Delphoi kahinine danışmaya gitti, ama Pythia ona o kadar karışık bir yanıt verdi ki, Aigaios hiçbir şey anlamadı (Grimal, 1997:22). Çocuk isteyen Atina Kralı Aigaios, Pythia rahibesinden sonra Atina'ya gelinceye dek hiçbir kadınla ilişkiye girmemesini buyuran ünlü kehanetin sözlerin belirsiz olduğunu düşündü (Plut. *Thes.* 11). Bu yanıt şöyleydi:

"Erkeklerin en mükemmeli olan sen, Atina şehrinin en yüksek mevkiine ulaşmadan önce, şarap tulumunun ağzını çözme" (Grimal, 1997:22-23).

Bir türlü yorumlayamadığı kehanetin ardından Aigaios, Delphoi'den ayrılarak Atina'ya dönmek üzere yola çıktı. Yolculuk sırasında uğradığı Korinth'de *Medeia* ile karşılaştı. Genç kadın ona eğer kendisiyle evlenmeyi kabul ederse, bir erkek çocuk dünyaya getireceğine yemin etti. Bunun karşılığında da Aigaios onu düşmanlarından koruyacak ve Atina'ya gelirse de onu ağırlamayı kabul edecekti. Bunun üzerine Aigaios *Medeia* ile evlenmeyi kabul ederek onunla birlikte oldu. Kral daha sonra Troizen'e giderek eski yol arkadaşları ve Pelops'un oğulları olan Pittheus ve Troizen'i ziyaret etti. Pelops'un oğulları Pisa'dan henüz gelmişler ve Kral Aitios'un başında bulunduğu ülkeden kendi paylarına düşen toprakları talep etmişlerdi. Aitios, babası Anthas'tan sonra tahta geçmiştir. Anthas Poseidon ile Alkyone'nin oğluydu. Anlatılanlara bakılırsa, Anthaia ve Hyperea şehirlerinin kurucusu olan Anthas, buradan Karia'daki Halikarnassos'a gelebilmeyi başarmıştı. Ne var ki Aitios, babası kadar güçlü bir orduya sahip değildi. Zira Troizen'in ölümünden sonra Pittheus, Anthaia ve Hyperea şehirlerinin kontrolünü ele geçirmeyi başarmış ve ikisini de birleştirerek buraya Troizen adını vermişti. Pelops'un oğlu daha sonra bu şehri Poseidon ve Athena'ya adayarak, iki Olymposlu adına burada tapınaklar inşa etmişti (Eur. *Medeia*. 668).

Pittheus, Pisa'da yaşadığı sırada Bellerophon, kızı Aithra ile evlenmek için kendisinden izin istemiş, ne var ki bu isteği kabul görmemişti. Sevgilisi ile düğün hayalleri kuran Bellerophon, bunun üzerine ülkeyi terk ederek Karia'ya gitti. Her ne kadar sevdiği gence derin bir aşkla bağlı olsa da, onun artık bir daha geri dönmeyeceğinden emin olan Aithra, sevgilisinin ardından günlerce yas tutup ağıtlar yaktı ve sonsuza dek evlenmemeye yemin etti. Aithra'nın gözleri önünde acı çekmesi Pittheus'u da derinden etkilemişti (Graves, 2012:440).

Aigaios, Troizen'e vardığında söylenen kehaneti Pittheus'a ilettili; Pittheus kehaneti duyunca bunun ne anlama geldiğini anlayarak hemen Aigaios'u sarhoş etmenin çaresine baktı ve gece onun kendi kızı Aithra'yla beraber olmasını sağladı (Erhat, 2015:19). Aynı gece Deniz Tanrısı Poseidon da Aithra'yı baştan çıkararak onunla beraber oldu. O gece Tanrıça Athena genç kızın rüyasına girerek ondan *Sphairia Adası*'na gitmesini ve bir zamanlar Pelops'un arabacısı olan Sphairos'un ruhu onuruna dualar ederek ona kurbanlar sunmasını istedi. Bunun üzerine Aithra, tanrıçanın söylediği yere gitti ve orada Sphairos'a dualar ederek kurbanlar sundu. Athena'nın yardımcılarıyla Poseidon genç kızı birtakım tanrısal güçlerle donatarak

adanın idaresini ona verdi. Aithra adını *Heira* olarak değiştirdiği bu adada ilk olarak Athena adına bir tapınak inşa ettirdi. Ayrıca, o günden sonra Troizen’de yaşayan her genç kızın evlenmeden önce kuşağını tanrıçaya adamasını şart koştu. Poseidon da Aigaios’un Aithra’dan dört ay içerisinde bir erkek çocuğu sahibi olmasını sağlayarak kralın çektiği acılara son verdi.

Aigaios, daha sonra birlikte olduğu kızın Pittheus’un kızı olduğunu öğrenince ve ondan çocuk doğuracağı kuşkusuna kapılınca, bir kılıç ve bir çift sandal aldı. Bunları, içine onları alabilecek denli büyük bir oyuğun üzerinde yatan irice bir kayanın altına gizledi. Bundan yalnızca Aithra’ya söz etti. Ona, eğer ondan bir oğul doğuracak olursa ve eğer çocuk büyüdüğünde kayayı kaldırıp altında bırakılanları çıkarabilirse, onu bu nesnelere birlikte tam bir gizlilik içinde ve yolculuğunu olanaklı olduğu ölçüde herkesten gizlemesini bildirdi; çünkü Pallas’ın ona sürekli başkaldıran ve çocuğu olmadığı için onu küçümseyen oğullarından çok korkuyordu (Plut. *Thes.* 11). Zira elli kadar olduğu söylenen Pallas’ın oğullarının bu sırrı öğrendiklerinde anne ve çocuğunu öldürmeleri içten bile değildi (Graves, 2012:440-441).

Aithra'dan olan oğlu Theseus ise, delikanlılık çağına gelince Atina'ya döner ve amcası Pallas'ın tahta göz dikmiş elli oğlunu alt edip babasına kendini tanıtır. Ama Aigaios mutsuz bir kraldır. Bunca dertten sonra, *Panathenaia Bayramı* ’nda yarışan Girit atleti *Androgeos*'u öldürttüğu için kral Minos'un korkunç isteklerine uymak zorunda kalır: Her yıl Atina gençlerinden yedi erkek ve yedi kız Minotauros'a yedirilmek üzere Girit'e gönderilmektedir. Theseus bu duruma bir son vermek üzere canavarı öldürmeye gider. Yola çıkmadan önce babasına söz verir, zaferle dönerse, gemisine bir beyaz yelken çekecektir. Dönüşte bu sözünü unuttur ve gemisi kara yelkenleriyle limana girer. Theseus'un yolunu gözleyen Aigaios kara yelkenleri görünce oğlunu öldü sanarak kendini denize atar. İçinde boğulduğu denize adı verilerek *Aigaios Pontos (Ege Denizi)* denmiştir (Erhat, 2015:18-19; Tekin, 2011:117).

4.2. Theseus'un Doğumu ve Yaşamı

Theseus'un kökeni hakkında iki gelenek mevcuttur: İnsani gelenek ve ilahi gelenek. Birincisi, Theseus'u Aigaios ile Aithra'nın oğullarından biri olarak gösterir ve böylece onun kişiliğinde, Erethkheus'un ve onun babası Erikhthionis

vasıtasıyla Hephaistos'un kanını Pelops'un ve Tantalos'un kanıyla birleştirir (Erhat, 2015:19).

Pelops'un varslılığının büyüklüğü nedeniyle olduğu gibi çocuklarının sayısı nedeniyle de Peloponnessos'taki kralların en güçlüsüydü. Kızlarının birçoğunu önde gelen erkeklerle evlendirdi ve oğullarının birçoğunu kentler arasına onların egemeni olarak dağıttı. Bunlardan Theseus'un büyükbabası olan Pittheus adında biri küçük Troizen kentinin egemeniydi. Zamanının bilgisinde ve en büyük bilgelikte yetişmiş olmakla ünlüydü (Plut. *Thes.* 10).

Yukarıda da bahsettiğimiz gibi; Aigaios, birbiri ardınca evlendiği kadınlardan bir türlü çocuk sahibi olamamış ve bunun nedenini öğrenmek için Delphoi kâhinine danışmaya gitmişti. Tanrı ona, anlamı karanlık mısralarla yanıt vermiş bu arada "*Atina sitesine varmadan önce, şarap tulumunun ağzını çözmemesini*" ihtar etmişti. Pelops'un oğullarından Troizen kralı Pittheus, kehanetin anlamını hemen anladı; Aigaios'un sarhoş olmasını sağlayarak, gece kızı Aithra'yı onun koynuna soktu. Aigaios, Aithra'yla birleşti. Aithra bir çocuğa hamile kaldı. Bu çocuk, geleceğin Theseus'u idi (Grote, 1871:193).

Şimdilerde Genethlion denilen ve şehir ile Troizen Limanı arasında kalan bölgede Aithra, Aigaios'dan hamile kaldığı çocuğu dünyaya getirdi. Theseus'u, Aigaios'un istediği gibi Troizen'de büyüttü. Aithra bir süre Theseus'tan asıl babasını gizli tuttu (Graves, 2012:441). Aithra, Aigaios'la birleştiği gece, Athena'nın gönderdiği bir rüyaya kanarak, önce bir adaya tanrılara kurban sunmaya gitmiş ve orada tanrı Poseidon, Aithra'ya zorla sahip olarak, ona bir erkek çocuk vermişti (Grimal, 1997:776). Çocuk doğduktan sonra Pittheus tarafından babasının Poseidon olduğu yolunda bir haber yayıldı. Çünkü Poseidon'a Troizen halkı tarafından büyük saygı gösterilir ve kentlerinin koruyucu tanrısı odur. Adaklarda ilk meyveleri ona sunar ve paralarında bir simge olarak onun üç dişli zıpkınını kullanırlar (Plut. *Thes.* 13).

Aithra bir oğul doğurunca, kimilerinin dediğine göre onu tanıtacak simgeler taşın altına "*koyulduğu*" (Θεσιω) için kendisine hemen "*Theseus*" adı verildi; ama başkaları ise adını daha sonra Atina'da, Aigaios onu oğlu olarak "*tanıdığı*" (θεμέβου) zaman aldığını söyler (Plut. *Thes.* 12).

Theseus'un davasında, babalık konusu çelişkiliydi. Babasız Theseus'un gerçeği onu psikolojik olarak eksik bırakmıştı ve onu kültürel olarak bir Atinalı olmaktan diskalifiye edebilirdi. Bu nedenle babalık, Theseus ailesinde ve birisi de Atina ideolojisi için ilginç sonuçlar doğuran bir konuydu (Straus, 2002:121).

Bununla birlikte, Theseus bir kahramandı ve kahramanlığına uygun olarak yaptığı şey göstergecilikti. Kahraman, babasının simgelerine hâkim olmayı ve büyük bir başarı elde etmek için babasının ve anavatanının tanınması görevini edindi. Göreceğimiz gibi, bazı eski âlimler gerçekten de Theseus'un adını bu tanımaya kadar takip ettiler (Straus, 2002:122).

Theseus ilk yıllarını Troizen'de, büyükbabası Pittheus'a emanet edilmiş olarak geçirdi. Aigaios, yeğenleri Pallas oğullarından (*Pallantidai*) korktuğu için, çocuğu Atina'ya götürmek istememişti. Troizen'den ayrılırken, büyük bir kayanın arkasına bir kılıçla bir çift sandal gizleyerek, bunu bir sır olarak Aithra'ya söylemiş ve ancak doğuracağı erkek çocuk, kayayı tek başına yerinden oynatıp, gizlediği nesnelere alabilecek güce eriştiği zaman, bu sırrı ona açıklamasını ona tembihlemiştir. O zaman çocuk, sandalları giyecek, kılıcı kuşanacak ve Pallas oğullarının kendisini öldürmek için herhangi bir tertibe başvurmalarını önlemek için büyük bir gizlilik içinde babasını aramaya çıkacaktı (Grimal, 1997:766-767).

Theseus'un eğitmeni *Konnidas* adında biriydi. Atinalılar, bugün bile, *Theseus Şenliği*'nden bir gün önce Konnidas için koç kurban ederler, anısını Theseus'un yalnızca resimlerini ve yontularını yapan *Silanioue Parrhasios*'a⁹ gösterdiklerinden çok daha haklı nedenlerle onurlandırır (Plut. *Thes.* 12).

Bunun yanında, Troizen'de, Theseus'un küçük bir çocuk iken yiğitliğini gösteren bir olay anlatılmaktaydı: Herakles, Pittheus'a konuk olduğu bir gün, sırtında taşıdığı aslan postunu yanına koyar. Saraydaki çocuklar, canlı bir aslanın odaya girdiğini sanarak çığlık çığlığa kaçırlar. Yalnızca, o sıralar henüz yedi yaşında olan Theseus kaçmaz ve hizmetkârlardan birinin silahını kaptığı gibi, canavarın üstüne saldırır.

⁹Silanion 4. yüzyılda en bilinen Yunan portre-heykeltıraşlarından biri; Parrhasios, Antik Yunanistan'ın en tanınmış ressamlarından biridir.

O sıralar erkeklik çağına giren gençler için Delphoi'ye giderek tanrıya saçlarından bir tutam adamak henüz bir gelenek olduğundan, Theseus da bu amaçla Delphoi'a gitti. Ama saçlarını tümüyle kesecek yerde, Abantlar¹⁰ gibi başının ön tarafını traş etmekle yetindi. Bu suretle, tarihi devirde de varlığını sürdüren bir âdeti başlatmış oldu (Grimal, 1997:766-777). Bu traş tarzına onun onuruna 'Theseus' adı verildi. Derler ki, orada bugün bile onun onuruna "Theseiae" denilen bir yer vardır (Plut. *Thes.* 12).

4.3. Atina Yolunda Theseus ve Kahramanlıkları

Gençliğinde Theseus, bedensel dinçliğin yanı sıra, ona denk bir yüreklilik sergileyip, ruhundaki gücün ona denk bir anlayış ve kavrayış inceliği ile birleşmiş olduğunu gösterince annesi Aithra onu, Aigaios'un kılıç ve sandalları gizlediği kayanın yanına götürdü. Theseus, bir hamlede kayayı yerinden oynattı, (Plut. *Thes.* 13) eşyaları aldı ve kendini tanıtmak için Atina'ya girmeye karar verdi. Aigaios'un talimatını unutmayan ve oğlunu her türlü tehlikeden korumak isteyen Aithra, Troizen'den Atina'ya giderken, deniz yolunu seçmesini Theseus'tan ısrarla rica etti. Pittheus da, onun ricalarına katıldı ve Theseus'a, Korinthos güzergâhı boyunca karayolunu izlediği takdirde karşılaşacağı tehlikeleri anlattı. Gerçekten de, o sırada Herakles, Lydia'da Omphale'nin yanında tutsak durumda olduğundan, o zamana kadar kahramanın korkusundan sinmiş olan bütün canavarlar başlarını kaldırmaya ve yeniden zarar vermeye başlamışlardı. Bu yüzden, yol boydan boya haydutlarla dolmuştu. Ama Theseus, yolculuğu deniz yoluyla yapmayı reddetti (Grimal, 1997:767-768).

Yolculuk Peloponnesos'tan Atina'ya kara yoluyla gidenler için tehlikeli bir yolculuktu. Pittheus, haydutların ve hırsızların her birini uzun uzadıya betimleyerek ve yabancılara neler yaptıklarını anlatarak Theseus'u deniz yoluyla gitmesi için kandırmaya çalıştı. Ama görünürde Theseus çoktandır gizlice Herakles'in şanı için yanıp tutuşuyor, o kahramana aşırı değer veriyor; en büyük heyecanını onun nasıl biri olduğunu anlatanları, ama özellikle onu görmüş, onun bir eylemine ya da konuşmasına tanık olmuş olanları dinlemede bulunuyordu. O günlerde, Miltiades'in kupasından ötürü gözüne uyku girmediğini söyleyen

¹⁰İlliada'da adı geçen savaşçı kavim.

Themistokles'in kuşaklar sonra yaşayacaklarını yaşadığı bütünüyle açıklı. Theseus'un Herakles'in erdemine hayranlığı öylesine büyüktü ki, geceleri düşlerinde kahramanın eylemlerini görür, gündüzleri aynı tutku sürer ve ona benzer eylemlerde bulunmaya çalışırdı (Szufnar, 1995:4).

Bunun yanında, kuzen oğulları oldukları için akraba idiler. Çünkü Aithra Pittheus'un, Alkmene ise Lisidike'nin kızıydı. Kız ve erkek kardeşler olan Lisidike ve Pittheus ise Hippodameia'nın ve Pelops'un çocuklarıydılar. Buna göre, ünlü kuzenin her yerde kötülere karşı çıkararak karayı ve denizi onlardan temizlerken, buna karşı kendisinin yolda onu bekleyen serüvenlerden kaçmasının korkunç ve dayanılmaz bir şey olacağını, bir kaçak gibi denizden yolculuk etmenin ünlü babasını onursuzlaştıracağını ve gerçek babasına soylu doğuşunun kanıtı olarak soylu eylemler ve başarılar sunmak yerine yalnızca bir çift sandal ve kana bulaşmamış bir kılıç teklif etmenin ona yakışmayacağını düşündü. Böyle bir ruhla ve böyle düşüncelerle, hiç kimseye hiçbir haksızlık yapmama, ama ona zorbalık yapacak herkesi püskürtüp cezalandırma kararlılığı içinde yola çıktı (Plut. *Thes.* 14-15).

Birbiri ardına tepeledikleri şunlar oldu:

1-İlk olarak Epidauros yakınlarında, bir değneği silahı olarak kullanan *Periphetes*, onu yakalayıp ilerleyişini durdurmaya çalıştığı zaman onunla dövüşerek onu öldürdü (Plut. *Thes.* 15). Bazılarının Poseidon'un, bazılarının Hephaistos ile Antikleia'nın oğlu olduğunu söyledikleri *Periphetes*, elindeki tunçtan gürzle hiç sebepsiz yolcuları öldürmekteydi. Taşdığı gürz nedeniyle kendisine *Corunetes* (*sopalı adam*) ismi verilmişti (Eur. *Hip.* 997). Gürz hoşuna gittiği için Theseus onu alıp silahı yaptı ve tıpkı Herakles'in yaptığı gibi, onu kullanmayı sürdürdü. Ve tıpkı Herakles'in yendiği yabani hayvanın ne kadar büyük olduğunu kanıtlamak için postunu giymesi gibi, Theseus da gürzü, onun kendi ellerinde yenilmez olduğunu göstermek için taşımaya başladı (Szufnar, 1995:4).

2-Korint ve Saron körfezlerinin görülebildiği *Korinth Boğazı*'nın en dar yerinde, etrafa korku saçan ve kimsenin savaşmaya cesaret edemediği *Sinis* adında bir haydut yaşamaktaydı. Bu haydut bazılarının göre Pemon'un, bazılarının göre ise Poseidon'un bir ölümlü ile yaşadığı gizli ilişkiden dünyaya gelen Korinthos'un

kızı Sylea ile Polypemon'un oğluydu. Bölgede yaşayanlar ona *Pityocampites* (*çam eğen*) ismini vermişlerdi (Szufnar, 1995:4). Son derece güçlü bir yaratık olan bu dev, eğerek yere değdirebildiği çam ağaçlarıyla insanları öldürüyordu. Anlatılanlara göre *Sinis*, başına geleceklerden tamamen habersiz olan yolculardan ağaçları eğerken kendisine yardımcı olmalarını istiyor, kurbanları ağacı tutar tutmaz da onu bırakarak masum insanların metrelerce uzağa fırlayıp ölmelerini keyifle izliyordu. Bazen de kendisine yardım etmek istemeyen yolcuları yakalayıp, onları kollarından farklı ağaçlara bağlıyor ve ağaçları serbest bıraktıktan sonra da kurbanlar paramparça oluyorlardı (Graves, 2012:45). Theseus, *Sinis*'i tam olarak daha önce kendisinin başka birçok insanı yok ettiği yolda öldürdü. Bunu hiçbir alıştırma yapmadan ve bu ağaçları bükme sanatı ile tanışmadan, ama doğal gücün tüm sanat ve alıştırmanın üzerinde olduğunu göstererek yaptı. *Sinis*'in *Perigone* adında çok güzel ve alımlı bir kızı vardı. Kız babası ölünce kaçtı. Theseus onu her yerde aradı; ama *Perigone* fundalık, sazlık ve yabancı kuşkonmazlarla dolu bir yere gitmişti ve sanki dilinden anlıyorlarmış gibi çocuksu bir suçsuzluk içinde bu bitkilere yalvarıyor ve eğer onu saklayıp kurtaracak olurlarsa bir daha onları kesip yakmayacağına yeminler ediyordu. Ama Theseus ona seslenip saygılı davranacağına ve hiçbir kötülük yapmayacağına söz verince ortaya çıktı. Theseus ile birlikteliği sırasında ona *Melanippos*'u doğurdu. Daha sonra Theseus onu *Oikhalieoslu Euritos*'un oğlu *Deioneos*'a verince yaşamını onunla birlikte sürdürdü. Theseus'un oğlu *Melanippos*'tan *Ioksos* doğdu ve bu oğul *Ornitos*'un *Karia*'ya götürdüğü kolonide ona eşlik etti. *Ioksidler* denilen bir halk arasında hem erkeklerin hem de kadınların bir göreneği olarak saz ya da kuşkonmaz yakmayı onlara saygı göstermeleri ve onurlandırmaları buradan gelir (Plut. *Thes.* 15).

Bunun yanında bazı tradisyonlarda Theseus'un *Sinis*'i yıllar sonra öldürdüğü ve *Isthmia Oyunları*'nı ona atfettiği söylenir. Ne var ki bu cenaze töreni oyunlarının diğer efsanelerde *Ino*'nun oğlu *Melikhertes* onuruna *Sisyphos* tarafından düzenlendiği de öne sürülen bir başka iddiadır (Graves, 2012:446).

3-Phaiae adını verdikleri bir *Krommion Domuzu* vardı ki, yabancı ve yenilmez bir hayvan ve küçümsemeye gelmeyecek bir düşmandı. Theseus tüm büyük işlerini yalnızca zorunluluktan yerine getiriyor görünmesin diye bu domuzla karşılaşmak için yolundan ayrıldı ve onu öldürdü. Ama aynı zamanda yürekli insanın kötülere yalnızca öz savunma uğruna saldırmaması gerekirken, soylu

hayvanlar ile savaşta yaşamını tehlikeye atmak için fırsat araması gerektiğini de düşünüyordu. Kimileri Phaiæ'nin bir kadın, acımasız ve doymak bilmez bir hırsız olduğunu, Krommion'da yaşadığını, yaşam ve tavırlarının pislüğünden dolayı "domuz" adıyla anıldığını; daha sonra Theseus tarafından öldürüldüğünü söylerler (Szufnar, 1995:4; Grote, 1871:206).

4-Onlarca tehlikeyle dolu karayolundan Atina'ya gitmek için yoluna devam eden Theseus, denize kıyı olan dik kayalıklarda yaşadığını öğrendiği canavar Skeiron'la karşılaştı. Bazılarının "Korinthli" dedikleri bu dev, Pelops veya Poseidon'un ya da Henioke ve Kanethos'un oğluydu. Bulunduğu kayalıklara da "Skeiron Kayalıkları" denilmekteydi (Grote, 1871:2016; Graves, 2012:446). Anlatılanlara göre, Skeiron yoldan geçenleri soyardı. Ama kimilerine göre, küstahlıktan ve densizlikten ayaklarını yabancılara uzatır, onlara ayaklarını yıkamalarını buyurur ve onlar bunu yaparken bir tekme ile onları kayalardan aşağı denize yuvarlardı (Plut. *Thes.* 16). Denizde yaşayan canavar kaplumbağa ise hayatta kalmayı başaran insanları büyük bir iştahla yutuyordu. Skiron'un isteğine karşı çıkma cesaretini gösterebilen Theseus, onunla girdiği dövüşü kazandı ve onu masum insanlara yaptıkları ile cezalandırarak dev kaplumbağaya yem yaptı (Szufnar, 1995:5).

Ama Megaralı yazarlar kabul edilen söylence ile çelişerek ve - Simonides'in dediği gibi- "tüm Antikçağı karşılarına alarak", Skeiron'un bir zorba ya da bir hırsız olmadığını, tersine hırsızları cezalandıran biri olarak iyi ve doğru insanların yakın bir dostu olduğunu söylerler. Çünkü Aiakos tüm Yunanlar arasında en dürüst insan olarak görülür. Salamisli Kikheros Atina'da tanrısal tapınma ile onurlandırılır ve Peleos ile Telamonos'un büyükbabası idi. Bu sonuncu Skeiron ve Khariklous'un kızı olan Endeidos'un oğulları idiler. O zaman, derler, insanların en iyi olanlarının en bayağı olanlarla aile bağları kurmaları, karşılıklı olarak en büyük ve en değerli sözleri alıp vermeleri pek olası değildir. Derler ki, Theseus Skerion'u Atina'ya ilk yolculuğunda değil ama daha sonra, Eleusis'in egemeni Diokles'i atlatarak kenti Megaralılar'ın elinden aldığı zaman öldürdü. Bu söylencedeki çelişkiler bunlardır (Plut. *Thes.* 17).

5-Theseus babasının yaşadığı Atina'ya henüz ulaşmadan bir başka haydutla daha uğraşmak zorunda kaldı. Bazılarının Brankhos ya da Nympha

Argiope'nin, diğerlerininse, Hephaistos veya Poseidon'un oğlu olduğunu söyledikleri Arkadialı Kerkyon, Eleusis ile Megara yolu üzerinde yaşıyor ve buradan geçen yolcuları kendisiyle güreşmeye zorluyordu. Güreştiği herkesi yenen Kerkyon, bu şekilde birçok masum insanın hayatına son vermişti. Nihayet yolu oradan geçen Theseus da onunla karşılaştı. Kerkyon yeni kurbanını kendisiyle güreşmeye davet etmekte fazla gecikmedi. Anlatılanlara göre bu dev ilk olarak düşmanlarına sarılıyor, sonra da onları sıkarak öldürüyordu (Grote, 1871:206; Szufnar, 1995:5). Ne var ki bu kez kendisi kadar güçlü olmasa da, o güne kadar kimsenin bilmediği güreş tekniklerini bilen çok iyi bir rakiple karşı karşıyaydı. Bu dövüş aynı zamanda Tanrıça Demeter'in dikkatini çekmiş ve galibin kim olacağını merak eden Tanrıça sonucu öğrenmek için oraya gelmişti. Theseus o güne kadar görülmemiş bir ustalıklarla kendisinden kat kat güçlü olan düşmanını ayaklarından tutup şiddetle yere vurarak oracıkta öldürmeyi başardı. Kerkyon'un güreş yeri olarak bilinen bu yer, Eleusis ile Megara yolu üzerinde, kızı Alope'nin mezarının yanındadır. Anlatılanlara göre Alope ile Theseus arasında da, aynı Sinis'in kızı Perigune ile olduğu gibi, bir aşk yaşanmıştı (Graves, 2012:447).

6-Theseus, Attika sınırları içerisindeki Korydallos'a ulaştığında Prokrustes lakabıyla da tanınan Sinis'in babası Polypemon ile karşılaştı. Polypemon da aynı oğlu gibi Atina ve Megara yolu üzerinde yaşayan bir hayduttu. Fakat onun yoldan geçen masum insanları öldürmek için kullandığı metot diğerlerinden oldukça farklıydı. Söylendiğine göre bu yaratığın evinde biri büyük biri de küçük olmak üzere iki yatak vardı. Yakaladığı yolcuları zorla evine getiren Polypemon, uzun boylu kurbanlarını küçük yatağa, kısa boyluları ise büyük yatağa yatırıyor. Sonra da boylarını yatağa uydurmak için uzun boyluların ayaklarını ve kollarını kesiyor, kısa boyluları ise özel olarak yaptığı aletleri kullanarak zorla çekip uzatıyordu (Grote, 1871:206; Szufnar, 1995:5). Bu anlatılanlardan farklı olarak bazı tradisyonlarda ise Polypemon'un sadece bir yatağı olduğunu, yakaladığı insanların boylarını onunla eşitlemek için kurbanlarına akla gelmedik işkenceler uyguladığı anlatılır (Graves, 2012:448). Theseus, Polypemon'u tıpkı yabancılara yaptığı gibi kendi bedenini yatağına uydurmaya çalışarak öldürdü. Bunu yaparken Herakles'e öykündü, çünkü bu kahraman ona zorbalıkta bulunanları her zaman tam olarak aynı şeyi onlara yaparak cezalandırdı (Plut. *Thes.* 17).

7-Termeros'u kafatasını parçalayarak öldürdü. Aslında, söylendiği gibi, “*Termeros yaramazlığı*” denilen şey ondan gelir; çünkü *Termeros* görünürde karşısına çıkanları kafasını onlarınkine vurarak öldürürdü. Böylece Theseus da kötülerini cezalandırma yolunda ilerledi ve bunlar başkalarının onlardan gördüğü aynı zorbalığı ondan gördüler ve türeyi kendi türesizliklerinin tarzında karşılarında buldular.

Böylece Bousiris'i kurban etti. Antaeos'u güreşte, Kiknos'u teke tek dövüştürdü (Plut. *Thes.* 15-17). Bütün bu badireleri başarıyla atlattıktan sonra, Theseus, Kephisos kıyısına ulaştı. Orada, Phytalidler soyundan gelen insanlarla karşılaştı. Bu insanlar onu iyi karşıladılar ve işlediği cinayetlerin kirinden arındırmayı kabul ettiler (Grimal, 1997:767-768).

Tüm bunları yaptıktan sonra Theseus yeni bir macera için hazır: Girit'te Minos'un labirenti.

4.4. Theseus Atina'da

Theseus Attika'ya geldiğinde Kephissos Nehri yakınlarında Phytalos'un oğulları tarafından karşılanıp ağırlandı. Kral, onu işlediği cinayetlerin kirinden arındırdı. Bu, o güne kadar bir ölümlüye gösterilen ender bir misafirperverlik örneğiydi. Zira Theseus'un öldürdüğü Sinis, Kral Phytalos'un anne tarafından akrabasıydı. Seramoninin yapıldığı yer olan Merhametli Zeus mabedi bugün bile Kephissos Nehri yakınlarında varlığını korur (Graves, 2012:452). Phytalidler, onu geleneksel ayinlerle temizlediler ve tanrılara uygun adaklar sundular. Yolculuğunda karşılaştığı ilk incelik bu oldu (Plut. *Thes.* 18).

Atinalı kahraman burada bir süre dinlendikten sonra, krallarını andıran ve baştan aşağı bütün vücudunu saran kaftanıyla Dolphin Apollon mabedinden geçti.

Theseus Troizen'de çocukluğunu geçirdiği sırada babası Aigaios onun varlığından habersiz kendisine bir erkek evlat vereceğine dair yemin eden Medeia'yı Atina'ya konuk olarak kabul etmiş ve onu düşmanlarından korumak için de eşi ilan etmişti. Medeia'nın halkına layık bir kraliçe olamayacağını bildiği halde, tahtın düşmanlarının eline geçmesini önlemek için her yolu deneyen

Aigaios, onunla evlenmeyi kabul etmek zorunda kalmıştı (Eur. *Medeia*. 660). Ne var ki Medeia, Theseus'un varlığından, o daha ülkeye girer girmez haberdar olmuş ve o andan itibaren onun kendi öz oğlu Medos için düşünülen tahta geçeceği endişesini duymaya başlamıştı. Medeia bu amaçla Theseus'un, düşmanların gönderdiği bir ajan ya da katil olarak ülkeye geldiği söylentisini etrafa yayıp bu dedikodunun kocası tarafından duyulmasını sağladı. Bunun üzerine kral ve eşi, bu esrarengiz yabancıyı Dolphin Apollon Tapınağı'nda düzenlenen bir akşam yemeğine çağırdılar. Medeia'nın kocasına zorla kabul ettirdiği plana göre, Theseus kendisine ikram edilen zehirli şarapla öldürülecekti (Szufnar, 1995:5). Anlatılanlara göre şaraba katılacak olan zehir, Medeia'nın Akherusia'dan getirdiği bir zehirdi. Köylülerin adına "aconite" dedikleri bu zehir, Herakles'in öldürdüğü Kerberos'un cesedinden fıskıran sıvıydı. Bu arada kraldan böyle bir teklif alan yabancı, daveti kabul edip o akşam tapınağa geleceğini bildirdi.

Bu bölüm Roza Agizza'nın kitabında (2006:180-181) şöyle anlatılır:

"Theseus sonunda babasının sarayına vardı. Orada onuruna bir şölen verilecekti. Hükümdar onu tanımadı ve artık Medeia'nın sözünden hiç çıkmadığı için, ona bir kadeh zehirli şarap sunmaya hazırlanıyordu. Bu arada masaya kızarmış iri bir sığır getirmişlerdi. Theseus, babası kendisini tanısin diye, bunu kesmek için kabzası fildişinden kılıcını çekti. Aigaios, kabzadaki işleri tanıyarak zehirli şarabı döktü. Böylece baba-oğul tekrar kavuştular."

Denir ki, kadeh düşerken zehir şimdi Delphinium'da çevresi kapatılmış olan yere döküldü; çünkü orası Aigaios'un evinin bulunduğu yerdir ve tapınağın doğusundaki Hermes'e "*Aigaios kapısındaki Hermes*" denir (Plut. *Thes.* 18).

Kral ve yıllarca varlığından habersiz yaşadığı oğlunun karşılaşması ve birbirlerine sarılmaları, Atinalılar'ın o güne kadar karşılaşmadıkları kadar dokunaklı olmuştu. Aigaios yabancıнын kimliğini masada bulunanlara açıklayarak Theseus'un tahtının varisi olduğunu herkese ilan etti. Kral, ülkedeki bütün mabedlerde ateşler yakıp tanrıların heykellerini hediyelerle donattı. Ayrıca yüzlerce besili öküz de tanrılara kurban olarak sunuldu. Şenliklerde köylüler ve soylular aynı masalarda oturarak aynı yiyecekleri aynı kaplardan yediler. Atina'da yaşayan herkes, yeni veliahtlarının kahramanlıklarını birbirine anlatıyor, bu cesur adamı öven şarkılar söylüyordu (Straus, 2002:124).

Bütün bunlardan sonra Theseus kendisini öldürmek isteyen Medeia'nın peşine düşüyse de, aynı zamanda çok meşhur bir büyücü olan kadın, oğlu Medos ile birlikte sihirli bir buluta gizlenerek ondan kaçmayı başardı. Söylendiğine göre Medeia kaçarken Aigaios'un hizmetine sunduğu adamlarını da beraberinde götürmüştü. Bunun yanında, anlatılan bazı tradisyonlarda onun Iason'dan olan oğlu Polyksenos ile birlikte Theseus'un gazabına uğramaktan kaçarak kurtulduğu da ileri sürülür (Graves, 2012:453).

Bu sırada Pallas ve elli oğlu, Aigaios'un Erekhtheus soyundan gelmediğini ve bu yüzden de Atina tahtında oturmaya hakkı olmadığını ileri sürerek ülkeye saldırmaya ve Aigaios'u tahttan indirmeye karar vermişlerdi (Graves, 2012:453). Aigaios, uzun zamandır çocuksuz olduğu için, Pallas oğulları, o ölünce mirasını aralarında paylaşmayı umuyorlardı. Ama Theseus'un gelişiyle bu imkânın ellerinden kaçtığını görünce ayaklandılar ve iktidarı zorla ele geçirmeye kalkıştılar. Pallas oğulları iki gruba ayrıldılar. Gruplardan biri, Sphettos istikametinden siteye karşı doğrudan hücumla geçti: diğeryse düşmanı arkadan vurmak için, Gargettos'ta pusuya yattı (Szufnar, 1995:5). Ancak, aralarında Leos adında Agnoslu bir haberci bulunuyordu. Leos, Pallas oğullarının planını Theseus'a ihbar etti. Bunun üzerine Theseus, pusu kuran gruba saldırdı ve hepsini öldürdü (Grimal, 1997:768-769). Pallas çok geçmeden ordularının yarısından fazlasını kaybettiğini öğrendiğinde teslim olarak Atinalılar'dan barış istemek zorunda kaldı. Pallantidler Leos'un kendilerine yaptığı ihaneti hiçbir zaman unutmadılar. Öyle ki uzun yıllar Agnialılar'dan (Leos'un Agnialı bir haberci olduğu söylenir) kimseyle evlenmediler. Hatta o günden sonra habercilerin "*Akouete leoi!*" (*Ακούεθε λέώ!* - *Dinleyin ey insanlar!*) ile söze başlamalarını bile yasakladılar. Zira "*leoi*" kelimesi "*Leos*" adını çağrıştırmaktaydı.

Görünen o ki, Theseus'a, Pallas oğullarının planlarını anlatarak onların bozguna uğramasına neden olan Leos, Atinalı Leontidlerin atası olarak kabul edilen Orpheus'un oğlu Leos'dan tamamen farklı bir karakterdir. Söylenilenlere göre Leos, ülkeyi kasıp kavuran kıtlık sırasında Delphoi kâhinine başvurduktan sonra onun isteğine göre şehri lanetten kurtarmak için kızları Theope, Praksithea ve Eubule'yi kurban olarak tanrılara sunmuştu. Bu fedakârlıktan sonra Atinalılar Leos onuruna bir anıt inşa ederek ona her yıl dualar edip kurbanlar sundular (Graves, 2012:454).

Pallas oğullarını öldürmenin kefareti ödemesi için, Theseus'un Atina'dan sürgüne gittiği ve bir yılını Troizen'de geçirmek zorunda kaldığı da bazen söylenir. Euripides'in Hippolytos'unda benimsediği versiyon budur. Ancak Euripides'in, bu sürgün sırasında Phaidra'nın da Theseus'la birlikte bulunduğunu ve Phaidra'nın, üvey oğluna günahkâr bir aşkla Troizen'de bağlandığını söylemesi, olayların kronolojisini değiştirmekte ve Theseus'un Amazonlara karşı giriştiği seferi, Pallas oğullarının kıyımı öncesine koymuş olmaktadır. Bu ise, geleneğin en yaygın şekline aykırı düşmekte ve tamamen şairin getirdiği bir yenilik olarak görülmektedir (Grimal, 1997:768-769).

Theseus, Atina'ya geldiğinde kentin tam bir karmaşa içinde olduğunu görmüş ve hemen işe koyularak halkın sevgisini kazanmak için Tetrapolis'te¹¹oturanlara küçümsenmeyecek zararlar veren Marathon boğası ile dövüşmek üzere yola çıkmıştı (Plut. *Thes.* 19).

Aigaios'u kandırıp Theseus'u Poseidon'un vahşi beyaz boğasıyla dövüşmeye yollatan Medeia mıydı yoksa Medeia Atina'dan kovulduktan sonra Theseus halkına kendini ispatlamak için bu alev kusan canavarı öldürmeyi kendisi mi istemişti, orası tartışmalıdır. Bu konuda kesin olan bir şey varsa o da bu boğanın Herakles tarafından Girit'ten getirildiğidir. Burnundan alevler saçan ve o güne kadar yüzlerce insanı öldüren bu boğa Marathon *Ovası*'nda yaşamaktaydı. Anlatılanlara göre o, özellikle Probalinthosile ve Trikorynthos şehirleri arasındaki yoldan geçen yolcuları yakalıyor ve onları acımasızca öldürüyordu. Hatta kurbanların arasında Minos'un oğlu Androgeos'un da bulunduğu söyleniyordu. O güne kadar onlarca devle karşılaşan Theseus'un bu canavarı alt etmesi uzun sürmedi. Onu yakaladı, sonra kentin içinden canlı geçirerek bir gösteri yaptı ve daha sonra *Apollon Delphinios*'a adak olarak sundu (Grote, 1871:208; Szufnar, 1995:6; Plut. *Thes.* 19).

Theseus boğanın peşinden Marathon'a geldiğinde, burada Hekale ya da Hekalene adıyla bilinen derme çatma bir kulübede yaşayan ihtiyar bir kadının evine misafir oldu. Yaşlı kadın onun avdan sağ salim dönebilmesi için tanrılara dua edip, Zeus'a kurban edilmek üzere bir koç adadı. Ne var ki, Theseus boğayı

11 Attika'da bir kasaba.

öldürüp geri döndüğünde, yaşlı kadının öldüğünü ve yakılmak üzere hazırlandığını gördü. Bunun üzerine Theseus, Hekale'nin anısına *Hekalesion* adını verdiği bir kült tahsis etti. Bu ritüellerin izleriyle günümüzde bile karşılaşmak mümkündür. İhtiyar kadın, o günlerde henüz çocuk denilecek bir yaşta olan Theseus'u cesaretlendirip ona moral verdiğinden dolayı Hekale'den daha çok sevgi ve şefkati çağırıştıran *Hekalene* adıyla tanınmıştır (Grote, 1871:208; Graves, 2012:458).

Drapes'e göre, (1998:49) "*Theseus, genç yaşantısında, hem ışığı hem de karanlığı, eski ile yeni birleştirmeyi başardı. Marathon boğasını ele geçirince Atina'ya götürdü ve boğanın Girit'te yarattığı karanlığın aksine ışık ve akıl tanrısı Apollon'a kurban etti. Apollona yapılan bu adağın amacı Girit yolculuğuna ışık tutmasıydı.*"

4.5. Kral Minos ve Girit Döngüsü

Atina halkının Girit döngüsünü ve Theseus'un Girit macerasını anlayabilmek için Minos Krallığı'na ve Kral Minos'un yaşantısına bakmak gereklidir.

Minos bir Girit kralıdır. Söylendiğine göre, Troia Savaşı'ndan üç kuşak önce yaşamıştır. Çoğu zaman, Europe ile Zeus'un, Girit Kralı Asterion tarafından büyütülen oğlu olarak geçer. Fakat bazen Asterion'un oğlu olarak da gösterilir. Sarpedon ve Radamanthys'in kardeşidir (Grote, 1871:218).

Asterion'un ölümünden sonra Minos, Girit'de tek başına hüküm sürdü. Anlatıldığına göre, iktidara tek başına talip olduğunda, kardeşleri ona zorluk çıkarttılar. Minos, kardeşlerine krallığın kendisine tanrıların takdiri olduğunu söyledi ve bunu kanıtlamak için tanrılar katından her istediğinin kendisine verileceğini ileri sürdü. Poseidon'a bir kurban sunarak tanrıdan, denizden bir boğa çıkartmasını istedi ve hayvanı ona kurban edeceğine söz verdi. Poseidon boğayı gönderdi ve bu suretle Minos, tartışmaya yer bırakmayacak şekilde iktidarı ele geçirdi. Ne var ki Minos, boğayı kurban etmeyi savsakladı, çünkü bu hayvan hoşuna gitmişti ve onu muhafaza etmek istiyordu. Bu nedenle boğayı sürülerine kattı. Ama Poseidon, boğayı hırçınlaştırarak öcünü aldı. Öyle ki, sonunda Herakles, Minos'un isteğiyle boğayı öldürmek zorunda kaldı. Minos'un karısı

Pasiphae'nin sapık bir aşkla kendisine tutulduğu boğa, işte bu boğadır (Grote, 1871:219).

Minos, Güneş (*Helios*) ile Perseus'in kızı olan Pasiphae'yle evlendi. Başka bir gelenek onun, Asterion'un kızlarından Krete'yle evlendiğini söyler. Meşru çocukları şunlardır: Katreus, Deukalion, Glaukos, Androgeos (Eurygyes adıyla da geçer), Akalle (Akakallis adıyla da geçer), Ksenodike, Ariadne, Phaidra. Ama Minos'un gayrimeşru çocukları da vardı: Paria (ya da Paros) adında bir nymphadan¹² Eurymedon, Khryses, Nephalion ve Philolaos adlı çocukları; Deksithea adındaki bir başka nymphadan da Euksanthios adında bir oğlu bulunuyordu. Çeşitli sıradışı efsanelerde ona başka çocuklar da mal edilir.

Minos'a çok sayıda aşk macerası, hatta bazen pederastlığın¹³ icadı da atfediliyordu. Ganymedes'i Zeus'un değil, Minos'un kaçırdığını ileri süren bir gelenek mevcuttur. Hatta söylendiğine göre, Minos, Theseus'un aşığı olmuş, Ariadne'nin kaçırılmasından sonra onunla barışmış ve ikinci kızı Phaidra'yı onunla evlendirmiştir (Grimal, 1997:492-494).

Minos'un âşık olduğu kadınlar arasında, ona boyun eğmektense kendini denize atmayı yeğleyen Britomartis'i ve Androgeos'un ölümünden sonra Atina'dan vergi olarak getirdiği ilk genç kızlardan biri olan Periboia'yı sayabiliriz. Minos'un ilişkide bulunduğu kadınlar o kadar çoktu ki, sonunda karısı Pasiphae isyan edip, ona bir büyü yaptı. Bu büyü yüzünden, Minos'un elde ettiği bütün kadınlar, onun vücudundan çıkan yılanlar ve akrepler tarafından parçalanıp öldürülüyordu. Minos'u bu felaketli büyüden, onun sahip olduğu sihirli bir köpekle, sihirli bir mızrağı kendisine vermesi karşılığında yatağını paylaşmayı kabul eden Prokris kurtardı. Gerçekten de Prokris, "*kirke kökü*" denen büyü bozucu bir ot biliyordu (Grote, 1871:219).

Minos, Giritliler'i ilk olarak uygarlaştıran, onlara adalet ve yumuşaklıkla krallık eden ve onlara mükemmel yasalar kazandıran kişi olarak geçer. Bu yasalar o kadar mükemmeldi ki, doğrudan doğruya Zeus'un ilhamıyla konulduklarına inanılıyordu: Söylendiğine göre, Minos her dokuz yılda bir, Girit'teki Ida Dağı'nda

12Yunan Mitolojisi'nde yeri ve denizi dolduran sayısız çokluktaki dişi, tanrısal varlıklardır.
13Sapkın cinsel davranış.

Zeus'un büyütüldüğü ve eğitildiği mağaraya, tanrıya danışmaya gidiyor ve orada tanrıdan talimat alıyordu. Bu yasa koyuculuğundan dolayı, Minos'la, onun kıskanarak kovduğu ve aslında bir taklitçisi olduğu Radamanthys arasında çoğu kez bir paralellik kurulur. Her ikisi de, Ölüler Diyarı'nda, ölülerin ruhlarını yargılamakla görevlendirilirler. Bu görevde, Aiakos da onlara yardımcı oluyordu.

Çağımızdan önce II. bin yıldan itibaren bütün Ege (Aigaios) Denizi'nde hâkimiyet kuran Girit thalassokrasisi¹⁴, efsanede Minos adıyla kişileştirilmiştir. Dolayısıyla mitografların, Girit Adası çevresinde yer alan çok sayıda ada üzerinde ve Asya kıtasında Karia'ya kadar uzanan bir bölgede onun gücünün geçtiğini söylemelerinde şaşılacak bir taraf yoktur (Grimal, 1997:492-494).

Minos, olumsuz anlatıların yanında, efsaneye ilkel çağların en doğru ve haksever kralı diye geçmiştir. Tanrı Zeus'tan esinlenerek yasalar çıkarttığı için öldükten sona Hades'teki üç yargıcın biri olmuş. Minos arkeolojide adını taşıyan çağlarda Girit'in komşu adalar ve kıyılar üzerindeki egemenliğini simgeleyen Atina ile savaşı ve oradan üç yılda (ya da yılda) bir yedi delikanlıyla yedi genç kızın Minotauros'a kurban olarak verilmesi efsanesi de böyle bir durumun dile gelmesidir. Masala göre Minos'un bu seferi kardeşi Androgeos'un ölümünden intikam almak içindir. Ama Minos yalnız Yunanistan yarımadasına değil, Anadolu kıyılarıyla Sicilya'ya kadar da uzanmış derler. Karya'ya geldiği, Sicilya'ya ise Daidalus'u¹⁵ kovaladığı söylenir. Buralarda Giritlilerin koloniler kurdukları anlatılır (Erhat, 2015:206-207).

4.5.1. Minotauros ve Labyrinthos

Minos, Güneş Tanrısı Helios ile Perseis olarak da tanınan Nympha Krete'nin kızı Pasiphae ile evlenmişti. Ancak mutlulukları çok uzun sürmedi; çünkü Poseidon, kendisine söz verdiği boğayı kurban etmeyen Minos'u cezalandırmak için Pasiphae'yi hedef seçmişti. Pasiphae, eşinin tanrıya sunmaktan vazgeçtiği boğayı görür görmez ona karşı dayanılmaz bir aşk hissetti. Günlerce

14(Yunanca: *θάλασσα* - Thalassa, deniz ve (*κρατεῖν*) hükmetmek anlamlarına gelen kelimelerin birleşmesiyle oluşmuştur) bariz bir şekilde denizcilik faaliyetlerinin ve deniz kuvvetinin öne çıktığı imparatorlukları anlatır.

15Yunan mitolojisindeki, Kekrops, yani Attika'nın kral soyundan gelme olduğu varsayılan Atina'lı bir zanaatkâr sanatçısıdır. Labyrinthos'u oluşturan kişidir.

içinde bulunduğu bu dayanılmaz durumdan nasıl kurtulacağını düşündü. Böyle bir düşünceyi kimsenin onaylamayacağından emindi. Son çare olarak, o sırada Knossos yakınlarında bir yerde sürgünde olan ve ölümlülerin en hünerlisi olarak kabul edilen Atinalı Daidalus'a sırrını açmaya karar verdi. Daidalus ona yardım edeceğine söz vererek tahtadan bir düve yaptı. Pasiphae, aşığıyla birlikte olabilmek için yapma düvenin içine girdi ve Poseidon'un sürülerini otlattığı Gortys yakınlarındaki çayıra geldi. Yapma düve gerçekten de aslına o kadar benziyordu ki, boğa onu canlı sandı ve böylece çiftleşme gerçekleşti. Bu ilişkiden yarı insan yarı boğa şeklinde tasvir edilen *Minotauros* dünyaya geldi (Da Vinci, 1995:12; Grote, 1871:221; Welvaert, 2005:15).

Efsanenin yukarıdakinden oldukça farklı olarak anlatıldığı tradisyonlar da vardır. Bunlardan birinde, Minos'un kral olmadan önce her yıl sürülerinden en güzel boğayı seçerek Poseidon'a kurbanlar sunduğu, fakat o yıl en besili boğanın yerine bir başkasını kurban ettiği için tanrının gazabına uğradığı anlatılır. Bir başka tradisyonda ise, Minos'un tanrılar tanrısı Zeus'a saygısızlık yaptığı için cezalandırıldığı ileri sürülür. Hatta Pasiphae'nin başına gelenlerin kendisine ibadet etmediği için Aşk Tanrıçası Aphrodite'nin işi olduğunu söyleyenler bile vardır.

Poseidon'un gönderdiği boğa daha sonra bütün ada sakinlerini rahatsız etmeye başladı. Öyle ki hiç kimse korkusundan ona karşı koymaya cesaret edemiyordu. En sonunda Herakles boğayı yakalamayı başardı ve onu Yunanistan'a getirdi. Burada da insanlara saldırmaya başlayınca, burnundan ateşler çıkaran boğa, Theseus tarafından öldürüldü (Grote, 1871:221).

Eşinin yaşadığı sapık ilişkiyi ve bu ilişkiden dünyaya gelen Minotauros'un varlığını öğrenen Minos, halkının bu skandaldan haberdar olmaması için kâhine başvurdu. Kâhin:

“*Daidalus'a senin için Knossos'ta bir sığınak yapmasını söyle!*” diyerek ona yardım etti. Bunun üzerine Kral hemen Atinalı sanatçının yanına giderek ondan yardım istedi. Daidalus tüm hünerini kullanıp içinden hiç kimsenin çıkamayacağı labirent şeklinde bir saray inşa ederek kralın isteğini yerine getirdi (Szufnar, 1995:6). Minos, adına “*Labyrinthos*” denilen bu sarayın en gizli yerlerine kendisini aldatan eşi ile birlikte yarı insan yarı boğa *Minotauros*'u koydu (Graves, 2012:394-395).

“Pasiphae (Minos'un karısı) boğa sonrası acımasızca şehvetle uğraştı.

Ve özel olarak örtülü; O korkunç birliğin melez meyvesi-Minotaur, onun doğal olmayan sevgisinin anıtı:

İşte Daedalus tarafından inşa edilen çözülmeyen labirent” (Ver. Aeneas. 130).

“Böylece Minos, utancını gizlemek için canavarı bir hapisanede saklamaya karar verdi ve büyük yetenek sahibi ünlü mimar Daedalos'un çizimiyle bir yer yaptı. Bu hapisane gözleri aldatan labirent geçitleriyle...” (Ov. Her. 127).

Labirent sembolü Theseus mitinde önemli rol oynamıştır. En iyi bilinen mitin bir parçasıdır. Uygarlık kadar eski bir sembol olan labirent 5000 yıldan geriye doğru izlenebilir ve 25.000 ile 45.000 yıl önce var olduğuna dair bazı kanıtlar vardır (Drapes, 1998:12).

“Labyrinthos” sonsuz ve dehlizlerden meydana gelen bir yapıya verilen addır. Mısır'da bu çeşit yapılar yeraltında mağaralar kazılarak yapılırdı ve çoğu kral mezarı olarak kullanılırdı. Yunan *mythos*unda bu kelime Girit Kralı Minos'un ünlü mimar Daidalos'a yaptırdığı ve içinde Minotaurus'u sakladığı yapı için kullanılır. *Labyrinthos*, Yunanca bir kelime değil, Anadolu dillerinden üremedir. *“Çift yönlü balta”* anlamına gelen ve Girit din ve sanatında olduğu gibi Anadolu'da da izleri görülen *“labrys”* kelimesinden türemiş olabilir. Girit *Labyrinthos*u yeraltında değil, yer üstünde yapılmış bin bir oda ve koridordan kurulu çapraşık bir yapıdır (Erhat, 2015:190).

İngiliz arkeolog Sir Arthur Evans'ın 20. yüzyılın başlarında Knossos Sarayı'nda yaptığı kazılarda, o çağda insanların nasıl yaşadığını gözümüzde canlandırmamızı sağlayan kalıntılar bulmuştur. Sarayın koridorları canlı resimlerle süslüdür. Bunlardan, boğaların Minos dininde önemli bir yeri olduğu anlaşılmaktadır. Kral Minos dinsel törenleri yürütürken boğa başlı canavar Minotaurus'u öldüren Theseus'un efsanesinin de bu törenlerle bağlantılı olduğu sanılmaktadır. Minoslular'ın *“boğa sıçraması”* diye bilinen bir tür jimnastik de yaptıkları bilinmektedir (Tanrıseven, 2013:32).

4.5.2. Girit Macerası

Minos'un oğullarından Androgeos, büyüyüp delikanlılık çağına geldiğinde Atina'daki yarışlarda mızrak fırlatma, koşu gibi oyunlarda herkesi geçen genç bir atlet olmuştu. Kazandığı zaferlerden dolayı zeytin dalı çelenkleriyle ödüllendirilmişti. Giderek buradaki bütün yarışları kazandı ve böyle bir beceri kıskançlık doğurdu (Ford, 2014:49-50; Grote, 1871:221). Aynı zamanda, Androgeos'un Pallasoğulları ile olan yakınlığını bilen ve onun babası Minos'u ikna ederek kendisine karşı bir saldırı düzenleyeceğinden de korkan Aigaios, Megareanlarla birlikte hazırladığı komployla onu öldürmeye karar verdi. Androgeos, kendisine kurulan tuzaktan tamamen habersiz Thebes'deki oyunlara katılmak üzere yola çıkıp Oinoe'de dinlenmek için durduğu bir sırada, kral ve adamlarının saldırısına uğradı. Cesurca savaşmasına rağmen düşmanlarına yenilmekten kurtulamadı ve öldürüldü (Szufnar, 1995:6; Grote, 1871:221).

Androgeos Attika sınırları içinde öldürüldüğü için, yalnızca babası Minos ülkede yaşayanlara sürekli savaş yoluyla büyük bir rahatsızlık vermekle kalmamış, tanrılar da ülkelerine büyük yıkımlar getirmişti. Üzerlerine hem kıtlık hem de veba çökmüş, ırmakları kurummuştu. Kâhinleri onlara, eğer Minos'u yatıştırır ve onunla uzlaşırlarsa tanrıların öfkesinin ve çektikleri sefilliklerin sona ereceğini söyleyince, hemen haberciler gönderdiler ve yakarları sonucunda onunla bir anlaşmaya vardılar. Buna göre her dokuz yılda bir Girit'e haraç olarak yedi genç erkek ve bir o kadar da genç kız göndermeyi kabul ettiler (Drapes, 1998:47). Öykünün en dramatik biçimi bu genç erkek ve kızların Girit'e varır varmaz *Labyrinthosta* Minotauros tarafından yok edildiklerini ya da orada bir çıkış yolu bulamadan kendi başlarına dolanıp durarak sonunda yaşamlarına son verdiklerini anlatır (Szufnar, 1995:6). Euripides'in dediği gibi, Minotauros;

"Kırma bir yaratıktır iki tuhaf şeklin yarattığı,

Birleşmiştir onda iki ayrı doğa - insan ve boğa" (Eur. Hip. 58).

Ama Philokhoros Giritliler'in ne olursa olsun bunu kabul etmediklerini, *Labyrinthos*un mahkûmların kaçmasını önlemenin dışında rahatsız edici hiçbir yanı olmayan sıradan bir hapisane olduğunu söylediklerini anlatır.

Minos'un Androgeos onuruna oyunlar düzenlediğini, oyunu kazananlar için ödüller olarak bu Atinalı gençleri verdiğini ve gençlerin bu sırada *Labyrinthost*e tutulduklarını söyler. İlk oyunlarda Minos'un yönetimi sırasındaki en güçlü komutan olan Tauros adında hiç de yumuşak ve anlayışlı olmayan birinin kazandığını, bu kişinin Atinalı gençlere küstahça ve acımasızca davrandığını anlatır. Aristoteles'in kendisi de, *Bottiaea Anayasası* üzerine incelemesinde, açıkça bu gençlerin Minos tarafından öldürülmediklerini, ama günlerinin geri kalanını Girit'te köle olarak geçirdiklerini düşünür. Ve Giritliler'in eski bir andı yerine getirmek için ilk doğan çocukları adak olarak Delphoi'ye yolladıklarını ve bu Atinalı kölelerden doğan kimi çocukların onlara karışarak birlikte gönderildiğini, ama orada yaşamayı başaramadıkları için ilk önce İtalya'ya geçerek Japigia yakınlarında yerleştiklerini; oradan Trakya'ya taşındıklarını ve *Bottiaeahlılar* adını aldıklarını, bu nedenle Bottiaeahlı genç kızların belli bir adağın sunulduğu sırasındaki tören sırasında eşikte “*Atina'ya gidelim*” sözleriyle başlayan ilahiyi söylediklerini anlatır (Plut. *Thes.* 20-21).

Oğlu Androgeos'un ölümüne karşılık Girit Kralı Minos, Atinalılar'dan her dokuz yılda bir yedi erkek ve yedi bakire kız almayı şart koşmuştu¹⁶ (Drapes, 1998:46). Theseus Atina'ya gelene kadar üç grup kurban Minotauros'a sunulmak üzere Girit'e yollanmıştı. Atina'nın yeni prensi, çocuklarının seçilen kurbanlar arasına girmemeleri için sürekli dua eden anne ve babaların çektiği acılara daha fazla dayanamayarak, Aigaios'un bütün ısrarlarını hiçe sayıp gönüllü olarak Girit'e gitmeye karar verdi. Efsanenin farklı bir tradisyonunda, Theseus'un kendi isteği ile değil de, çekilen kura neticesinde Girit'e gönderildiği ileri sürülür. Diğer bir epizotta ise Minotauros'a sunulmak üzere Girit'e gidecek kurbanları seçmek için bizzat Minos'un ülkeye geldiği anlatılır. Buna göre, gönüllü olarak gruba katılmak isteyen Theseus, Minos'un dikkatini çekmiş ve bu şekilde gruba dâhil olmuştu. Söylendiğine göre Theseus seçildikten sonra Minos'a dönerek, eğer çıplak elle canavarı öldürmeyi başarırsa, diğer kurbanların serbest bırakılması şartını Girit Kralı'na kabul ettirmeyi başarmıştı (Hom. *Il.* xviii-590; Grote, 1871:221; Welvaert, 2005:15).

160 çağlarda takvimsel olarak Büyük Yıl'ın dokuz yıldan oluştuğuna inanılmaktaydı.

İlk iki ödeme sırasında hiçbir güvenlik ya da geri dönüş umudu beslenmediği için tekne denize kara bir yelkenle açılmıştı. Herkes gençlerin kesin yok oluşlarına doğru gittiklerinden emindi. Ama bu kez Theseus babasını yüreklendirip ona orada Minotauros'u öldüreceği konusunda güven ve övünç dolu sözler söyleyince, Aigaios kaptana beyaz başka bir yelken daha verdi ve ondan, eğer geriye Theseus ile birlikte dönerse beyaz yelkeni, eğer onunla birlikte dönmezse talihsizlik simgesi olarak kara yelkeni açmasını istedi.

Öte yandan, Simonides, Aigaios tarafından verilen yelkenin beyaz değil, “yaş meşe ağacının narin çiçeği ile boyanmış kırmızı bir yelken” olduğunu ve bunu güvenliklerinin bir göstergesi yaptığını söyler (Straus, 2002:125; Plut. *Thes.* 21).

Kura çekildikten sonra Theseus adı çıkanları *Prytaneia*'dan¹⁷ alarak onlarla birlikte Delphoi'ye gitti ve orada Apollon adına kendi 'yakarı simgesi'ni adak olarak sundu. Bu simge, çevresi beyaz yün sarılı bir zeytin dalıydı. O gün geldiğinde, şimdi bile Atinalılar tanrıyı hoşnut etmek için genç kızlarını Delphoi'ye gönderirler. Anlatıldığına göre, ona Delphoi kâhini tarafından Aphrodite'yi kılavuzu yapması ve yolculuğuna eşlik ederek onu yönetmesi için Tanrıçaya çağrıda bulunması bildirildi; ona deniz kıyısında bir dişi keçi kurban ederken keçi birden erkek bir keçiye döndü. Bu nedendir ki Tanrıça, “*Epitragia*” ikinci adını almıştır (Plut. *Thes.* 21-23; Szufnar, 1995:6).

Theseus Atina'dan ayrılmadan önce Minotauros'u öldürmek için bir plan hazırladı. Bunun için de yanına genç kızlardan ikisinin yerine, cesareti ve kurnazlığıyla meşhur iki savaşçı aldı. Onlardan kızlar gibi davranıp onların giysilerini giymelerini, vücutlarına güzel kokular sürmelerini ve uzun saçlarını kadınlar gibi taramalarını istedi. Böylece canavarın bu ikisinin de genç kızlarla birlikte girmesine izin vereceğini düşünüyordu.

Phaiaklar'ın atası olarak kabul edilen Phaiaks, Theseus ve yol arkadaşlarını götürecek otuz kürekli geminin kaptanıydı. Kaldı ki, Atinalılar o güne kadar denizcilik hakkında çok şey bilmiyorlardı. Bazı epizotlarda geminin dümencisinin Pheriklos olduğu anlatılsa da, bu görevin Nausithoos tarafından yapılmış olma

17 Prytaneia (πρυτανεία): Kamu salonu.

ihtimali yüksektir. Çünkü Theseus, müjdeli haberi Atina'ya götürdükten hemen sonra ilk iş olarak bu iki denizci –Nausithoos ve Phaiaks- onuruna anıtlar inşa etmeyi ihmal etmemiştir. Birçok ziyaretçinin uzun yıllar akınına uğrayan bu anıtlar, Girit'e ölüm yolculuğunun başladığı liman kenti olan Phalerium'da bulunmaktaydı. Ayrıca bu şehir ve civarında düzenlenen *Kibernesia (Kaptanlar) Şenliği* de bu iki kahramanın anısına tahsis edilmiştir.

Tüm hazırlıklar tamamlandıktan sonra Theseus ve yanındakiler *Mounykhion (Nisan)* ayının altıncı gününde Girit'e gitmek için Atina'dan ayrıldı. Ülkede yaşayanlar o gün bugündür *Mounykhion* ayının altıncı gününde Apollon Tapınağı'na bakire genç kızlar göndererek, tanrının öfkesini yatıştırmaya çalışmışlardır. Çünkü Theseus yolculuğa çıkmadan önce Apollon'un huzuruna çıkıp ondan yardım istememiştir. Buna öfkelenen tanrı, gemi yola çıktıktan hemen sonra o kadar kuvvetli bir fırtına çıkardı ki, Theseus gemide bulunanların hayatlarını kurtarmak için Delphoi'ye sığınmak zorunda kaldı. Bunun Apollon'un gazabı olduğunu öğrendikten sonra da, tanrıya adaklar adadı (Graves, 2012:460; Grote, 1871:222).

Gemideki genç kızlar arasında Megara Kralı Alkathoos'un kızı *Eriboia* da (ya da *Periboia*) yer almaktaydı. Bu versiyona göre; haracı bizzat almaya gelen Minos, Girit'e yolculuk sırasında genç kıza âşık olur. Genç kız, Theseus'u yardımına çağırır. Theseus Minos'a, onun Zeus'un oğlu olduğunu bildiğini, ancak kendisinin de Poseidon'un oğlu olarak onun kadar soylu olduğunu söyler. Bunun üzerine Minos, babasından ricada bulunur ve Zeus bir şimşek gönderir. Minos, Theseus'u sınamak için denize bir yüzük atar ve gerçekten Poseidon'un oğlu ise, bu yüzüğü denizden alıp kendisine getirmesini Theseus'a emreder (Grimal, 1997:769). Minos, Theseus'u altın yüzüğünü suyun içine atarak test eder ve Theseus'un yüzüğün geri alınmasının soyunu kanıtlayacağını ilan eder (Drapes, 1998:51-52). Theseus, hemen denize dalar ve bir grup yunus eşliğinde Nereidlerin¹⁸ sarayına iner. Bazıları Thetis'in, Aphrodite'nin düğün hediyesi olan, daha sonra da Ariadne'nin taktığı mücevherli tacını ona asla vermediğini söyler; bazılarına göreyse Deniz Tanrıçası Ariadne bunu yapmış ve Nereidleri altın

¹⁸Denizci Nereus ve Doris'in 50 kızına verilen isimdir. Su altı perileri olarak da isimlendirilen Nereidler denizlerin altındaki gümüş mağaralarda yaşamaktadırlar. İyi yüreklidirler ve denizde zora düşen herkese yardım ederler.

yüzüğü bulmaları için dört bir yana göndermiştir. Bütün anlatımlarda, Theseus denizden fırladığında, hem yüzüğü hem de tacı elinde tutmaktadır (Szufnar, 1995:6).

Aşk Tanrıçası, Theseus'un yolculuğu boyunca gerçekten de onunla beraberdi. Aphrodite, sadece fırtınalı günlerde gemi kaptanına kılavuzluk yapmakla kalmamış, kurban olarak seçilen kızlardan Periboia ve Phereboia'nın genç adama âşık olmasını da sağlamıştı. Ancak Aphrodite, Theseus'a asıl yardımını Minos'un kızı Ariadne'yi ona âşık ederek göstermişti (Da Vinci, 1995:12; Welvaert, 2005:15).

Girit'te büyük bir kalabalık karşıladı Atinalıları. Karşılayanlar arasında Girit Kralı Minos'un kızı Ariadne de vardı. Theseus'u görür görmez âşık oldu ve aşkına karşılık vermesi halinde Theseus'a yardım edeceğine dair söz verdi. Bu teklifi Theseus tereddüt etmeden kabul ederek, onunla evleneceğine yemin etti (Drapes, 1998:53; Da Vinci, 1995:12). Ariadne hemen mimar Daidalus'a gidip, kendisine Labyrinthos'tan çıkmanın yolunu öğretmesini istedi (Szufnar, 1995:6). Daidalus, Ariadne'ye labirentin merkezine ve dışına çıkmanın tek yolunun, açılıştaki ipliğin bir ucunu sabitlemek, biri ilerledikçe onu açmak ve kayıp olmasını önlemek için ipliğin arkasından gitmek olduğunu söyledi (Hamilton, 2006:110; Drapes, 1998:54). Bazıları Ariadne'nin Theseus için kendi ağabeyini öldürdüğünü; bazıları ise bunu Ariadne'nin silahıyla Theseus'un yaptığını ve bunun onun işlerinden biri olduğunu söyler (Da Vinci, 1995:12).

Ariadne bütün bunları sevdiği adama anlattıktan sonra ona, üvey kardeşi Minotauros'u ancak saçlarından yakalayarak öldürebileceğini, daha sonra da onu Deniz Tanrısı Poseidon'a adaması gerektiğini tembih etti.

Theseus, Atinalı yol arkadaşlarıyla birlikte Minotauros'un "saray"ı *Labyrinthosa* kapatıldı. Ariadne'nin gönderdiği yün yumağıyla kapıdan girdi. Yünün ucunu kapının arkasına bağladılar, sonra yumağı aç aç karışık yoldan ilerlediler. Bir süre gittikten sonra Theseus, uykuda olan Minotauros'u gördü. Elinde hiç silah yoktu. Theseus yumruklarıyla Minotauros'u öldürdü (Graves, 2012:461; Welvaert, 2005:17).

Bir meşe ağacı nasıl yıkılır tepelerden,

Altında ne varsa nasıl ezer, Theseus

Öyle yıktı yere Minotauros'u.

Yabani yaşaması bitti canavarın,

Artık usulca başı sallanır,

Kimseye saplayamaz boynuzlarını artık (Catullus, *Bütün Şiirleri*. 105-111).

Theseus, labirent yolunu aşmada, Minotaurosla tanıştığı, savaştığı ve mağlup ettiği merkeze doğru yolculuk etmede başarılı oldu. Minotauros'u nasıl öldürdüğü tartışmalıdır. Bazı basımlarda bıçakla yapıldığını, diğerleri çıplak elleriyle ya da tunç gürz ile olduğunu söylüyor (Drapes, 1998:54). Amyklae'de¹⁹ bulunan duvar resimlerinden esinlenerek anlatılan bir diğer epizotta ise, Theseus'un yarattığı Girit'te öldürdükten sonra onu Atina'ya kadar getirmiş olduğu ileri sürülse de, bu mitologlar tarafından çok fazla kabul görmez (Graves, 2012:461).

Gide'nin (1950) edebi versiyonunda Minotauros, dünyevi lanetinden kurtuluşunu beklemektedir ve çok fazla bir mücadele vermemektedir.

Theseus canavarı öldürdükten sonra arkadaşlarıyla birlikte yünü izleyerek kapıya vardı. Orada kendisini bekleyen Ariadne, hiç vakit kaybetmeden tutsakların limana güvenle ulaşabilmesi için onlara rehberlik etti. Bütün bunlar olurken Theseus'un Atina'da seçtiği ve kadın kılığına sokarak kadın tutsaklarla beraber hapsedilen iki cesur savaşçı da kapıda nöbetçileri öldürmüş ve beş genç kızın oradan güvenle ayrılmasını sağlamıştı. Nausithoos ve Phaiaks da gemiyi Theseus'un istediği yerde hazır bekletiyorlardı. Tutsakların hepsi gemiye bindikten sonra Theseus Giritliler'in kendilerini takip etmesini engellemek için limandaki düşman gemilerinin hepsinde delikler açarak batmasını sağladı. Ne var ki bunu yaparken nöbetçilerin durumu anlaması üzerine askerler hemen limana

¹⁹Güney Yunanistan'da bir köy.

gelerek onun etrafını sarmışlardı. Minotauros ile başa çıkmayı başaran Theseus ve arkadaşları için Giritli askerleri alt etmek çok da zor olmadı. Gemi hiçbir yolcusunu kaybetmeden tekrar Atina'ya doğru yola çıktı (Graves, 2012:461-462; Grote, 1851:193).

Theseus'un Girit macerası Atina'ya dönmesiyle sona erdi. Ancak labirentin büyüleyici bir başka hikâyesi var. Theseus labirentten kaçtıktan sonra Minos Daidalus'un kaçışla Ariadne'ye yardım ettiğini öğrendi. Bu nedenle Minos Daidalus ve oğlu Icarus'u Daidalus'un kendi yapım labirentinde hapse attı. Akıllı Daidalus kendisi ve oğlu için bir çıkış yolu bulmalıydı. Balmumu ile yapıştırdığı tüylerden kanatlar yarattı. Kanatlar ile ikisi labirentin üstünden uçarak kaçtılar (Drapes, 1998:63).

Daidalus oğluna şunları söyledi:

“Unutma, eğer denize fazla yakın uçarsan dalgalar kanatlarına tuzlu su ile ağırlık verir;

Ve eğer çok yüksekten uçarsan, cennetin alevleri kanatlarını yakar. Bu yüzden ikisinin tam ortasında uç” (Ov. Her. 211).

Icarus, hızla uçtu ve güneşin parlak ışığına yaklaştı. Güneş'in ısıltısı Icarus'un kanatlarını eritti ve denize düştü (Drapes, 1998:63).

4.5.3. Theseus ve Ariadne

Ariadne, Theseus'a yardım etmeden önce, onun kendisiyle evlenmesini ve kendisini de birlikte yurduna götürmesini şart koşmuştu. Theseus söz verdi ve sözünü tuttu. Ariadne ve Atinalılarla birlikte yola çıkan Phaiaks'ın gemisi, birkaç gün sonra o günlerde Dia, daha sonra Naksos denilen adaya demir attığında, artık herkes Giritliler'in kendilerini takip etmediğinden emindi (Szufnar, 1995:8). Savaşçılar birkaç gün dinlendikten sonra, adadan ayrılan gemi, bir yolcusu dışında yoluna devam etti. Bu, herşeyden habersiz olan Ariadne idi. Ariadne uyanıp orada tek başına kaldığını anladığında Theseus'u taşıyan gemi neredeyse ufukta kaybolmak üzereydi. Theseus'un neden sevgilisini orada bıraktığı konusunda kesin bir epizoda rastlanmaz. Bazıları Theseus'un Phokisli Panopeus'un kızı

Aegida'yı sevdiğini; bazıları ise Theseus'un onu Atina'ya götürdüğünde halkın göstereceği tepkiden çekindiği için böyle bir işe kalkıştığını söylerler. Başka bir grup yazar ise bundan tamamen farklı bir görüş sürer. Buna göre Theseus adadan ayrılmadan bir gün önce rüyasında Dionysos'u görmüş ve tanrının Ariadne'yi adada bırakması tehdidinde boyun eğmişti. Tanrının gazabının nelere mal olabileceğini çok iyi bilen Theseus da ertesi gün adamlarıyla birlikte gemisine binerek adadan ayrılmıştı (Da Vinci, 1995:13; Grote, 1871:222).

Mitograflar bu terk edişin nedenini araştırmışlardır. Bazıları, Theseus'un bir başka kadını, Phokisli Panopeus'un kızı Aigla'yı sevdiğini söylüyorlardı. Bazıları da onun, Ariadne'yi gören ve âşık olan Dionysos'un emri üzerine genç kadını terk ettiğini ileri sürüyorlardı.

Öyle ki genç kadının haykırışlarını tanrı Zeus duydu ve Ariadne'yi yaşadığı ızdıraptan kurtarmak için onun yazgısını değiştirdi. Söylenenlere göre, genç kadının sahilde oturup gözyaşı döktüğü günlerin birinde Dionysos da, yoldaşları Mainadlar ve Satyrlerle beraber Naksos Adası'na gelmişti. Tanrı ağıtlar yakan Ariadne'yi görünce ona kalbini kapırdı. Genç kadın da bu ilgiye karşılıksız kalmayınca çok geçmeden evlenip adada uzun bir süre beraber yaşadılar. Dionysos eşine düğün hediyesi olarak deniz tanrıçası Thetis'in tacını verdi ve bu evlilikten bir sürü çocukları oldu (Drapes, 1998:57). Bunlardan sadece Lemnoslu kadınların gazabından sağ olarak kurtulmayı başaran Thoas ve Oinapion birkaç epizotta Thesusus'un oğulları olarak anlatılır. Dionysos daha sonra eşine hediye ettiği tacın imajını Korona Borealis adıyla gökyüzüne yıldızlar arasına koydu. Anlatılanlara göre Hephaistos'un usta işçiliği ile saf altından yapılp Hindistan'dan getirilen değerli taşlarla süslenen bu taç, tıpkı bir gülü andırıyordu.

Sebepler ne olursa olsun, Dionysos'un Atina'daki rahiplerinin anlattıklarına bakılırsa, Ariadne kendisini terk edilmiş bir halde bulduğunda büyük bir acı içerisinde ülkesine ve üvey kardeşine karşı işlediği suçu düşünüp günlerce ağıtlar yaktı ve sevgilisi Theseus'a beddualar etti (Graves, 2012:465; Da Vinci, 1995:13).

“Anladım vahşi hayvanlar bile daha merhametli sende;

Senin kadar hiçbiri kötüye kullanmazdı güvenimi.

Okuduğun bu satırları, Theseus, beni bırakıp

Yelken açtığın o sahilden yolluyorum;

Orada ihanet ettiniz sen ve derin uykum bana,

Uykudayken plan yapıp düşürdün beni tuzağa” (Ov. Her.1-6).

Ovidius aynı zamanda Ariadne'nin ağzından şöyle aktarmıştır:

“Korku silip atmıştı uykumu; dehşetle uyandım,

Metruk yatağımdan paldır küldür kalktım.

Göğsümü ellerimle yumruklamaya başladım,

Yoldum uyurken darmadağın olmuş saçlarımı.

Ay parlıyordu; sahilden başka bir şey var mı diye etrafıma bakındım.

Gördüğüm kadarıyla başka bir şey yoktu.

Koşuyordum deli gibi bir oraya bir buraya;

Kumun derinliği yavaşlatıyordu narin ayaklarımı.

Bu yer de yardım etmek ister gibiydi perişan halime.

Bir dağ yükseliyordu, tepesinde birkaç çalı vardı;

Boğuk boğuk ses çıkaran suların aşındırdığı sarp bir kayalık sarkıyordu buradan.

Güç verdi cesaretim, bir gayret tirmandım,

Görebildim uzakları böylece dikkatle baktım engin denize.” (Ov. Her. 13-

28)

Theseus hakkında anlatılan efsanelerin oldukça farklı bir versiyonu da Kıbrıslıların anlattığıdır. Buna göre Minos ve Theseus, Iason'un kumanda ettiği ve Ege Denizi'ni korsanlardan temizlemek için onlarla savaşan *Argo* donanmasının dışında, hiçbir geminin beş kişiden fazla yolcu ve askerle bu denizde dolaşmaması konusunda anlaşmaya varmışlar ve her iki kral, deniz tanrısı Poseidon'un huzurunda sözlerinde duracaklarına yemin etmişlerdi. Fakat Pasiphae'nin Poseidon'un gönderdiği beyaz boğayla sapkın bir ilişkiye girmesine yardımcı olan Daidalus labirentten çıkıp Girit'ten Atina'ya kaçmayı başarınca, Minos anlaşmayı ve yeminini hiçe sayarak donanmasındaki bütün gemileri alıp Atina'ya doğru sefere çıktı. Böyle bir durumun Poseidon'u öfkelenmesi uzun sürmedi. Tanrı bunun üzerine gemilerin hepsini daha Atina'ya ulaşmadan çıkardığı fırtına ile batırdı. Minos da Sicilya açıklarında batan gemisinde hayatını kaybetti. Ondan sonra Girit tahtına geçen oğlu Deukalion da babasının davasını sürdürmeye devam etti. Hatta daha da ileri giderek Atinalılara eğer Daidalus'u teslim etmezlerse, anlaşma nedeniyle kendilerine verilen Atinalı esirlerin hepsini öldüreceği tehdidini savurdu. Theseus kendisiyle kan bağı olan Daidalus'u hemen teslim ettiği takdirde bunun ülkede hoş karşılanmayacağı mesajını ilettili. İki kralın mektuplaşmaları bu şekilde birkaç ay daha devam etti. Theseus'un amacı zaman kazanarak bu süre içinde Atinalıların o güne kadar çok yabancı oldukları gemiler inşa etmek ve bu sayede Giritlilerle boy ölçüşebilecek bir donanmaya sahip olmaktı. Bunun için de o zamana kadar hiç kimsenin bilmediği Thymoiti'deki tersaneye işçiler göndererek savaş gemileri yapmaya başladı. Öte yandan Troizen'de de büyük babası Pittheus'a ait olan ve Giritlilerin bilmediği bir limanda hazırlıklarını sürdürdü. Kısa sürede bitirilen gemiler artık Atinalıların büyük bir savaşa girişeceğinin habercisiydi. Birkaç hafta sonra bu devasa donanma başta Daidalus olmak üzere Giritli diğer göçmenlerin rehberliğinde Girit limanına geldi. Limana yanaşmak, hatta demir atmak umduklarından daha kolay oldu. Çünkü adanın etrafında nöbet tutan askerler bu gemilerin bir süre önce fırtınada kaybettikleri gemiler olduğunu sanıp onlara izin vermişlerdi. Böylece Theseus ve adamları hiçbir güçlükle karşılaşmadan limanı ele geçirdikten sonra kralın sarayının bulunduğu Knossos'a doğru yola çıktılar. Theseus Deukalion ve adamlarını da öldürdükten sonra adanın tamamını ele geçirdi. Girit tahtına da Ariadne geçti. Prenses, Theseus'un gösterdiği sadakat karşılığında Atinalı tutsaklara özgürlüklerini bahşederek onları serbest bıraktı. Kısa süre içerisinde Girit ve Atina

halkı arasında barış oluşmaya başlamıştı. Theseus ve Ariadne evlendikten sonra da Girit Adası resmen Atina'ya bağlanmış oldu.

Theseus ve Ariadne burada uzun bir süre durup güvenliği sağladıktan sonra Atina'ya dönmek üzere beraber yola çıktılar. Fakat donanma şiddetli bir fırtınaya yakalandı. Gemidekiler hayatlarını kurtarmak için Kıbrıs Adası'na demir atmak zorunda kaldılar. Fırtına dindiğinde hamile olan ve uzun süre deniz tutmasına maruz kalan Ariadne, karaya çıkarak bir süre burada dinlenmeye karar verdi. Amathos denilen bu yerde Theseus eşini karaya çıkarıp geminin güvenliğini sağlamak için tekrar adamlarının yanına döndüğünde bitti sanılan fırtına aynı şiddetle tekrar başlayarak bütün gemileri denize doğru sürüklemeye başladı. Bunun üzerine ağıtlar yakan Ariadne'nin yardımına Amathoslu kadınlar yetişti. Girit prensesini evlerinde konuk ederek ona Theseus'un sağ salim Atina'ya ulaştığını yazan mektuplar okudular. Bunlar Ariadne'nin kederini azaltmak için Amathoslu kadınların yazdıkları mektuplardı. Bu arada Theseus ve adamları fırtınada bir süre sürüklendikten sonra Kıbrıs yakınlarındaki bir adaya çıkmayı başardılar. Ariadne'ye dönmek için sabırsızlanan Theseus'un fırtınada büyük zarar gören gemilerini onarması gerekiyordu. Ancak bu sırada Ariadne, çocuğunu dünyaya getiremeden yakalandığı hastalığa yenik düşüp hayatını kaybetti. Ada sakinleri Ariadne için büyük bir cenaze töreni düzenlediler. Mezarı Amathos'da Aridela denilen büyük bir koruluğun içerisinde bugün bile birçok ziyaretçinin akınına uğramaktadır.

Theseus gemilerini onarıp adaya geldiğinde eşinin çocuğu ile öldüğü haberini aldı ve onun anısına bir kült tahsis ederek yardımsever Amathoslulara para yardımında bulundu. Kıbrıslılar o gün bugündür Ariadne anısına kurdukları festivalleri her yıl Eylül ayının ikinci gününde düzenlemeye başladılar. Yapılan ritüellerde genç bir kadın yatağa uzanarak doğum sancıları çeken Ariadne'yi canlandırmaktaydı. Ayrıca bu seremonilerde Theseus'un adadan ayrılmadan önce kadınlara hediye ettiği biri gümüş diğeri de tunç olan iki küçük Ariadne heykeline de ibadet edilip, dualar okunuyordu (Grimal, 1997:770-771).

Anlatılan bazı epizotlarda Ariadne'nin ölümü Dionysos'a bağlanır. Buna göre tanrının gönlünü kaptırdığı Ariadne, Naksos geleneklerini hiçe sayarak Theseus ile evlenmiş, bunun üzerine Artemis'e durumu anlatan tanrıya acıyan

tanrıça da, genç kadını çocuğunu doğururken öldürmüştü. Diğer bir tradisyona göre ise Ariadne işlediği günahı geç de olsa anlamış ve Artemis'in gazabından korkarak intihar etmiştir.

Birçoğu, Dionysos'un arkadaşı olan Artemis'in Ariadne'yi kıskanmasına ve onu bir okla öldürdüğüne inanır. Artemis daha sonra Theseus'un filosuna katılır ve onunla birlikte Atina'ya döner (Da Vinci, 1995:13).

Theseus, dönüş yolunda Atina'dan önce Delos'a da uğradı. Burada, Ariadne'nin kendisine verdiği bir Aphrodite heykelini tapınağa sundu. Orada, kurtarılmış olan gençlerle birlikte, Labyrinthos'un dolambaçlı yollarını taklit eden çember dönlü karmaşık bir dans icra etti. Bu rit, tarihi devirde de varlığını sürdürmekteydi (Grimal, 1997:770-771).

4.5.4. Atina'ya Dönüş

Theseus dönüş yolunda Naksos Adası'ndan (ya da bazı versiyonlara göre Dia Adası'ndan) sonra Delos'a da uğradı (Drapes, 1998:57). Burada Tanrı Apollon'a kurbanlar sunarak onuruna o günden sonra geleneksel olarak düzenlenecek olan oyunlar ihdas etti. Yarışta birinci gelenlerin başlarına takılan hurma ağacının yapraklarından yapılan taçların ilk kez bu oyunlarda kullanıldığı söylenir. Theseus daha sonra Daidalus'un yaptığı ve Ariadne'nin Girit'ten ayrılırken yanına aldığı fakat fırtına sırasında gemide unuttuğu küçük Aphrodite heykelini de tanrının mabedine adadı; bu heykel aynı zamanda, Atinalılar'ın sahip olduğu önyargının bir simgesi olabilir. Delos Adası'nda hala ziyaretçilerin akınına uğrayan bu heykel, mabedin zemininde bulunmakta ve etrafı her zaman çiçeklerle süslenmektedir.

Baştan sona boynuz motifleriyle işlenmiş olan Delos'taki tapınak anlatıldığına göre Apollon tarafından henüz dört yaşındayken inşa edilmişti. Mabedin yapımında kullanılan boynuzlar ise kız kardeşi Artemis'in Kynthos Dağı'nda avladığı dişi keçilere aitti. Apollon'un ilk mimarlık deneyimi olan bu tapınak, etrafındaki duvarlar da dâhil olmak üzere sadece keçi boynuzu kullanılarak inşa edilmiştir. Mabedin bir diğer önemli özelliği, bu boynuzun, hayvanın sağ yanından mı, yoksa sol tarafından mı alındığı kesinleşmemiş olsa da kurbanların sadece bir tarafından alınmış olmasıdır (Plut. *Thes.* 27). Anlatılanlara

göre Theseus, beraberindeki insanları da yanında getirdiği bu tapınakta, ayrıca, labirentin dolambaçlı ve karışık yollarını anlatan dairesel hareketlerin hâkim olduğu karmaşık bir dans da sergilemişti. Ancak kimi yazarlar, Atinalı savaştının bu tür bir dansı Apollon'un değil de Aphrodite'nin tapınağında harp sesleri eşliğinde icra ettiğini ileri sürerler. Theseus'un Knossos'tan getirdiği ve karmaşık motiflerin hâkim olduğu bu dans uzun yıllar Delialılar tarafından yapılmış ve komşu bölgelere de uzanmıştır. Bu dansın başlangıç yeri olarak gösterilen Knossos'da, Daidalus bir zamanlar Ariadne için Mısır labirentlerini örnek aldığı bir dans yeri icat etmiş ve sergilenen dans da Theseus sayesinde Delos'a getirilmişti. Crane adı verilen bu oyunlarda ilk kez kadınlar ve erkekler bir arada oynamışlardır. Söz konusu figürler zamanla gezginler ve özellikle de denizciler tarafından Yunanistan ve Anadolu'nun farklı birçok şehrine götürülmüş ve burada yaşayanlar tarafından kısa sürede benimsenmişti. Hatta buna benzer figürlerin İtalya'da bile bulunduğu ileri sürülmüş ve bunların daha sonra Troia oyunlarına ilham kaynağı olduğu iddia edilmiştir (Hom. *Il.* xviii-590; Grote, 1871:222).

Bu arada, Theseus ya evine dönmenin sevinciyle ya da Ariadne'yi bırakmanın hüznüyle siyah yelkeni (ya da kırmızı) kaldırmayı unuttu. Her iki durumda da, Aigaios yanlış mesaj aldı. Gemi Attika kıyılarına gözle görülebilecek kadar yaklaştığında, kıyıda günlerce oğlunu beklemekte olan Aigaios, yelkenlerin siyah olduğunu görünce Theseus'un öldüğünü sandı. Bu acıya dayanamayarak geminin limana kadar yanaşmasını bekleyemedi ve Akropolis'ten ya da muhtemelen Sounion'dan²⁰ veya başka bir uçurumdan atlayarak intihar etti. Bazı tradisyonlarda bu olaydan dolayı denize *Aigaios Pontos* (*Ege Denizi*) adı verildiği iddia edilir (Grote, 1871:222; Straus, 2002:125).

Theseus olanlardan habersiz büyük bir coşkuyla karşılandığı Atina'da karaya ayak basar basmaz, kendisine yardım eden tanrılara kurbanlar sunup onlara tekrar dualar etti. Babasının kendi hatası sonucu öldüğünü öğrenmesi ise onun için bir yıkım oldu. Aigaios'un anısına günlerce süren törenler düzenleyip bir tapınak inşa ettirdi (Drapes, 1998:61). Atinalılar, o günden sonra her yıl *Pynanepsion* (*Ekim*) ayında bir araya gelerek ellerindeki kaplarla taşıdıkları yemeklerle birlikte

20Attika'nın en güney yarımadası Cape Sounion, M.Ö. 440 yılında tamamlanan muhteşem Poseidon tapınağının bulunduğu alandır.

Theseus ve arkadaşlarının karaya ilk ayak bastıkları limana gelmeyi bir gelenek haline getirdiler. Fasulye, bezelye ve daha birçok yiyeceklerle pişirilen bu yemekler, çok az bir erzakla ülkelerine geri dönmek zorunda kalan yolcuların gemiden iner inmez ellerinde kalan son erzakla pişirdikleri yemeği temsil etmekteydi. Bu festivallerde (*Oskhophoria Şenliğinde*)²¹ ayrıca insanlara sağladıkları nimetlerden dolayı tanrılara dualar etmek ve onlara kurbanlar sunmak bir adet halini almıştı. Theseus'un yola çıkmadan Apollon'un mabedinde ona sunduğu adağın anısına da beyaz yüne sarılmış bir zeytin dalı tapınaklara konurdu. Theseus ayrıca ülkede Athena ya da Dionysos onuruna *Üzüm Dalı Festivalleri* de ihdas etmişti. Bazı yazarlar onun bu şenlikleri sadece Athena'ya, diğerleri ise Dionysos ve Ariadne'ye atfettiğini ileri sürer. Anlatılanlara göre, bu ritüellerde ana tema olarak işlenen iki asma çubuğu, Theseus'un genç kızlardan ikisini gruptan çıkararak yerlerine koyduğu cesur savaşçıları temsil etmekteydi. Bahsedilen ritüellere daha sonra on dört kadının kaplarda taşıdıkları erzaklarla katıldıkları görülür. Bu kadınlar, Theseus'la Girit'e giden çocukların annelerini temsil ederler. Onların görevi, aynı talihsiz kurbanların annelerinin ölüm yolculuğu başlamadan çocuklarına yaptıkları gibi, eski çağlara ait kahramanlık öykülerini ve efsanelerini dinleyicilere anlatmaktı (Grote, 1871:222; Plut. *Thes.* 27-28).

Theseus daha sonra Troizen'in pazar yerinde de kurtarıcı Artemis onuruna bir mabet daha inşa ettirdi. Ülkede yaşayanlarsa, sayısız kahramanlıklarına tanık oldukları kralları onuruna o henüz hayattayken bir anıt diktiler. Atinalılar bu korkusuz savaşçıyı ağırlayan ve konuk eden Phyalidleri de unutmuyarak onlara hediyeler gönderip yardımda bulundular. Phaiaks'ın kaptanlığında ölüm yolculuğuna çıkan gemi de o günden sonra geleneksel olarak her yıl Delos Adası'na gitmek üzere Atina limanından kendisini yolcu eden kadınların bakışları arasında yola çıkmaya başladı (Plut. *Thes.* 27-28).

21Bir bağ bozumu şenliği. Şenlik sırasında üzerlerinde üzüm salkımlarıyla asma dalları Atina'dan Palerium'a doğru yapılan geçit törenlerinde taşınır.

5. THESEUS VE ATİNA

5.1. Atina Federasyonu (*Synoikosmos*)

Aigaios'un ölümünden sonra Atinalılar hiç zaman kaybetmeden Theseus'u tahta çıkardılar. Böylece kahramanın arketipi ve onun tipik hikâyesi ve macerası; tipik bir öykü ve tipik bir kaderi olan liderin ve kralın hikâyesine yol açtı. Kahraman, kralın temsil ettiği kurulu güçlere karşı mücadelesinde başarılı oldu. Özgürlük için verilen mücadelenin yerini kent yapılaşması ve kent birliği için emek harcaması gereken yeni bir döngüye girdi. Burada kral olarak inşa etmesi, düzenlemesi ve reform yapması gerekiyordu.

Theseus kral olarak Atina'nın birleşmesi ve demokrasinin ilk aşamasının kurulmasıyla ünlüdür. Bu hareket zıt fraksiyonları bir şehir/devlet haline getirmiştir (Drapes, 1998:65).

Yeni kralın ilk işi Pallas ve hayatta kalmayı başaran oğulları haricinde bütün düşmanlarını öldürerek ülkede kalıcı bir barış sağlamak oldu. Bir süre sonra Pallas iktidarı tekrar tehdit etmeye başlayınca onu da oğulları ile birlikte diğer düşmanlarına yaptığı gibi öldürdü. Kral, Apollon'un huzuruna çıkartılıp suçlu bulunmasına rağmen, cinayeti işlemesinin nedenlerini ve meşruluğunu ancak oradakilere kanıtladıktan sonra, tanrıların gazabına uğramaktan kurtulabildi. Yine de, arınıp kirinden kurtulmak için oğlu Hippolytos'un kral olduğu Troizen'e gitti. Atina Kralı'nın buradaki hizmeti tam bir yıl sürdü. Geri döndüğünde üvey kardeşi Pallas'ın kendisine karşı ayaklanmaya hazırlandığından şüphelenerek onu bir daha ülkeye geri dönmek üzere sürgüne gönderdi. Pallas bunun üzerine yanındakilerle beraber Arkadia'ya giderek burada Pallantion şehrini kurdu. Bunun aksine bazı epizotlarda Kral Lykaon'un oğlu olan bir başka Pallas'ın Deukalion Tufanı'ndan hemen önce Pallantion'u kurduğu ileri sürülür (Eur. *Hip.* 7-24).

Düşmanlardan ve tahtına gelebilecek tehditlerden bu şekilde kurtulan Theseus, Atina'nın güçlü bir devlet olması ve halkın güven içerisinde yaşayabilmesi için kanunlar çıkarıp, dağınık halde bulunan komiteleri bir araya getirebilmek için uzun süre çalıştı. Önceleri Attika, her biri kendi içinde bağımsız ve olağanüstü durumlar dışında Atina Kralı'ndan izin almaya gerek duymayan on iki bağımsız komiteden oluşmaktaydı. Bu sırada Eleusialılar da Erekhtheus'a

savaş ilan etmişti. Eğer bu topluluklar bağımsızlıklarından feragat etmeyi kabul ederlerse, bu durumda Theseus her bir klan ve kavimle ayrı ayrı görüşmeyi planlamıştı. Çok geçmeden de bu planını gerçekleştirmeye başladı. Zaman zaman kendi aralarında anlaşmazlığa düşüp birbirleri ile savaşan insanları tek bir kentin tek bir halkı yaptı. Köy köy dolaşarak, bir kabileden bir başkasına giderek onları tasarladığı şeye inandırdı. Orta durumlu olanlar ve yoksullar çağrılarına hemen yanıt verdiler; güçlülere kralsız bir hükümet ve bir demokrasi ya da halk-erki için söz verdi. Atinalı kahraman daha sonra büyük toprak sahiplerini de ikna ederek onlara bir çatı altında toplanmaları halinde monarşi yerine demokrasiyi kuracağına dair söz verdi. Bununla beraber komite başkanlarıyla yapılan anlaşmaya göre, başkumandanlık ve başyargıçlık görevi Theseus'ta kalacaktı. Bunda kendisi yalnızca savaş sırasında komutanlık üstlenmeyi ve yasaların koruyucusu olmayı sürdürecekti, ama başka her şeyde herkes eşit konumda olacaktı. Bütün çabalara rağmen ikna olmayan ve tartışmaya neden olan toprak sahipleri ise karşılarında Theseus'u bulduklarında kararlarından vazgeçmek zorunda kaldılar.

Theseus böylelikle bütün tartışmalara son vererek, komitelerin temsilciliklerini Atina'ya çağırdı. Temsilciler başkentte Theseus'un kurmuş olduğu isimlerini günümüze kadar korumayı başaran Temsilciler Meclisi ile Yüksek Mahkeme'ye katıldılar. Atina Kralı her şeye rağmen krallıkların iç işleri ile mal varlıklarına karışmadı. Theseus daha sonra kırsal alandaki yerleşim birimlerinin de doğrudan Atina'ya bağlanmasına karar verdi. Bunlar o güne kadar *Akropolis* ve onun güney sömürgelerinden oluşmaktaydı. Bu sömürgeler arasında *Olymposlu Zeus'un Tapınakları*, *Pythialı Apollon*, *Yer Tanrıçası ve Dionysos Mabetheri* ile *Dokuz Pınarlar Kemer*i de bulunmaktaydı. Atinalılar bugün bile "Akropolis" sözcüğünü "şehir" anlamı ile kullanırlar.

Theseus böylece çeşitli topluluklardaki devlet evlerini, konsey salonlarını ve yüksek memurlukları dağıtarak; şimdi akropolisin olduğu yerde tek bir ortak devlet evi ve konsey salonu yaparak, bütün kente "Atina" adını verdi. Başkenti, *Prytaneion* (başyargıçların ve önemli kişilerin bir araya gelerek yemek yedikleri kamu binası) ve *Boule* (bir Yunan sitesinin senatosu), vs. gibi politik yapılarla donattı (Grimal, 1997:771). Ortak bir şenlik ve adak töreni düzenleyerek buna *Panathenea* adını verdi. Ayrıca *Hekatombaeon* ayının on altıncı gününde kutladığı ve bugün de kutlanan *Metokia* ya da *Göç Şenliğini* başlattı (Plut. *Thes.* 1). Her yıl

bu günde geleneksel olarak tanrıça Athena'ya kan dökülmeden kurbanlar sunulup barış için dualar edilmeye başlandı. Sadece Atinalılara atfedilen Atina oyunlarını da bütün *Attikalılara* (bütün Atinalılara) adayan Theseus, ülkesinde Birleşik (Federal) Aphrodite'in kültünü de ihdas etti. Artık bir kral olarak yapacağı bir iş kalmadığını gördüğünde de bir anayasa kurup, komitelere söz verdiği gibi tahtını meclisin emrine bırakarak yetkilerinden arındı (Graves, 2012:475). Bunu da tanrıların kutsaması ile yaptı. Çünkü kentin ve yeni hükümetin talihi üzerine Delphoi kâhinine danışmak için gönderdiği kimselerden şöyle bir yanıt almıştı:

*"Theseus, Aigeos'un kalıtçısı, Pittheos'un kızının oğlu,
Gerçekten de çoktur senin kalenin alanı içersinde
Sınır ve yazgılarını babanın verdiği kentler.
Öyleyse sağlam ve güvenli dur ve endişelenme,
Kese yüzecek onu kucaklayan dalgaların üzerinde."*

Ve daha sonra şöyle haykıran Sibyl'in bu kehaneti kente yinelediğini söylerler:

"Gömülebilir kese, ama izin verilmeyecek batmasına" (Plut. Thes. 31).

Delphoi kâhininin söylediği gibi artık Atina en kuvvetli fırtınalardan bile kurtulup yolunu bulmayı başarabilecek güçlü bir gemi haline gelmişti.

Theseus ülkesinin sınırlarını daha da genişletmek ve Attika'yı her alanda ilerletmek için elçilerini Yunanistan'ın dört bir yanına gönderip, onlardan gittikleri yerlerin ileri gelenlerini Attika'ya gelmeleri için ikna etmelerini istedi. Elçilerin gittikleri yerlerde söylediği sözler bugün bile başvurulmuş bir parolaydı (Graves, 2012:475). "*Tüm insanlar buraya gelin!*" (Δεῦρ ἔτε πάντες λεώ) sözleri, dediklerine göre, bir bakıma tüm uluslar için bir devlet kurduğu zaman Theseus'un yaptığı bir duyuruydu. Bununla birlikte, demokrasinin kente doluşan her tür kalabalık tarafından dağıtılıp bozulmasına izin vermedi (Plut. Thes. 31-32). Birkaç yıl sonra büyük gruplar halinde gelen göçmenler ükenin farklı yerlerine yerleştirildiler. Theseus, halkını *Eupatridler* (atalarından kalan toprağı hak eden insanlar – soylular), *Georguslar* (çiftçiler) ve *Demiurgoslar* (sanatkârlar) olmak üzere üç ayrı sınıfa ayırarak onlara görevler verdi. *Eupatridler* dini işlerin yanı sıra

kanunları uygulamak ve ülkede adaleti sağlamakla; sistemin temel taşı olan *Georguslar* toprağı işleyip çiftçilik yapmakla; *Demiurgoslar* da toplumun ilerlemesini sağlayacak icatlar yapmakla görevlendirildiler. Sonraki yıllarda toplumun en fazla saygı gösterdiği kişiler haline gelen bu insanlar, tıp, edebiyat, tekstil, marangozluk ve heykeltıraşlık gibi alanlarda önemli işler başardılar (Hdt. viii-31). Azımsanamayacak sayıdaki köleler ile özgür ancak yurttaş olmayan yabancılar (*metoikoi*) ise, bu kategorilerin yanı başında, nüfusun geri kalanını meydana getiriyordu (Yetiş, 1999:4).

Theseus böylece ülkesini farklı sınıflara ayırarak, medeniyetin ilk tohumlarını atan kral olarak tarihe geçti. Halktan yana bir eğilim gösteren ve kendi salt egemenliğinden vazgeçen ilk Theseus oldu (Drapes, 1998:66). “*Gemiler Kataloğı*”nda yalnızca Atinalılar’dan bir “*halk*” olarak söz eden Homeros da buna tanıklık ediyor görünür (Hom. *Il.* 547). Günümüzün modern toplum yapısıyla büyük benzerlikler gösteren bu sistem varlığını barbarların ülkeyi talan etmelerine kadar sürdürmeyi başarmıştır. Bununla beraber bazı yazarlar ısrarla Theseus’un demokrasinin ilk uygulayıcısı olmadığını ve krallığı, dolayısıyla monarşiyi hiçbir zaman yıkmadığını iddia ederler. Onlara göre Atinalıları Troia Savaşı’na Kral Menesthios’dan sonra bile Theseus hanedanlığını monarşi krallığına uygun bir şekilde ve hiç bozmadan üç kuşak boyunca devam ettirmiştir (Hom. *Il.* ii-552).

Thukydides, Peloponnesos Savaşı’nın klasik tarihçisi olarak, Atina ile Attika’nın aynı *polis* içinde birleşmesinin, Troia Savaşı’ndan önce, kral Theseus’un yönetimi sırasında gerçekleştiğini açık olarak bildirmektedir. Klasik Yunan tarih yazımında bu birleşme *synoikosmos* (birlikte yaşama) kavramıyla ifade edilir (Thuky. *Pel.* 2.15.2).

Thukydides, birleşme sürecinin kimi yönlerini anlatmıştır; ancak açıklamaları çağdaş tarihçiler tarafından belirli ölçüde kuşkuyla karşılanmaktadır. Bu konudaki söylenceye bakılırsa, yukarıda belirtildiği üzere, Atina’nın tek bir *polis* halinde birleşmesini sağlayan Theseus oldu. Thukydides, Theseus’un küçük kentlerin ayrı meclis ve hükümetlerini ortadan kaldırarak, bütün yurttaşları tek bir meclis ve hükümet kurduğu Atina kentinde bir araya getirdiğini yazar (Thuky. *Pel.* 2.15.2). Nitekim Theseus’a atfedilen bu önemli anayasal düzenlemenin açığa çıkardığı temel dönüşüm, aslında siyasal otoritenin bir tek kentte

merkezleştirilmesinden başka bir şey değildi. Böylece kabilelerin önceden bağımsız olarak yerine getirdikleri yönetim işlevlerinden bazıları, ortak sorumluluk alanına taşınarak, Atina’da toplanması öngörülen bir kurula devredilmiş oluyordu (Yetiş, 1999:s.3).

Atina demokrasisi nesiller arasındaki değişime bağlıydı; fakat bu yönetenler ile yönetilenler arasındaki olaylara göre değişmiştir. Toplumun dileklerinin, fantezilerinin ve korkularının bir yansıması olan Theseus, belki de bu geçişin sorunsuz geçeceği yönündeki umudun simgesi idi (Straus, 2002:121).

Klasik Çağ’daki şekliyle demokrasinin temelleri sayılan uygulamaların mimarı olan Theseus, aynı zamanda para basan ve bunların üzerine “boğa” imajı koyan ilk Atinalı Kral unvanına sahiptir. Bu resimlerin Poseidon’un boğasının mı, Minos’un generali Tauros’un mu yoksa kralın halkına tarımı özendirmek için mi konduğu tam olarak bilinmemektedir. Ancak anlatılanlara göre bu paralar “on” ya da “yüz öküz” alınabilecek standart bir değere sahipti. Bütün bunlar olurken Aigaios’un oğlu hiçbir zaman halkın gözünde önemli bir yere sahip olan Herakles’le girdiği rekabetten vazgeçmedi. Herakles Olympia Oyunları’nı babası Zeus’un yönetimine bıraktığında, o da Isthmia Oyunları’nın başına babası Poseidon’u getirerek buna karşılık verdi. Önceki çağlarda bu oyunlar Ino’nun oğlu Melikhertes anısına düzenlenmekte ve sıradan halkın katılımını önlemek için geceleri yapılmaktaydı. Theseus daha sonra uzun zamandır aralarında sınır kavgaları yüzünden huzursuzluk yaşadıkları Megara halkı ile iyi ilişkiler kurup, Pelopennessos temsilcisini Isthmia’ya davet ederek onlarla da barış masasına oturdu (Graves, 2012:476). Pelopennessos ile Attika sınırında, iki ülkenin –bir yanda Dorlar ülkesi, öbür yanda İonialılar ülkesi- ayrım noktasını belirtmek için bir sütun dikti. (Grimal, 1997:771) Sütunun doğu tarafına da; “*Burası Peloponnesos değil, İonia’dır*”; aynı şekilde sütunun batı tarafına da; “*Burası İonia değil, Peloponnesos’dur*” ibarelerini yazdırttı. Theseus bunlardan başka, Korinthlerin katıldığı Isthmia Oyunları’na onların rızasını alarak Atinalıların da katılımını sağladı (Graves, 2012:476).

Yedilerin Thebai Seferi, Theseus’un hükümdarlığı döneminde olmuştur. Oidipous, Kolonos’a sığınmak istediği zaman, Theseus, ondan himayesini esirgememişti; keza, şehrin önünde ölen kahramanların gömülmesini de sağladı.

Aynı rol, Heraklesoğullarının dönüşü sırasında, Theseus'un oğlu *Demophon*'a da atfedilir (Grimal, 1997:771).

5.2. Amazonlarla Savaş

Theseus kral olduğunda ilk önemli macerası Amazonlarla olan karşılaşmasıydı (Drapes, 1998:70). Theseus ile Amazonların karşı karşıya geldiğini anlatan birbirinden oldukça farklı tradisyonlar öne sürülür. Bunlardan bazılarına göre Theseus, Herakles ile birlikte Amazonlara karşı yapılan bir sefere katılmış ve savaş ganimeti olarak Melanippe ya da Hippolyta adıyla da bilinen Antiope'yi almaya hak kazanmıştı. Ne var ki düşünülenin aksine bu beraberlik Antiope için keder dolu geçmemiştir. Bazı yazarlar bunun nedenini, prensesin Thermodon Nehri yakınlarındaki Themiskyra şehrini Theseus'a aşkı karşılığında vermiş olmasına bağlarlar (Grote, 1871:208).

Diğer bir grup yazar ise, Theseus'un bu savaşa Herakles ile çıkmadığını ileri sürer. Buna göre Theseus, Peirithoos ve arkadaşlarını da yanına alarak ülkelerinin güvenliğini sağladıktan sonra, Amazonların yaşadığı topraklara sefere çıkmışlar ve savaşçılıklarıyla bilinen bu kadınlar tarafından oldukça sıcak karşılanarak ağırlandı. Hatta bu kadınlar, Atina Kralı'na duydukları saygının bir göstergesi olarak ona birbirinden değerli armağanlar sunmuşlardı (Graves, 2012:479). Söylendiğine göre, bu hediyeleri Theseus'un kıyıda bekleyen gemisine tanrıçaları andıran güzelliği ile herkesin dikkatini çeken Antiope getirmişti. Karşısına çıkan bu kıza hemen âşık olan Theseus, geleneklere karşı gelerek Antiope'yi zorla alıkoymuş ve adamlarına adayı hemen terketme emrini vererek onu kaçırmıştı (Szufnar, 1995:8). Diğer bir grup mitolog ise, bundan tamamen farklı bir epizot anlatırlar. Buna göre ise Theseus, Amazonların ülkesine ulaştıktan sonra bir müddet bu kadınlar tarafından ağırlandı. Bu sefer kralın yanında olan üç Atinalı kardeş *Euenos*, *Thoas* ve *Soloon* kardeşlerden Soloon, kalbini Antiope'ye kaptırmış fakat ona kalbini açmaya cesaret edememişti. Genç adam sonunda ağabeyi Euenos'u elçi olarak prensese yolladı. Ne var ki cesur savaşçının duyguları karşılıksızdı. Antiope'nin Euenos'u eli boş geri çevirmesinin üzerine, Soloon kendini Thermodon Nehri'ne atarak hayatına son verdi. Haber Theseus ve ağabeylerine ulaştıktan kısa bir süre sonra intiharın nedeni anlaşıldı. Büyük bir acı içerisinde Soloon'a görkemli bir cenaze töreni düzenlendi. Bu arada Theseus,

Delphoi kâhininin kendisine söylediği nasihati hatırlayarak burada bir şehir kurmak için hazırlıklara başladı. Kehanete göre eğer Theseus ülkesinin dışında bir başka yerde büyük bir acı yaşarsa, hemen orada bir şehir kurması, şehrin yönetimini de Atinalı'ya bırakması gerekiyordu. Bir süre sonra *Pythialı Apollon* onuruna *Pythopolis* adı verilen şehir, ismi daha sonra *Soloon* olarak değiştirilen nehrin yanında kuruldu. Theseus; Euenos, Thoas ve Hermos'u da burayı yönetmekle görevlendirerek, Antiope yanında olduğu halde Atina'ya geri döndü. Hermos'un Pythopolis'deki sarayına, uzun yıllar boyunca yanlışlıkla "*Hermes'in Evi*" adı verilmiş ve ikinci sesliyi yanlışlıkla değiştirerek onuru bir kahramandan bir tanrıya aktarmışlardı (Plut. *Thes.* 33-34).

Bunun üzerine Antiope'nin kız kardeşi Oreithyia, Theseus'a kardeşinin öcünü almak için savaş açtı (Szufnar, 1995:8). Bazı tradisyonlarda Oreithyia ismi, Herakles'in kolyesini kazanmayı başardığı Hippolyte olarak geçse de, bu görüş birçok mitolog tarafından kabul görmez. Oreithyia, Attikalılara karşı başlatacağı savaş için İskitlerden beklediği yardımı aldıktan sonra Cimmeria Boğazı üzerinden ordusunun başında Danube Nehri'ni geçip, sırasıyla Trakya, Thessalia ve Boiotia'ya geldi. Amazonlar burada güçlerini toplayarak Atina üzerine yürüyüp, Attika'yı ele geçirdiler. Hatta Areiopagos'da bir karargâh kurdular ve burada savaş tanrısı Ares onuruna dualar edip, kurbanlar sundular. Oreithyia ilk olarak askerlerinin bir kısmını Lakonia'ya göndererek, Peloponnessos'dan Atinalılara Isthmos Boğazı boyunca gelebilecek yardımın ulaşmasını önledi (Grote, 1871:222; Graves, 2012:480-481).

Artık Atina tam bir kuşatma altına girmişti. Theseus ve adamları ülkelerini savunmak için hazır beklerken, Amazonlar da saldırı için liderlerinden emir bekliyorlardı. Fakat her iki taraf da ilk hareketi karşılarındakinin yapmasını beklemekteydi. Sonunda Theseus, Ares'in oğlu Phobos'a kurbanlar adayarak *Boidromia Bayramı*'nın kutlandığı yedinci günde ordularına savaş emri verdi. Şimdilerde bile sözü edilen ayın bu gününde Atinalılar kutlamalar düzenlerler. Bununla beraber bazı yazarlar bu festivalin, Erekhtheus'un hükümdar olduğu bir sırada Ksuthos ve Eumolpos arasında geçen ve Ksuthos'un zaferi ile sonuçlanan savaşın anısına yıllar önce kurulmuş olduğunu iddia ederler. Atinalılar savaş emrini aldıkları sırada Amazonlar da şimdilerde *Amazonion* denilen yer ile *Khrysa* yakınlarındaki Pnyks Tepesi'nde bulunuyorlardı (Grote, 1871:210; Szufnar,

1995:8). Atina ordusunun bir kısmı, Museon'dan aşağı inerek düşmanlarının sol tarafından hücumla kalkıştılsa da bunda başarı sağlayamayarak Moiralardan tapınağının bulunduğu yere kadar geri çekilmek zorunda kaldılar. Yunanlar sonraları bu olay anısına burada kumandanları Khalkodon onuruna bir anıt inşa ettiler. Palladion, Ardetos Dağı ve Lykeon'da bekletilen Atinalılar daha sonra üzerlerine çekmeyi başardıkları Amazonlara topluca saldırarak kanlı bir savaşın ardından onları ülkelerinden çıkarmayı başardılar (Graves, 2012:480-481; Grote, 1871:210).

Efsane ile ilişkilendirilen diğer bir epizotta ise, Amazonların ağır kayıplar verdikten sonra Atinalılar'dan barış istemek zorunda kaldığı anlatılır. Söylenilenlere göre barış anlaşması da Oreithyia ile Atinalılar arasında Theseus anıtının yanında yapılmıştı. Bir başka tradisyona göre ise, kaçırıldıktan sonra Theseus ile evlenmeyi kabul eden Antiope bu savaşta kocası ile aynı saflarda kahramanca dövülmüş fakat Molpadia'nın attığı bir okla hayatını kaybetmişti. Eşini kaybetmenin acısıyla Theseus da Molpadia'nın peşine düşmüş ve onu öldürmeden ülkesine geri dönmemişti. Oreithyia da çok az sayıdaki savaşçısı ile beraber Megara'ya kaçtıktan sonra acı ve pişmanlık içerisinde hayatını kaybetmişti. Liderlerini kaybeden Amazonlar ise Theseus tarafından Attika'dan çıkartılıp Skthia'ya gönderildiler (Plut. *Thes.* 35).

Savaş ne şekilde meydana gelirse gelsin, bu, Atinalıların ülkelerini düşmanlarından korumak için bir araya gelerek yaptıkları ilk müdafaa'dır. Anlaşma yapıldıktan sonra Atina'da tutsak olan birçok Amazon, tedavi edilmek üzere Khalkis'e gönderildi. Antiope ve Molpadia da Yer Tanrıçası'nın mabedinin bulunduğu yerin yakınına gömüldüler. Atinalılar diğer Amazonları ise *Amazonion* adını verdikleri toprağa verdiler. Thessalia'ya kaçarken hayatlarını kaybedenler ise Skotussaia ile Kynoskephalai arasında kalan bölgeye, diğerleri de Haimon Nehri yanına gömüldüler. Bir Pyrrhikhan şehri olan Lakonia'daki anıtların bulunduğu bölgeler, Amazonların saldırılarını durdurarak geri çekilmeye başladıkları yerleri gösterirler. Efsaneye göre de bu savaşçı kadınların buraya Artemis ve Apollon'a ait olan tahtadan yaptıkları iki heykeli koyduktan sonra savaştan çekildikleri anlatılır. Troizen'de bulunan Ares Tapınağı ise, Atinalıların kazandıkları zaferin bir sembolüdür (Grote, 1871:211).

Anlatılan bir başka tradisyona göre ise, Amazonlar Trakya'ya Skyhia yoluyla değil de, Phrygia üzerinden ulaşmışlar ve bu ülkede Efesli Artemis onuruna bir tapınak inşa etmişlerdi. Diğer bir epizotta ise, Amazonların bu tapınağa, girdikleri her iki savaşta da sığındıkları öne sürülür. Bunlardan birincisi Dionysos, diğeri de Herakles'in Kraliçe Hyppolyte'yi yendiği savaştı. Epizotta tapınağın esas kurucularının Kresos ve Ephesos olduğu da dile getirilir.

Bazı yazarlara göre de Amazonlar Attika'yı Antiope'yi kurtarmak için değil; Theseus Minos'un oğlu Deukalion'un kendisine eş olarak verdiği Phaidra ile evlendikten sonra, Antiope'yi boşadığı için saldırmışlardır. Theseus'tan bir oğlu (*Hippolytos*) olan Antiope, öc almak istemiş ve Attika'ya karşı sefer düzenlemişti. Saldırı Theseus ile Phaidra'nın evlendikleri gün yapıldı. Antiope, Amazonların başında, şölen salonunu işgal etmeye çalıştı. Ancak konuklar kapıları kapatmayı ve Antiope'yi öldürmeyi başardılar. Daha sonra bir kâhinin emri üzerine Theseus'un, savaşın başında Antiope'yi *Phobos*'a (Korku Tanrısı) kurban ettiği ileri sürülmektedir (Grimal, 1997:771-772).

Atinalılar, ölene dek kocasına sadık kalan ve ona Hippolytos adında – Demophon olarak da bilinir- cesur bir evlat veren Amazon Prensesi uzun süre unutmadılar ve genç kadının güzelliği ve kahramanlıklarını içeren öyküleri birbirlerine anlatmaya devam ettiler (Graves, 2012:481).

5.3. Hippolytos ve Phaidra

Theseus, Phaidra ile evlendikten sonra, Antiope'den olan gayrimeşru oğlu Hippolytos'u büyükbabası Pittheus'un tahtta olduğu Troizen'e gönderdi. Pittheus da onu halkına tahtın varisi olarak tanıttı. Atina Kralı böylece, Hippolytos'un, Phaidra'nın çocukları Akamas ve Demophon ile birlikte Atina tahtı için ölümünden sonra olası bir savaşa girmesini önlemiş oldu (Drapes, 1998:71).

Hippolytos, utangaç ve çekingen bir genç olarak Artemis'in favorisiydi (Szufnar, 1995:9). Artemis'e ibadet eden annesi Antiope'nin izinden giden Hippolytos da, Tanrıça onuruna Troizen'de tiyatro binasının hemen yanında ilk iş olarak bir tapınak inşa ettirdi. Ne var ki bu hareket Aşk Tanrıçası Aphrodite'in hiç de hoşuna gitmedi. Zira kültürünü yaymaya çalıştığı Troizen'de genç prensin Amazonlar gibi Artemis'e ibadet etmesi onu öfkeliendirmişti. Tanrıça ceza olarak

da Eleusis Mysterionlarına katılan Phaidra'nın, üvey oğlu Hippolytos'a âşık olmasını sağladı. Gerçekten de o gün, sayısız genç kızın kalbini kaptırdığı prens, krallarinkine benzeyen kıyafeti ile törenlere katılmış ve herkesin ilgisini üzerine çekmişti (Drapes, 1998:76).

Theseus'un Peirithoos ile birlikte Thessalia'ya gidişini fırsat bilen Phaidra, Hippolytos'u takip ederek onun peşinden Troizen'e kadar geldi. Kraliçe burada Aphrodite onuruna bir tapınak inşa ederek, uzun bir süre kalıp aşığını görmek için bahane uydurdu. Bu ara olan bitenden tamamen habersiz olan Hippolytos, ülkede düzenlenen yarışmalara katılmak için hazırlıklar yapıyordu. Bu, Phaidra için bulunmaz fırsattı. Atina Kraliçesi sık sık ziyaret etmeye başladığı Troizen'e gelir gelmez, tapınağın hemen yakınındaki mersin ağacının yaprakları arasından Hippolytos'u izliyordu. Hippolytos, *Atina Şenlikleri*'ne katılmak için babası Theseus'un sarayında kaldığı sırada ise, Phaidra Aphrodite'in *Akropolis*'teki tapınağını aynı amaç için –Hippolytos'u yarışmalara hazırlanırken izlemek için– kullanmıştı.

Phaidra üvey oğluna karşı hissettiklerinden hiç kimseye bahsetmedi. Ne var ki, uzun bir süre kalbini yaralayan bu aşktan dolayı yemeden içmeden kesilmiş ve her geçen gün giderek zayıflamaya başlamıştı. Bu umutsuz durum kendisine en yakın kişi olan hizmetçisinin gözünden kaçmamış; en sonunda Phaidra aşkını ona itiraf etmek zorunda kalmıştı. Kraliçe ayrıca, Girit'ten getirmiş olduğu Tanrıça'nın iki tahta imajını tekrar Artemis'e sunarak ona yeniden ibadet etmeye başlayacağını söyledi. Hizmetçi, hiç vakit kaybetmeden kraliçeye, Hippolytos'a gönderilmek üzere ona duyduğu sınırsız aşkı itiraf eden bir mektup yazmasını söyledi. Phaidra, prene gönderdiği mektupta şunları söylüyordu: *“Girit'in bahtsız prensesleri olan biz kadınlar, her zaman aşkımızın utancıyla yaşamaya mahkûm olduk. Büyükannem Europa, annem Pasiphae ve son olarak da kız kardeşim Ariadne'nin başına gelenlere bak. Vefasız Theseus'un kaderine terk ettiği ve sonunda öldürdüğü zavallı annen Ariadne, Kader Tanrıçaları neden bu talihsiz kadının öcünü ondan almaz ki? Bu makuz kader bir gün benim de sonum olacak. Seni benimle birlikte Aphrodite'e ibadet etmeye ve babandan intikam almaya davet ediyorum. Kısa süreliğine de olsa bir av bahane edip gözlerden uzakta bir yerde buluşmamız mümkün olmaz mı? Hem zaten hiç kimse bizim ilişkimizden*

şüphelenmez. İnan bana herkes bunun aile fertleri arasındaki normal bir ilişki olduğuna inanacak, hatta bize gıptayla bakacaklar” (Eur. Hip. 72).

Hippolytos üvey annesinden gelen bu mektubu okuduktan hemen sonra dehşete kapılarak onu ateşe atıp kül olmasını seyretti. Ancak kuşkularını tamamen giderebilmek için, ertesi gün erkenden Atina’ya gitmeye karar verdi. Theseus ülke dışında olduğundan dolayı sarayda sadece üvey annesini kendisini beklerken buldu. Talihsiz genç büyük bir şaşkınlık ve tiksintiyle dinlediği Phaidra’nın kirli arzularını kalbine sokmayı kabul etmeyerek onu geri çevirdi. Reddedilmeyi kabullenemeyen Phaidra bunun üzerine üzerindeki elbiseleri parçalayarak avazı çıktığı kadar bağırmaya başladı. Kraliçe çok geçmeden nöbetçilerle beraber odaya gelen herkese üvey oğlunun kendisine tecavüz etmeye kalkıştığını söyledikten sonra Hippolytos’u suçlayan bir mektup bırakarak, yalnız kalıp umudunu tamamen yitirdiği bir anda intihar edip hayatına son verdi (Straus, 2002:125; Drapes, 1998:76).

Theseus bu acı haberi çok geçmeden aldı. Oğlu Hippolytos’a lanetler yağdırıp onun bir daha Atina’ya ayak basmasını yasakladı. Daha sonra da babası Poseidon’a yalvararak, kendisine söz verdiği üç dilekten ilkini gerçekleştirmesini istedi. *“Ey kudretli Poseidon! Bu sadakatten yoksun adamı Troizen’e daha ulaşmadan yoluna çıkaracağın bir canavarla öldür”* (Szufnar, 1995:9; Drapes, 1998:76).

Bir faciaya sebep olmamak için geldiği Atina’da iftiraya uğrayan Hippolytos, babasının isteği üzerine hemen orayı terk ederek Troizen’e doğru yola çıktı. Hala uğradığı haksızlığı düşünüp Theseus’a bu durumu açıklamanın yollarını arıyordu. Bu düşüncelerle tam *Isthmos Boğazı*’ndan geçtiği bir sırada, denizden gelen ve *Moluria Kayalıkları*’na dek yükselen dalgadan devasa bir fok balığının çıktığını gördü. (Bazı tradisyonlarda bu canavarın beyaz bir boğa olduğu ileri sürülür). Bunun üzerine arabayı dörtnala çeken atlar bu yaratıktan ürkererek yoldan çıkıp kayalıklara doğru koşmaya başladılar. Hippolytos, her ne kadar uçurumdan kurtulmayı son anda başardıysa da, gemi aزیya alan atları bir türlü durduramadı. Kayalıklara çarpıp dağılan arabanın son parçası bir zeytin ağacına çarptıktan sonra ancak durabildi. Saronialı Artemis Tapınağı’nın yakınında olan ve bugün bile

ziyaretçilerin akınına uğrayan bu ağaç Kıvrılmış Rhakhos²² adıyla bilinmekteydi. Ne var ki, parçaladıkları arabadan kurtulmayı başaran atlar, vücuduna dizginlerin dolaştığı sahiplerini sürüklemeye devam ettiler. Esasen dizginler de bu ağacın dallarıyla birbirine karışmıştı. Hippolytos'un vücudu parçalara ayrılana dek bu kovalamaca devam etti. Bu arada deniz canavarı da bir süre sonra geldiği yöne doğru gitmeye başlayıp daha sonra gözden kayboldu (Szufnar, 1995:9; Drapes, 1998:76).

Öte yandan anlatılanlardan tamamen farklı olarak; Hippolytos Atina'yı terk ettikten hemen sonra yaşadığı acıya daha fazla dayanamayarak ölümcül bir hastalığa yakalanmıştı. Bu arada Tanrıça Artemis, olayların gerçek yüzünü anlamadan oğlunu cezalandıran Theseus'a olan biten her şeyi anlatmış, acılı baba da Hippolytos'dan af dilemek için Troizen'e gelmişti. Ne var ki kaderi annesininki kadar acılarla dolu olan Hippolytos, ölüm döşeginde babasının söylediklerine cevap bile vermeden hayatını kaybetti. Bütün bu yaşananların tek sorumlusu olan Aphrodite'den kederli babanın öcünü almak Tanrıça Artemis'e düştü. Buna göre Tanrıça (yılın dört ayını Persephone ile kalan dört adını da Aphrodite ile geçirmesine karar verilen) Adonis'in başına bir yaban domuzu musallat etti. O gün bu gündür Tanrıçanın isteğiyle, Troizenli genç kızlar evlenmeden önce saçlarından bir tutam keserek onları Hippolytos'a adamaya başladılar. Daha sonra Diomedes, genç adamın anısına Troizen'de bir tapınak inşa ederek prensin imajını tapınağın içine koydurttu. Mersin ağaçlarının dikenli yaprakları arasında tasvir edilen bu tapınağın hemen yanında Phaidra ve Hippolytos'a ait oldukları ileri sürülen mezarlar bulunmaktadır.

Troizen kahramanları Hippolytos'un Atina'dan ayrıldıktan hemen sonra ürken atların parçaladığı arabada can vermediğini, hatta mezarının kendi tapınağı da dâhil olmak üzere yeryüzünde bulunmadığını iddia ederler. Onlara göre, bu asil gencin ruhu suçsuzluğuna tanıklık eden tanrılar tarafından gökyüzüne çıkartılarak "*Tanruların Arabacısı*" imajıyla yıldızlar arasına konmuştur.

Babasının ettiği lanetten dolayı hayatını kaybettiği için Atinalılar, Hippolytos'un anısına, Tanrıça Artemis'in tapınağının bulunduğu yerin hemen

22 Troizenlilerin meyve vermeyen zeytin ağacına verdikleri isimdir.

yakınına bir anıt yaptılar. Bazı epizotlar Theseus'un oğlunun ölümünden dolayı suçlu bulunup hayatının son günlerine kadar büyük bir utanç içerisinde yaşayacağı Sykros'a sürgün edildiğini yazar. Fakat ortak olan kanı, onun, Ölüler Diyarı'nın tanrıçası Persephone'ye tecavüz etmeye kalkıştıktan sonra öldürüldüğü yönündedir. Buna göre ilk başta kendisini dostça karşılayan Hades, onu yemek masasına davet ettikten sonra, Theseus ve yanındakiler oturdukları sandalyeden bir daha kalkmamak üzere tutsak oldular (Plut. *Thes.* 39-40).

Anlatılanlara göre, Tartaros'a gönderilen Hippolytos'un ruhunu, Tanrıça Artemis burada alıkoyarak, ünlü hekim Asklepios'tan onu tekrar diriltmesini istedi. Tıbbın tanrısı da, Giritli Glaukos'u yeniden hayata döndürmeyi başardığı sihirli otlardan hazırlanan karışımı üç kez gencin cesedine sürdürür. Çok geçmeden genç adam nefes almaya, daha sonra da yürümeye başladı. Ne var ki, Asklepios bu hareketiyle başta Zeus olmak üzere Kader tanrılarını ve diğer Olymposluları öfkelenirdi. Çünkü bu, var olan düzene karşı yapılan bir isyandı. Sonunda Zeus, Apollon'un oğlunu gönderdiği yıldırımla öldürdü (Drapes, 1998:77).

Latinlerin anlattığı bu hikâyeye göre Artemis, Tartaros'dan çıkarmayı başardığı Hippolytos'u bir buluta sararak yaşlı bir adam kılığında oradan uzaklaştırdı. Girit ve Delos Adası üzerinde bir süre dolaşan bulut, Tanrıçanın en uygun yer olarak seçtiği İtalya'daki Arikia'da durdu. Hippolytos bir müddet sonra Nympha Egeria ile evlenerek, sarp kayalıkların boydan boya çevrelediği ve göz alabildiğine yemyeşil ormanların bulunduğu bu ülkeye yerleşti. Orada yaşayanların bu yabancıyı tanımlarını önlemek için de Tanrıça onun ismini *Virbios* olarak değiştirdi. "*Vir bis*", "*iki kez hayata gelen*" anlamına gelir. O günden sonra Arikia'ya atların girmesi ya da orada at yetiştirilmesi de yasaklandı. Arikialıların anlattıklarına göre, Theseus oğlunu uzun aramalar sonunda burada bulmuş ve onu tekrar Atina'ya götürmeyi denemişse de Hippolytos babasını reddederek Tanrıça'nın gösterdiği bu yerde hayatının sonuna dek başka bir yere gitmemiştir.

Asklepios'a ait Epidauria'da bulunan tapınakta, Hippolytos'un tıbbın tanrısına, kendisine tekrar yaşama ayrıcalığı vermesi karşılığında yirmi at sunduğu ya da adadığı tasvir edilmiştir (Graves, 2012:484-487).

5.4. Peirithoos, Kentaurlar ve Lapithler

Bir grup yazar Lapithli Peirithoos'un, Iksion ile Eioneus'un kızı olan Dia'nın oğlu olduğunu, diğer bir grup yazar ise onun Dia'yı baştan çıkarmadan önce onun etrafında dönüp duran Baş Tanrı Zeus'un oğlu olduğunu iddia eder.

Söylenilenlere göre Theseus'un kahramanlık ve mucizeleri Yunanistan'ın dört bir yanında anlatılır olmuştur. Peneus Nehri yakınlarında yaşayan Magnetelerin Kralı Peirithoos da bunlardan çok etkilenmiş ve bu savaşçının söylendiği kadar cesur olup olmadığını anlamak için onu sınamaya karar vermişti. Bunun için Peirithoos, Marathon'a kadar gelip Theseus'un sürülerinden birkaçını çalmaya kalkışınca, Atina Kralı peşine düştüğü hırsız çok geçmeden yakaladı (Szufnar, 1995:9). Ama birbirlerini görür görmez her biri ötekinin güzelliğine hayran oldu ve yiğitliği karşısında öylesine büyük bir saygı ile doldu ki, tüm çarpışma düşüncesini unuttular. Elini ilk uzatan Peirithoos Theseus'un kendisinden hırsızlığının yargıçı olmasını istedi ve onun vereceği her cezaya seve seve boyun eğeceğine söz verdi. O zaman Theseus yalnızca onu herşeyden bağışlamakla kalmadı, ama ona dostu ve silah arkadaşı olma çağrısında bulundu. Bunun üzerine dostluklarını yeminlerle onayladılar (Plut. *Thes.* 38).

Bu arada Peirithoos, bazılarının Butes'in kızı, bazılarının da Adrastos'un kızı dedikleri Hippodameia (*Deidameia*) ile evlilik hazırlıklarına başlamış ve düğün günü gelince de Ares ve Eris dışındaki bütün Olymposluları sarayına davet etmişti. Çünkü Eris'in, Peleus ve Thetis'in düğününde çıkardığı tatsızlık hala hafızalardaydı. Peirithoos'un sarayında yapılan şenliklere beklenildiğinden daha fazla konuk gelince Magneteler, krallarının kuzenleri (üvey kardeşleri) olan Kentaurları Nestor, Kaineus ve diğer Thessalialı prenslerle birlikte sarayın hemen yanında olan ve ağaçların gölgesinde devasa masaların kurulduğu bir mağarada misafir ettiler (Plut. *Thes.* 38-39).

Ne var ki şaraba alışkın olmayan Kentaurlar konuklara ikram edilen içkinin güzel kokusuna dayanamayıp, kendilerinden geçtiler ve ikram edilen bozuk sütü bir kenara bırakarak ellerindeki kupaları yanlarında bulunan fiçidan doldurdular. Yarı insan yarı at olan bu yaratıklar, içtiklerinin su katılmamış saf içki olduğunu anlayamadılar. Çok geçmeden de sarhoş oldular. Öyle ki, Eurytos ya da Eurytion, kendilerini selamlamaya gelen geline doğru koşarak onu

saçlarından sürüklemeye, saldırmaya hatta tecavüz etmeye kalkıştı. Diğer Kentaurlar da kardeşlerine bakarak yanlarındaki kadın ve çocuklara saldırmaya başladılar (Hom. *Il*: i.265; *Od*: xi. 321; Drapes, 1998:73; Graves, 2012:491; Plut. *Thes*. 39).

Bunun üzerine Peirithoos, yoldaşı Theseus'la birlikte Kentaurlarla dövüşmeye başladı. Lapithlerin de iki savaşçı geline saldıran Eurytion'un kulaklarını ve burnunu kesip, onu ve kardeşini saraydan uzaklaştırmayı başardılar. Lapithlerden Kaineus'un hayatını kaybettiği ve sabaha dek süren bu dövüş, düğüne çağırılmayarak küçük düşürülen Ares ve Eris tarafından intikam için gönderilen Kentaurlar ile Lapithler arasında uzun yıllar sürecek olan kan davasını da başlatmış oluyordu (Hom. *Od*. xxi).

Düğünden zorla kovulmayı kendilerine yediremeyen Kentaurlar, daha sonra toplanıp saraya tekrar saldırmışlarsa da, bu kez de Theseus tarafından anayurtları Pelion Dağı'ndan da çıkartılarak, Pindos Dağı yakınlarındaki Aithikes'e kadar kaçmak zorunda kaldılar. Fakat Lapithler için onlardan kurtulmak sanıldığı kadar kolay olmadı. Çünkü İksion ile bir bulutun birleşmesinden dünyaya gelen bu yaratıklar, baba tarafından Peirithoos'un üvey kardeşleriydiler ve babalarının mirasından kendilerine düşen payı almak için Lapith'e saldırmaları fazla uzun sürmedi. Peirithoos ve adamları bu saldırılardan ağır kayıplar verdikten sonra Elis'deki Pholoe şehrine sığınmak zorunda kaldı. Ne var ki, düşmanları onları burada da rahat vermeyince, Lapithler bu kez de Malea'ya göç edip buraya yerleştiler (Graves, 2012:491).

Theseus, Kentaurlara karşı giriştiği savaşta, çocukluğundan beri bir daha görmediği Herakles ile karşılaştı. Atina Kralı, hayranı olduğu kahramanı hemen, Eleusis'de düzenlenen Demeter Mysterionları'na davet etti (Plut. *Thes*. 39).

5.5. Tartaros Macerası

Eşi Hippodameia'nın ölümünden sonra Peirithoos, Theseus'u, Dioskurlar olarak da tanınan Kastor ve Polydeukes'in kız kardeşi Helen'i kaçırmak için Sparta'ya gitmeye ikna etmeyi başardı. Bu sırada Theseus'un eşi Phaidra hayatına kendisini asarak son vermişti. Aslında her ikisi de Helen'le evlenmek istiyordu (Drapes, 1998:83). Şimdilerde Atina sınırları içerisinde bulunan Serapis

Mabedi'nde bir araya gelen Peirithoos ile Theseus, genç kız için aralarında kura çekmeye karar verdiler. Buna göre, kurayı kazanan Helen'le evlenmeye hak kazanacak, ancak kaybedene de diğeri, ne pahasına olursa olsun Zeus'un diğeri bir kızı ile evlenmesine yardım edecekti (Graves, 2012:493).

Theseus ve Peirithoos, ikisinin de tanrıların oğulları olduğuna göre ikisinin de ilahi eşleri olması gerektiğini düşünüyorlardı, bu yüzden birbirlerine Theseus için Helen'i ve Peirithoos için yeryüzünün krallığını kaçırmaya karar vermeye karar verdiler. Theseus, Helen'i alıp annesini Aphra ya da Atina'daki Aphidnus'la birlikte sakladı (Mills, 1997:7).

Theseus ve Peirithoos önceden kararlaştırdıkları gibi, ordularıyla Lakedaimonia'ya girip, Helen'i kaçırmayı başardılar (Szufnar, 1995:10). Söylendiğine göre genç kız o sırada Sparta'da bulunan Artemis Tapınağı'nda Tanrıça'ya dua etmekteydi. İki kahraman at sırtında bir süre gittikten sonra artık takip edilmediklerini anlayınca da birbirlerine söz verdikleri gibi kura çekmek için mola verdiler. Gerçi Lakedaimonlar onları uzun süre takip etmişlerdi ama Tegea'ya ulaştıklarında artık düşmanlarına yetişemeyeceklerini anlayıp geri dönmüşlerdi. Kurayı Theseus kazanınca arkadaşına Persephone'yi elde etmek için yardım edeceğine söz verdi (Plut. *Thes.* 39-40). Ne var ki, Helen henüz evlenecek yaşta değildi (Bazı tradisyonlarda genç kızın kaçırıldığında on iki hatta daha da küçük olduğu ileri sürülür). Ayrıca Theseus, Dioskurlarla iyi geçinmek isteyen Atinalıların bunu hoş karşılamayacağını düşünüyordu. Bunun için kral onu, büyük bir gizlilik içerisinde dostu Aphidnai'ye emanet etti. Burada Theseus'un annesi genç kızı himayesi altına aldı (Drapes, 1998:83). Bazı yazarlar Theseus ile Helen arasındaki yaş farkından dolayı, Atina Kralı'nın onu kaçırmadığını, kaçırılanlar ise Idas ve Lynkeus olduğunu ve bunların da prensesi Theseus'un gözetimine bıraktığını söylerler. Aynı yazarlar buna sebep olarak da Dioskurların bir zamanlar prensesleri Leukippides'i kaçırmasını gösterirler. Diğeri bir grup yazar ise Helen'in babası Tyndareus'un, kızını kaçırmak isteyen Hippokoon'un oğlu Enarephoros'un korkusundan genç kızı bizzat Theseus'a emanet ettiğini iddia eder (Graves, 2012:493-494).

Aradan yıllar geçip Helen, Aretha'nın yanında büyüüp evlenme çağına geldiğinde Peirithoos, Theseus'a bir zamanlar içtikleri yemini hatırlatarak ondan

kendisine yardım etmesini istedi. İki dost bunun için ilk olarak Zeus'un kâhinine başvurdular. Kâhin, baş tanrının kızını kaçırmak isteyen bu iki kafadara alaylı bir ifadeyle, Tartaros'a gidip Tanrıça'yı Hades'ten istemelerini söyledi. Nasılsa yeraltı kraliçesi Zeus'un en asil kızıydı. Atina Kralı, kâhinin kendileriyle alay ettiğini söyleyip arkadaşını bundan vazgeçmek için ikna etmeye çalıştıysa da, Peirithoos'un içtikleri yemini bir kez daha hatırlatmasıyla daha fazla ısrar etmedi (Graves, 2012: 494). Çok geçmeden iki savaşçı ellerindeki kılıçlarla Tartaros'a gitmek için yola çıktı. Bilinenin aksine Lethe Nehri'nden geçmeyerek başka bir yoldan Hades'in sarayına ulaşmayı başardılar. Ölülerin Tanrısı, onların isteklerini kendisinden beklenmeyecek bir soğukkanlılıkla dinledikten sonra konuklarını ziyafet için sofraya davet etti. Theseus ile Peirithoos, hiçbir şeyden şüphelenmeyerek gösterilen sandalyelere oturdular. Ne var ki bunlar "unutkanlık sandalyeleri" idi ve her ikisi de sandalyelere oturur oturmaz yapışıp kaldılar. Artık onlar Hades'in sarayında birer tutsaktı. Ölüm tanrısı onların başına yüzlerce yılan koyarak her gün bu hayvanların yaptığı işkenceleri keyifle izliyordu. Her ikisi de tanrılara karşı gelmenin nelere yol açacağını geç de olsa öğrenmişti (Szufnar, 1995:10).

İşkence tam dört yıl sürdü. Anlatılanlara göre bu sürenin sonunda, Eurystheus'un isteği üzerine köpek başlı Kerberos'u ona götürmek için Tartaros'a gelen Herakles, kurtarılmak için kendisine yalvaran bu iki insanı tanımış ve Persephone'den onları serbest bırakmasını rica etmişti. Tanrıça'nın bunun için bir şartı vardı. Eğer Herakles tutsakların etrafında nöbet tutan canavarları yenebilirse istediğini yapmakta özgürdü (Eur. *Her.* 619). Beklendiği gibi yeryüzünün en güçlü ölümlüsünün bu yaratıklarla başa çıkması fazla uzun sürmedi. Sonra da Theseus'u yapıştığı sandalyeden insanüstü bir kuvvetle çekip kurtardı. Söylenilenlere göre, Theseus yapıştığı yerden kurtulmaya çalıştığı sırada vücudunun bir parçası sandalyede kalmıştı. Atinalıların kalçalarının neden bu kadar zayıf ve etsiz olduğu bu şekilde açıklanıyordu. Sıra Peirithoos'a gelmişti ki, aniden yer sarsılmaya başladı. Herakles bundan tanrıların günahkâr ölümlüyü serbest bırakmayı kabul etmediklerini anlayarak onu kurtarmaktan vazgeçti. Çünkü bu ölümcül yolculuğa çıkmayı o şart koşmuştu. Böylece birlikte birçok maceraya atılan iki kral birbirinden ayrılmak zorunda kalıyordu (Drapes, 1998:85; Graves, 2012: 494; Plut. *Thes.* 43).

Theseus ve Peirithoos'un Tartaros macerasını farklı şekilde anlatan epizotlara rastlamak da mümkündür. Bunların bazılarında Herakles'in Theseus ile birlikte Peirithoos'u da kurtardığı, bazılarında ise iki kralın sonsuza dek Hades'in sarayında tutsak olarak kaldığı hatta Peirithoos'un babası Iksion'la beraber yanan tekerleğe hapsedildiği ve Herakles'in bile onları kurtarmayı başaramadığı anlatılır (Graves, 2012:495). Bir başka epizotta ise, iki arkadaşın Tartaros'a hiç gitmedikleri öne sürülür. Buna göre, Theseus ile Peirithoos, Kikhyros adındaki bir Molossia ya da Tresprotia şehrini ziyaret etmiş ve bu sırada Peirithoos, ülkenin kralı Aidoneus'un karısına âşık olmuştu. İki kahraman bir plan yapıp tam kraliçeyi kaçırmak üzereyken, Aidoneus'un durumu farketmesi üzerine bunu inkâr etmeyi denedilerse de, Theseus sonunda yakalanıp zindana konulmaktan kurtulamadı. Yıllar sonra Herakles'in ülkeyi ziyaret ettiği bir sırada krala yaptığı rica neticesinde Theseus da özgürlüğüne kavuştu (Plut. *Thes.* 43).

Theseus'un muhtemelen tarihteki en tanınmış kaçırılan kadın olan Persephone'nin kaçırılmasına yardımcı olmasının ilginçliğinin yanı sıra; bu olaydan sonra Theseus, hayatının geri kalanında başka bir kaçırma yapmayacaktır. Sonunda kaçırmanın ona kalıcı bir sonuç getireceği dersini öğrenmiştir (Drapes, 1998:85).

5.6. Theseus'un Ölümü

Theseus zaman içerisinde Herakles ile özdeşleştirilen bir kahraman haline geldi. Ülkedeki herkes onun Kalydon avı sırasındaki kahramanlıklarını Thebes'de hayatını kaybeden savaşçıların intikamını nasıl aldığını öve öve bitiremedi ancak bazıları da onun Tartaros'ta tutsak kaldığı sırada Kolchhis'e sefer düzenleyen Argonautlar'dan biri olamamasını üzüntüyle anlatmak zorunda kaldılar. Anlatılanlara göre Atinalılar onun zamanında Peloponnessoslular ile iki büyük savaşa girmişlerdi. Birinci savaşın nedeni, Theseus'un Helen'i zorla kaçırması, ikincisinin ise onun kral Eurystheus'a Herakles'in oğlunu teslim etmeye yanaşmamasıydı.

Theseus, Tartaros'tan geri döndüğünde Atina'yı kargaşa içinde buldu. Şehrin içinden ve dışından, çoğunlukla Theseus'un Helen'i kaçırması sebebiyle intikam almak isteyen ve siyasi çekişme yaratan çok fazla kişi vardı. Efsane, Theseus'un daha sonraki yılları hakkında çok az şey anlatır. Bununla birlikte,

Yunanistan'ın altın çağının büyük tragedia yazarlarından ikisi Euripides ve Sophokles, kahramanın sonraki işlerini oyunlarında ölümsüzleştirdi.

Bu oyunlardan anlıyoruz ki, Theseus daha sonraki yıllarında, güç ve macera ile daha az ilgilenmiş, insanlara ve etik konulara daha çok ilgi duymuştur (Drapes, 1998:90).

Theseus, Tartaros'ta tutsak olduğu bir sırada, Dioskurlar onun yokluğunu fırsat bilerek Lakonia ve Arkadialılardan oluşturdukları ordularıyla Atina üzerine yürüyüp şehri ele geçirmeyi başardılar. Amaçları kız kardeşleri Helen'i geri almaktı (Szufnar, 1995:10). Ne var ki ne halk ne de ülkenin ileri gelenleri genç kızın Theseus tarafından kaçırıldığını bilmiyordu. Kastor ve Polydeukes kız kardeşleri kendilerine verilmediği takdirde Attika'yı yerle bir edeceklerini söylediler. Çok geçmeden Atinalılar yıllar süren uğraşlarla kurdukları medeniyetin gözleri önünde yıkılışına tanık olmuşlardı. Sonunda Dekeleia'dan Attika'ya göç eden ve Theseus'a Atinalılar kadar sadık olmayan bu grup, Dioskurlara Helen'in Aphiadne'de olduğunu itiraf etti. İki kardeş bunun üzerine şehri yağmaladıktan sonra kız kardeşlerini kurtardı. Lakedaimonialılar'ın Attika'ya yaptıkları sayısız istilalar sırasında Dekeleialılar'a ait şehre zarar vermektten özellikle kaçınmaları bu yüzdendir. Ayrıca bu halk Sparta'ya diğer kavimler gibi vergi vermektten de alıkonmuş, hatta Spartalılar kendilerine yardım eden bu halkı festivallerine bile davet etmişti (Plut. *Thes.* 42-43). Bundan dolayı Akademos'un Bahçesi, Attika'ya sürekli saldıran Spartalıların yağmalamadıkları tek yer olmuştur. Anlatılanlara göre sonraları Akademia olarak adlandırılan bu bahçe, filozofların bir araya gelerek tanrılar ve doğa hakkındaki görüşlerini serbestçe açıkladıkları bir yer haline almıştı.

Atinalılara karşı yapılan bu savaşta, Dioskurların Arkadia'dan getirdikleri orduya Marathos adlı bir asker komuta ediyordu. Söylendiğine göre, Kastor ve Polydeukes o sırada bir kâhine başvurmuş ve kâhin de onlara galip gelebilmeleri için bir insanın kurban edilmesi gerektiği cevabını vermişti. Bunun üzerine Marathos, gönüllü olarak kendini feda etti. Bazı tarihçiler Marathon şehrine, Sikyon ve Korinthos'un babası Marathon'un değil de, Arkadialı Marathos'un ismini verdiğini iddia eder.

Bu sırada Erekteus'un torunu ve Orneus'un oğlu olan Peteos, Atinalılara yaptıklarından dolayı Aigaios tarafından sürgüne gönderilmiş ve ülkeye gelmesi yasaklanmıştı. Theseus Peirithoos'la birlikte Ölüler Diyarı'ndayken Dioskurlar onun oğlu Menesthios'u sürgünde bulunduğu yerden alarak Theseus'a rakip olması için Atina tahtına çıkardılar. Menesthios iyi bir hatip olmasının yanı sıra bilinen ilk demagog unvanına da sahipti. Menesthios kısa bir süre içerisinde Theseus'un büyük bir çaba sarf ederek kurmayı başardığı Atina Federasyonuna karşı olan soyluları etrafında toplamayı başardı. Aynı zamanda köylülere de soyluların kendilerini durmadan sömürdüklerini ve buna hep birlikte karşı koymaları gerektiğini söyleyerek onları da kışkırtmaya başladı. Böylece federasyonu oluşturan halklar birbirlerine olan güvenlerini kaybedip, yönetimden desteklerini çektiler. Ne var ki ikili oynayarak bazılarına göre büyük bir tepki çeken Menesthios, tahtta umduğu kadar uzun ve rahat oturamadı. Bir süre sonra Atinalılarla birlikte katıldığı Troia Savaşı'nda hayatını kaybetti (Graves, 2012:499-500).

Aphiadne Dioskurlar tarafından ele geçirildikten sonra Atinalılar, düşmanlarının kendilerini de esir alacağından korkmaya başlamışlardı. Menesthios onları, Kastor ve Polydeukes'e karşı gelmemeye ikna etmek için, iki kardeşin isteklerini yerine getirmenin kendileri için en yararlı yol olduğunu söyledi. Atinalılar bunun üzerine düşmanlarını ülkelerinde dostça ağırladılar. Hatta onları Herakles'in de kabul edildiği Eleusis Mysterionları'na davet ederek onur konuğu yaptılar. Böylece Dioskurlar Atina'nın onursal vatandaşları oldular. Pylios'un Herakles'i oğlu olarak kabul etmesine benzer bir şekilde, Aphidnos da onları evlatlığa kabul etti. Gerçekten de Menesthios'un söylediği gibi bütün bunlardan sonra iki kardeşin halka hiçbir zararı dokunmadı. Atinalılar onursal vatandaşlarına zamanla saygı duymaya bile başladılar. Öyle ki, Idas ve Lynkeus ile girdikleri savaştan sonra tanrılar tarafından bir yıldız kümesi halinde gökyüzüne konulan bu iki kardeşe uzun yıllar dualar edip kurbanlar adadılar. Kastor ve kardeşi, daha sonra Helen'i, Aithra ve Peirithoos'un kızkardeşi ile birlikte Sparta'ya getirdiler. Bazı epizotlarda ağabeyleri tarafından kurtarılan Helen'in hala bakire olduğu, diğer epizotlarda ise, genç kızın Theseus'dan hamile kaldığını ve Sparta'ya da dönüş yolculuğu sırasında Argos yakınlarında dünyaya getirdiği kız çocuğunu - *Iphigeneia*- Artemis'in tapınağında tanrıçaya sunduğu anlatılır (Plut. *Thes.* 43-44; Graves, 2012:500).

Theseus Tartaros'tan kurtulup tekrar ülkesine geri döner dönmez hayatını borçlu olduğu kurtarıcı Herakles onuruna bir anıt inşa etti ve o güne dek kendisi için yapılan mabetleri de ona atfetti. Ne var ki tutsaklığı sırasında gördüğü işkenceler nedeniyle ülkenin idaresini ele alamayacak kadar yorgun düşmüştü. Bu arada birçok soylu yönetimden desteğini çekmiş ve bağımsızlığını ilan etmişti (Plut. *Thes.* 44; Drapes, 1998:99). Bu durum kendisi ve çocukları için büyük bir tehlike oluştuyordu. Sonunda Theseus çocuklarını Khalkodon'un oğlu Elpenor'un tahtta bulunduğu Euboia şehrine götürdü –bazı epizotlarda çocukların babalarının Atina'ya gelmesinden çok önce orayı terk ettikleri ileri sürülür-. Kendisi son bir kez GargettosDağı'na çıkararak Atinalılar'a lanetler okuyup kendisine yardım sözü veren Deukalion'un yanına sığınmak için gemiyle Girit Adası'na doğru yola çıktı (Szufnar, 1995:10).

Ancak Theseus'u taşıyan gemi yolda büyük bir fırtınaya yakalanarak rotasından çıkıp Girit yerine Skyros Adası'na sürüklendi. Euboia yakınlarındaki bu adaya Menesthios'un yakın dostu Lykomedes hükmediyordu. Kral, konuğunu büyük bir saygıyla karşılayıp onu ağırlamakta kusur etmedi. Zaten Theseus'un adada ailesine ait arazileri ve mülkleri vardı. Bir süre sonra Atina'nın bu eski kralı hayatının sonuna kadar bu adada yaşamak için Lykomedes'ten izin istedi. Ancak yıllardan beri toprakların tamamının kendisine ait olduğunu söyleyen Skyros kralı, Theseus'un zamanla buraya yerleşip tahta geçmesinden çekinmiş olacak ki, bir gün konuğunu adanın manzarasını göstermek bahanesiyle keskin kayalıkların bulunduğu bir uçuruma getirip oradan aşağı attı. Lykomedes geri döndüğünde de saraydakilere; yemekten sonra şarabı fazla kaçırın Theseus'un dengesini kaybederek kayalıklardan aşağıya düşüp feci şekilde öldüğü masalını uydurdu (Szufnar, 1995:10; Graves, 2012:500; Plut. *Thes.* 44).

Andre Gide (1950:79), Theseus'a son sözü veren romanı tamamladı:

“Ben memnunum. Kaderimi yerine getirdim. Atina şehrini arkamdabırakıp ayrılıyorum. Atina benim için karım ve oğullarımdan bile daha sevimli oldu. Gittikten sonra düşüncelerim orada sonsuza kadar yaşayacak. Yalnız ve izin vererek, ölüme yaklaşıyorum. Dünyanın iyiliklerinden hoşlandım ve benden sonra, erkeklerin kendilerini daha mutlu, daha iyi ve daha özgür olarak

taniyacıklarını düşünmekten mutluluk duyuyorum. Her zaman gelecek olanların iyiliği için çalıştım.”

5.7. Dirilen Kemikler

Theseus'un ölümünden sonra artık tahta geçebilecek kimse kalmadığından Menesthios bir süre daha Dioskurlar'ın istediği gibi Atina'yı yönetmeye devam etti. Troia Savaşı başladığında ise ordularını toplayarak savaşa katıldı. Usta bir stratejist olarak tasarladığı savaş taktikleri ile büyük kahramanlıklar gösterdi. Ne var ki aynı savaşta hayatını kaybetti. Onun ölümünden sonra Theseus'un oğulları Atina'ya giderek tahtı ele geçirmeyi başardılar (Grimal, 2012:773-774).

Atinalılar, kahramanlarının ölümünden sonra bütün bu yaşadığı esareti onun aşk maceralarından kaynaklandığını düşünmeye başlamışlar ve halk arasında Theseus'a olan bağlılık giderek yerini sadakatsizliğe, hatta düşmanlığa bırakmıştı. Gerçekten de Theseus'un Troizenli Anakso ve Trynthialı Iphikles'in kızı Iope'yi zorla kaçıran onlarla birlikte olmuş ve Atinalılar sırf bu yüzden bu ülkelerle savaşa girmek zorunda kalmıştı.

Bunun yanında Theseus'un efsanesi, ölümünden sonra da devam etti. Marathon Savaşı'nda Atinalı askerler, aniden yerden çıkan ve tepeden tırnağa silahlı bir askerin, düşmalarıyla kahramanca dövüşüp onlara büyük kayıplar verdirdiğini gördüler. Bununla birlikte, bu kahraman onların cesur ve akıllıca dövüşmeleri için güç oldu (Drapes, 1998:98). Perslerle yaptıkları bu muharebeyi kim olduğunu bile bilmedikleri bu kişi sayesinde kazanan bu halk ne ile karşı karşıya kaldığını öğrenmek için Delphoi kâhinine başvurup ondan yardım istedi. Kâhin de onlara savaşçının Theseus olduğunu ve onlardan krallarının kemiklerini alarak Atina'ya götürmelerini, burada da onuruna görkemli bir mabet yapmalarını istedi. Kâhin ayrıca Skyros halkı ile yaşanan düşmanlığın, Theseus'un kemiklerinin bu adada kaldığı sürece devam edeceğini de bildirdi. Ne var ki bu iş sanıldığı kadar kolay olmadı. Zira Skyroslular büyük bir kin duydukları Atinalılar'a Theseus'un mezarının nerede olduğunu söylemeye yanaşmadılar. Bu durum Kimon'un adayı fethetmesinden sonra da değişmedi. Umudunu iyice kaybetmeye başlayan Kimon, bir gün dişi bir kartalın bir tümseğin üzerine konarak pençeleriyle toprağı eşelediğini gördü. Kral bunun tanrılardan gelen bir işaret olduğunu anlayarak hemen kartalın konduğu yeri kazmaya başladı. Çok

geçmeden taştan bir tabut içerisine konulan bir iskelet, onun yanında da tunçtan bir mızrakla bir de kılıç gördü. Bu kalıntıların Theseus'a ait olduğuna kanaat getirdikten sonra kutsal eşyaları yanına alarak Atina'ya döndü. Theseus'un onuruna görkemli şölenler düzenleyen Atinalılar, krallarının kemiklerini Gymnasion yakınlarındaki Theseus mabedine (*Theseion*) gömdüler (Grimal, 2012:774; Graves, 2012:501-502; Plut. *Thes.* 44-45; Szufnar, 1995:98).

Theseion, muhteşem bir yapıdaydı. Duvarları, kahramanın hayatından gelen olayları gösteren resimler ile süslenmiştir: Düğünde Peirithoos ile birlikte Kentaurılara karşı savaş, Atina'nın Amazon istilasına uğraması ve Minos döngüsünün çözülmesi gibi (Drapes, 1998:98).

Tapınağa gelenler her ayın sekizinci gününde Atina'nın eski kralına kurbanlar adayıp dualar ederlerdi. Sekizinci günün Theseus için kutsal sayılmasının nedeni, muhtemelen kahramanın Troizen'den yola çıkıp Atina'ya Hekatombaion ayının sekizinci gününde ulaşmış olması olabilir. Ayrıca Minotauros'un ölümü ülkeye Pyanepsion ayının sekizinci gününde müjdelendiği. Bir başka olasılık ise Theseus'un deniz tanrısı Poseidon'un oğlu olmasıyla alakalıdır. Çünkü sayı olarak sekiz, birinci çift sayının küpü olması nedeniyle Poseidon'un sarsılmaz kudretini temsil etmekteydi (Plut. *Thes.* 45).

5.8. Theseus Adına Yapılan Şenlikler

Theseus Attika mitolojisinde önde gelen karakterlerden biri olmakla kalmamış, efsanesi Attika yılı boyunca çeşitli ritüeller içinde yansıtılmıştır. Öyle görünüyor ki bu uygulamaların pek çoğu Theseus'a Atina festival takviminde devamlı bir şöhret vermek için tutarlı bir biçimde ayarlanmıştır. Bunu sağlayan, Kimon'un İ.Ö. 475 yılında Atina'ya Theseus'a ait olduğu iddia edilen kemikleri getirmesidir. Ancak böyle bir yorumlama Theseus'la ilişkilendirilen festivallerin önemini azaltmaz. Bunlar ayrıca Atinalılar'ın iki farklı karakteristik anlayışını yansıtır; birisi Atina'nın yerli halkının tutarlı bir politik sistemde bütünleşmesi, diğeri de Atinalılar'ın yabancıları ve göçmenleri bünyesine kabul edişi üzerine kuruludur. Sıkça karıştırılan iki festival - *Metoikia* ve *Synoikia*- en iyi Theseus'un bu iki özelliğinin yansımaları olarak anlaşılabilir (Connor, 1996:115).

Aşağıdaki liste Theseus'un anıldığı özel günleri göstermektedir.

5.8.1. Hekatombaion (Ἑκατομβιών [Temmuz])

7 Temmuz: Attika takviminin ilk zamanlarda 7., sonradan 1. ayı olan Hekatombaion günümüzde 15 Temmuz - 15 Ağustos'a karşılık gelmekte olup, başlangıçta yüz sığırın kurban edilmesinin karşılığıydı (Plut. *Thes.*12). Sonraları çok sayıda hayvan kurban edilmesini tanımlar oldu. Yüz sığır kurban etme zamanı olan bu ayın adından türeyen *hekatombaios* sözcüğü Zeus ve Apollon'un ortak ünvanıdır. Delphoi kentinde her yıl Hekatombaion adının 7'sinde Apollon için törenler yapılırdı. Klasik Çağ'dan önce de düzenlenen “yüz sığırlık kurban sunusu yapma” anlamındaki Hekatombe ayinleri, Hera için kutlanan Hekatombaia şenliğinde gerçekleşirdi (Hdt. I. 31; Sina, 2015:44).

8 Temmuz: "...Topograf Diodorus'un söylediği gibi Theseus Atina'ya ilk olarak Hekatombaion ayının sekizinci gününde Troezen'den geldi..." (Plut. *Thes.* 36). Theseus'un hayatının öyküsü Atina'ya varışını Medeia'nın zehirleme komplosuyla yakın bir şekilde ilişkilendirir (Plut. *Thes.* 12). Medeia'nın zehrinin Delphinium'un şimdi olduğu bölgeye döküldüğünü söyler. Bu durumda bu tarihte Delphiniumda bir kutlamadan süphelenmemek elde değildir; Artemis ve Apollo Delphinium'da en doğrudan ilişkilendirilen tanrılardır.

16 Temmuz-Metoikia: Bu iki festival -Metoikia ve Synoikia- kolayca anlaşılır sebeplerden genellikle birbirlerine denk tutulurlar. Esas kaynağımız Plutarkhos, Theseus değerlendirmesinde şöyle yazar: “Ortak bir prytaneion kurduktan sonra... Şehre Atina adını verdi ve Panathenaik festivalini ortak bir kurban ilan etti” (Plut. *Thes.* 24).

Plutarkhos sonra da ekler:“Ayrıca Hekatombaion'un 16sını kurban verecekleri Metoikia kurbanı ilan etti.”

Bu durumda, Plutarkhos'un Metoikia festivalini, Panathenaea gibi, Attika'nın birleşmesini kutlayan bir festival olarak kastettiğini ve bunu Thukydidés (*Pel. Sav.* 2.15) tarafından bir birleşme festivali olarak bahsedilen Synoikia'ya eş tuttuğunu anlamak kolaydır. Ancak bu, hiçbir şekilde gerekli bir çıkarım değildir. Plutarkhos'un yorumu hayatın, Theseus'un yaptığı çeşitli yenilikleri listelediği bir dönemine başladığı zamana denk gelmiştir. Dolayısıyla, pekâlâ Panathenaea'nın

sonuna, Theseus'un başka bir festival daha başlattığı gözlemini bir çeşit kinaye olarak eklediği bir *obiter dictum* (rasgele söz) da olabilir (Connor, 1996:119).

Dolayısıyla, ne *Metoikia*'nın Theseus'un synoikizmini kutlayan bir festival olarak yorumlanmasına, ne de bunu *Synoikia*'yla eş tutmaya gerek vardır. Aslında, *metoik-* kökünden türeyen Yunanca kelimeler düzenli olarak, bir yere taşınan yabancıları ifade eder; *sunoik-* kökünün çağrışımları ise daha farklıdır: düzenli olarak, yakın bir şekilde birlikte yaşayan insanları ifade eder, örneğin, synoikizm (birleştirme) işlemi sonucu Atina'da yaşayan insanlar gibi.

Bu güçlü bir şekilde gösteriyor ki, *Metoikia* ve *Synoikia* her biri Theseus'la ilişkili ancak onun farklı yönleriyle ilgili olan, iki ayrı festivaldir. *Metoikia* Attika'nın dışından insanların buraya göç etmelerini işaret eden bir festival olmalıdır, dolayısıyla, kolaylıkla Theseus'un yabancıları Atina'ya davet eden duyurusuyla (bildirisiyle) ilişkilendirilebilir:

Theseus, şehri daha da büyütmek isteyerek, bütün insanları eşit şartlar altında davet etti: "*Buraya gelin bütün insanlar*" ifadesi söyleneceye göre, her tür ve şarttan bir halk yaratmak içindi.

Plutarkhos bundan kısa bir süre sonra şehre akın eden "fark gözetmeyen bir halk yığından" bahsettiğine göre, Theseus'un diğer şehirlerin halklarını Atina'ya davet ettiği ve *Metoikia* ritüelinde korunan bir geleneği biliyor olması oldukça muhtemel. Bu gelenek büyük ihtimalle bütün Atinalıları Attika'nın yerli sakinlerinden gelen bir soy olarak gören ideolojiden daha eskidir. Dahası bu, Thukydides'in ilk olarak büyük değişikliklerden bağımsız ancak sonraları Yunanistan'ın diğer kısımlarından gelen göçmenlere ev olan Attika imgesiyle tutarlıdır.

Attika, toprağının fakirliğinden dolayı gruplaşmalardan bağımsız dışarıya kapalı bir dönemi, yerleşimcilerini hiç değiştirmeden sürdürdü. Burada, göçler (*metoikios*) diğer bölgelere oranla bir büyüme kaydetmese de, bu çıkarım önemsiz bir örnekleme değildir. Çünkü Yunanistan'ın diğer her yerinden savaşın ve gruplaşmaların en büyük kurbanı olan halklar güvenli bir liman olarak Atina'ya sığındılar ve erken dönemlerden itibaren, vatandaşlık alarak (*politai gignomenoi*) zaten nüfusu büyük olan şehri öyle bir şişirdiler ki Attika sonunda onları tutmak

için fazla küçük kaldı ve dışarıya koloniler göndermek zorunda kaldılar (Thuky. *Pel. Sav.* 1.2).

Metoikia'nın Theseus'u, yabancılara kabul gösteren Atina geleneğini yansıtan Atina toplumunun bu görüşüyle tutarlıdır. Öte yandan Synoikia'nın Theseus'u, Attika'nın (kısmen) yerli halkının politik birleşmesinin (kaynaşmasının) kutlamasıdır. (Connor, 1996:120)

28 Temmuz Panathenaea: Bu şenliğin, Hekatombaion ayının 28'inde Athena onuruna düzenlendiği ve Theseus zamanında başlatıldığı düşünülmektedir²³. İ.Ö 7. yüzyıldan başlayarak şenlik günü Athena'ya elbise “peplos” sunusu yapılırdı. Bu şenlikte Büyük Panathenaea olarak bilinen Olympik oyunlara benzer yarışmalar yapılması ve bir diğer unsur da kurban edilecek hayvanların Atina'ya bağlı kabilelerin temsilcileri tarafından getirilmesiydi. Ancak Olympik oyunlar dört yılda bir yapılırken, Büyük Panathenaea her yıl düzenlenirdi. Bu oyunlar tanınmış bir aristokrat olan Hippokleides tarafından kurulmuştur (Aristot. *Ath. Pol.* 18, 49,54).

5.8.2. Metageitnion (Μεταγειρνιών [Ağustos])

Attika takviminin 2. ayıdır ve günümüzde 15 Ağustos - 15 Eylül'e karşılık gelmektedir. “Metoikismos”un kutladığı Metageitnia adındaki bir şenlik dışında bu ay içerisinde büyük şenlikler bulunmamaktadır. Ayın adı Artemis ve Apollon'un kült *epitheti* Metageitnios²⁴,tan türemiştir. Metageitnion ayının 7'sinde Metageitnia adında Apollon onuruna komşuluk ilişkilerini geliştirmek amacıyla bir şenlik düzenlendiğini ima etmesine karşın yazılı kaynaklarda bilgi bulunmamaktadır (Sina, 2015:44).

5.8.3. Boedromion (Βοηδρομιών [Eylül])

Attika takviminin 3. ayı olan ve günümüzde 15 Eylül - 15 Ekim'e karşılık gelen Boedromion adını “bir naraya, seslenişe karşılık yardıma gelme, yardıma koşma” anlamındaki sözcükten almaktadır (Sina, 2015:44).

²³Theseus'un sık sık Panathenaea'nın kurucu olduğu söylenir, dolayısıyla kutlamalar sırasında bir çeşit anma beklenebilir.

²⁴ Ion takviminde bir ay.

6 Eylül-Genesisia: Boedromion ayının 6'sında başlayıp iki gün süren bir şenliktir. Büyük savaşlardan sonra devlet tarafından düzenlenen cenaze törenlerinde gerçekleştirilirdi. Aslında savaşlarda ölen aristokratların onuruna kutlanırdı (Hdt. 4.26). Daha çok yas havası içinde ölen aristokratın cenazesi törenle yıkanır, yakılacağı veya gömüleceği yere taşınırdı. Barış döneminde Genesisia şenliği düzenlenmezdi.

7 Eylül: Amazonlar karşısındaki zaferin kutlanması (Plut. *Thes.* 27). Bu ay içinde herhangi bir günde Theseus'un yoldaşları Phaeax, Teucer, Nauseiros'a Salaminioi kurbanı verilirdi. Bu kutlamalar büyük olasılıkla Kybernesia'nın bir parçasıydı.

5.8.4. Pyanopsion (Πύανοψιών [Ekim])

Attika takviminin 4. ayı olan ve günümüzde 15 Ekim-15 Kasım'a karşılık gelen Pyanopsion Anadolu'da Miletos ve Priene kentleri takviminde de yer almaktadır (588 - İ.Ö 2. yy). Pyanopsion ayı seramikler üzerinde üzüm salkımları bulunan asma dalı taşıyan bir erkek olarak gösterilir; bu kişi, bir erkek çocuk ile başında içi üzüm dolu sepet taşıyan kadın arasında yer alır (Şahin, 2001:103).

6 Ekim: Theseus'a bir domuzun Salaminioi kurbanı edilmesi²⁵ (Connor, 1996:201).

7 Ekim-Pyanepsia: Ekim ayına adını veren bu şenlik tohum ekme zamanında gerçekleşen ilkel bir doğa kültü uygulamasıdır. Apollon onuruna düzenlenen bu şenlikte pişirilmiş fasulye, yani "pyanaepsion" sunusu yapılırdı. (Plut. *Thes.* 22; Parke, 1986: 74-77). Toprağın ilk ürünleri olarak hem tanrıya pişirilmiş fasulye sunulur ve hem de bütün ev halkı ondan yerdi. Şenlikte "eirosione" denilen zeytin dalları yün kurdelelerle süslenir, üzerine çeşitli meyveler, minyatür şarap ve zeytinyağı kapları asılır ve bütün kentte dolaştırılır, törenden sonra her tapınağın ve evin önüne bu dallardan birer tane konurdu (Sina, 2015:45).

25Oskhophoria günü olarak kabul edilir ki bu Girit'e yola çıkışın anılmasıyla ilgili öğeleri içerir.

8 Ekim-Theseia: "Atinalıların onun onuruna yaptıkları esas kurban Pyanepsion ayının sekizinci gününde gelir" (Plut. *Thes.* 36).

5.8.5. Maimakterion (Μαιμακτηριών [Kasım])

Maimakterion adı, "coşkun, taşkın, bozucu ve yıkıcı, gürleyerek esen" anlamlarını içeren "maimao" fiilinden türer ve Zeus'un da epitheti olan maimaktes ile aynı anlamda olup atmosferdeki olayları, sonbahardan kışa geçişi simgeler. Bu epithet ile ilişkili olan Maimakterion ayı, bazen Kasım bazen de Kasım ayının ortasından Aralık ayının ortasına kadar olan sürece verilen addır. Attika takvimine göre, Maimakterion fırtınalar ayıydı. Bir başka yoruma göre ise Maimaktes epithetinin Dionysos'a ait olduğu ve Maimakterion'un bağbozumu zamanında üzüm bağlarındaki hareketliliği ve şarap yapımını simgelediği ileri sürülmektedir (Parke, 1986: 95-96). Bu yoruma göre Maimakterion ayı, Ekim ayının ortalarına, yani Pyanopsion ayının sonlarına denk düşmektedir. Plutarkhos, Maimakterion ayının 16'sında bütün Yunanlar adına Plataialıların yapmayı üstlendikleri, Yeraltı Zeus'u ile Hermes'ine adanan törenden uzun uzun söz eder (Sina, 2015:47).

5.8.6. Poseideon (Ποσειδεών [Aralık])

Attika takviminin 6. ayı olan Poseideon, hakkında yeterli bilgi bulunmamakla birlikte Poseidon'a adanan Poseidaia adlı bir şenliğin varlığına işaret etmektedir. Geçmişi Myken dönemine kadar inen ve adının anlamı "dünyanın efendisi" ya da "dünyanın tanrıçasının kocasıdır" (Sina, 2015:48).

7 Aralık: Amazonlarla yapılan anlaşmanın kutlanması (Plut. *Thes.* 27).

5.8.7. Gamelion (Γαμηλιών [Ocak])

Gamelion ayı günümüzde 15 Ocak- 15 Şubat'a karşılık gelir ve Attika takvimin 7. ayıdır (Connor, 1996:202; Sina, 2015:48).

5.8.8. Anthesterion (Ανθεστηριών [Şubat])

Anthesterion ayı günümüzde 15 Şubat- 15 Mart tarihlerine karşılık gelen Attik takvimin 8. ayıdır (Connor, 1996:202; Sina, 2015:49).

5.8.9. Elaphebolion (Ελαφηβολιών [Mart])

Günümüzde 15 Mart - 5 Nisan aylarına karşılık gelen ve Attika takvimin 9. ayı olan Elaphebolion, adını tanrıça Artemis'in "geyik avcısı" anlamındaki sıfatından alır. Ayın 6'sında Artemis Elaphebolios "geyikleri avlayan" için düzenlenen bu şenlikte, tanrıçaya sunmak üzere ilk zamanlar bir geyik avlanırdı. Sonraları ise "elophoi" adı verilen üzerine susam serpilmiş bir tür ballı kek pişirilir ve tanrıçaya sunulurdu. Artemis Elaphebolios kültü bütün topluma yayılmamış, tapım alanı sınırlı kalmıştır. Bununla birlikte Anadolu'da Iasos kentinde de bu şenliğin yapıldığı bilinmektedir. Phokis bölgesinde Artemis onuruna Elaphebolia (geyik avı şenlikleri) adlı bir kutlama yapılır ve tanrıçaya geyik şeklinde çörekler sunulurdu (Çelgin, 1986; 24; Paus. VI, 22, 10, 11). Attika bölgesi kenti olan Atina'da da Elaphebolion ayının adı bu kült ile yakından ilgisi olması kaçınılmazdır.

5.8.10. Mounikhion (Μουνιχιών [Nisan])

Attika takviminin 10. ayı olup günümüzde 15 Nisan – 15 Mayıs'a karşılık gelen Mounikhion adını Pire *akropolisinin* yanındaki küçük bir limanından alır. Elaphebolion ayı gibi, bu ay da Artemis Mounikhia'ya adanmıştır. Ayın 4'ünde Eros'a bir şenlik adanmış olması dışında hakkında başka bilgi yoktur. Mounikhion ayının 6'sında yalnızca kadınların katıldığı Delphinion'a bir geçit töreni yapılırdı. Plutarkhos, bu şenliğin Girit'e Minotauros'a kurban edilmek üzere gönderilen genç kızları anmak amacıyla kendi zamanında bile Atina'da düzenlendiği (Plut. *Thes.* 18), Theseus'un duasını ve tapınmasını tamamladıktan sonra Girit'e gitmek üzere denize açılması anlatımından Theseus söylencesiyle ilişkili olduğu anlaşılmaktadır.

6 Nisan: Delphinion'da yalvarış ve Aphrodite Epitragia'ya kurban verilmesi.²⁶

26"Yeminlerini ve dualarını ettikten sonra, Mounichion ayının altıncı gününde denize gitti ki hala bu günde Atinalılar bakirelerini tanrıları yatıştırmak için Delphinium'a gönderirler" (Plut. *Thes.* 18).

5.8.11. Thargelion (Θαργηλιών [Mayıs])

Attik takvimin 11. ayı Thargelion, günümüzde Mayıs-Haziran aylarına karşılık gelir. Bu ayın en önemli etkinliği tanrı Apollon ve Artemis için kutlanan Thargelia şenliğidir. Thargelia, *thalysios* sözcüğünden *hasat şenliği* anlamına gelmektedir (Çelgin, 2011: 312).

5.8.12. Skirophorion (Σκιροφοριών)

Attika takviminin 12. ve son ayı Skirophorion'da kutlanan Skirophoria ya da Skira da denilen şenlik hakkında bilgiler son derece yetersizdir. Bununla birlikte Aristophanes, Skirophoria'nın bir kadın şenliği olduğunu yazar (Aristoph. *Kadınlar Savaşı*. 834). Diğer taraftan sözlük yazarı Harpokration “skiron” sözcüğünün Skirophorion Dağı'ndan türediğini ve Athena rahibelerine Skiron denildiğini hatta Poseidon rahibine de bu adın verildiğini iddia eder. Geç dönem yazarlarından, olasılıkla Augustus dönemi yazarı olan Lysimakhides, Akropolis'in dışında yapılan yabancı bir geçit törenine skira dendiğini yazar (Sina, 2015:55). Bu yabancı kült uygulamasının iki tanrıya Athena ve Poseidon'a adandığını ve zamanla Erekhtheion ile birleştiğini ilave eder.

Skira şenliği, Pyanepsia şenliğine çok benzemektedir. Bu nedenle kentin koruyucusu Athena Polias'dan ziyade Demeter'e adanmış olması olasıdır. Yalnızca bir gün süren Skira şenliğinde kadınlar evlerinde kalır ve kocaları yanlarına yaklaşmasın diye sarımsak yerlerdi.

Skira şenliğindeki bir diğer uygulama ise kadın giysileri giyen iki genç erkek, diğer deyişle ellerinde taşıdıkları “oskhophoria” denilen asma dallarıyla Dionysos Tapınağı'na giderlerdi. Bu törenin aynısı Pyanopsion ayında yapılan orada da adı “oskhophoria” olan göstericiler bulunan şenlikle hemen hemen aynıdır. Yine Lysimakhides'e inanacak olursak geçit töreninde taşınan büyük beyaz gölgeliğe “skiron” adı verildiğini ve festivalin de adını bundan aldığını söyleyebiliriz. Ancak bu doğru çıkarım olamaz, zira o zaman skiron taşıyanlara skiraphoria denmesi gerekirdi (Parke, 1986: 157). Belki de denirdi ama ne yazık ki elimizde kanıt yok.

Atina'daki Şenlikler iki bölümden oluşmaktaydı. Birinci bölüm genellikle tanrıçaya buğday ve arpa olmak üzere karışık tahıllar, çeşitli unlardan yapılmış kek sunuları ile Şarap yasak olduğundan su libasyonu yapılırken, ikinci bölüm ise kurban törenlerinden oluŐurdu (Şahin, 2001: 155-157). Dolayısıyla her ikisi de Zeus'a adanan Dipolieia ile Bouphonia Şenlikleri aslında aynı Şenliğin farklı bölümlerine işaret etmektedir.²⁷

²⁷Ayrıca her ayın sekizinde Theseus'un onuruna Şölenler verilirdi: "Atinalıların onuruna verdiği esas kurban Pyanepsion ayının sekizinde verilirdi ki bu Girit'ten döndüğü gündür... Ama onu diğer ayların sekizinci gününde de onurlandırılırdı,..." (Plut. Thes. 36).

TARTIŞMA VE SONUÇ

Son zamanlarda Klasik Yunan Tarihi'ndeki en zorlayıcı çaba, alanın çoğu kısmını birbirinden ayıran duvarları yıkmaya gayreti olmuştur. Bu bölünmelerden hiç biri din çalışmalarını eski dünyanın kültürel, sosyal ve politik tarih incelemelerinden ayırmak kadar rastgele ve tehlikeli değildir. Biz modern insanın "siyaset" ve "siyasi"ye olan dar yaklaşımıyla kendimizi sınırlamamak kaydıyla kültürel, mitlere, festivallere ve içinde kutlandıkları şehirlerle ilişkilerine yeni bir bakış önemlidir. Böyle yapmak eski Yunan uygarlığı çalışmalarında eskiden beri süregelen egemen yaklaşımı tasdik etmektir ki, bu da karmaşık bir elit tabaka üzerine yoğunlaşmış ve amacı bir şehrin içindeki aydınlanmamış kitleleri manipüle etmek olan ya da bu şehrin dışındaki masum zihinler için propaganda üretmek olan bir yaklaşımdır. Şüphesiz, manipülasyon ve propaganda eski Yunanlar arasında da mevcuttu ve zaman zaman etkili ve önemliydi. Ancak manipülasyon ve propaganda ne o zamanlar ne de şimdi mitlerin ve törenlerin kent yaşamıyla kesişmesinin birincil yolları değildi. Bundan ziyade bu olgular insanların kendilerini anlama, diğerleriyle ilişkilendirme ve kendilerini dünyada bir yere koyma sürecinin bir parçası olarak görülmelidir. Bundan dolayı Atina şehrindeki mitlerin ve festivallerin rolüyle ilgili her araştırma, pek çok farklı geçmişten ve soydan, farklı toprak parçalarında yaşayan ve farklı işler yapan bireylerin nasıl olur da kendilerine "Atinalılar" diyecek bir bilinç anlayışını paylaştıkları sorusunu sormalıdır.

Klasik Yunan Tarihi sıklıkla bu soruya hukuki bir mesele ya da cevabı açık bir soru gibi yaklaşmıştır. Ancak kentsel kimlik ne kendiliğinden oluşmuştur, ne de hukuki bir tanımın meselesidir. Bu ortak anıları, müşterek adetleri ve paylaşılan sembolleri içerir. Karşılığında bu konular genellikle farklı öz anlayışların tartışıldığı gerginlik ve rekabet alanlarıdır.

Atinalılar için Theseus bunların üçü birdendi: ortak bir anı, oyunlar, kurbanlar ve yarışmalar gibi müşterek adetlerin bir odak noktası ve paylaşılan ancak ikircikli ve üzerine oldukça rekabet edilen bir sembol. Şüphesiz, Theseus ayrıca başkalarını Atina'nın başarılarıyla etkilemenin bir aracı ve Atina sakinleri arasındaki bütünlüğü teşvik etmenin bir yoluydu. Theseus belki de Atinalı kimliğinin en güçlü sembolüdür.

İ.Ö. 479'da Persler üzerinden yaptıkları zaferden sonra Atinalılar kahramanlık geçmişinin azlığından haberdardı. Atinalıların yeni gücünü teyit etmek ve Yunan dünyasında güvenilirlik oluşturmak için yeni efsaneler aranıyordu.

5. yüzyılın ortalarına gelindiğinde, Theseus'un Atina ulusal kahramanlığının öne çıkması dikkat çekici olmuş; bir kahraman olarak mükemmellik örneği haline gelmiştir. Theseus'un ruhu insanları araçlarının üstünde ve dışında elde etmeye teşvik etmiştir. Onun kurtarılmış kemikleri, kahraman için saygıda semboliktir ve hatırlanacağı konusunda garanti olmuştur. Onun kahramanca güçleri ölümünden ve yaşadığı zamandan daha ileri gitti ve günümüze kadar sağ geldi.

Atinalıların ulusal kahramanı olan Theseus kavramı, Kimon zamanında tamamen gerçekleşmiştir. Theseus'un kemikleri getirildiğinde, Atina halkı ona tekrar bağlandı ve zafer kazanmanın buna bağlı olduğuna inandı.

5. yüzyılın son yıllarında Theseus mitleri icat edildi ve dağıtıldı. "Destan bir kentin veya ailenin geleneklerini büyüttü... ve onlara çağın meşruluğunu kazandırdı."

Kahramanımızın ana başarısı, Atinalılar'ın Girit'le olan ölüm döngüsünü Minotaurus'u öldürerek kırmak olmuştur. Minotaurus'u öldürmek, Theseus'u bir medeniyetçi ve aynı zamanda milletin kurtarıcısı, kurucusu olarak ideal bir ulusal kahraman haline getirmiştir: 6. yüzyılın ortalarından itibaren bazı vazo resimlerinde Minotaurus ile savaşta Athena ve onun yardımcı ekonomik bir gösterge aracıdır. Burada hem Theseus'un savaşının adaleti hem de Atina kökenleri ortaya çıkmıştır. Bu sebeple dünyanın diğer büyük kahramanları gibi Theseus da yazarlar ve şairler tarafından sadece Yunanistan'ın sınırlarında kaleme alınmamış, ünü sınırların dışına çıkmıştır. Buna en iyi örnek Herakles ve Odysseus olmuştur. Ancak Theseus bunların da fazlası olup, ülkesi adına çok mücadele etmiş ve gençlerini bireysel bir kapasite olarak kurtarmak için çabalamıştır. Theseus, temsil ettiği topluluk adına bireysel kahramanlıklarını uyguladığı 5. yüzyıl kamu temsilciliklerinde ağırlık kazanmıştır.

Theseus, Atina kralı olarak tek başına hüküm sürebilecekken bunu geri çevirdi ve yönetimi demokrasiye dönüştürdü. Buna ek olarak, bir devlet evi ve bir meclis salonu inşa ettirdi. Bu binaların inşası Kleisthenes'in yapım programını yansıtır. Aynı zamanda Theseus'un eylemleri Kleisthenes'in reformlarına çok benzer.

Theseus, uçurumdan aşağı suya düşen babası ile aynı şekilde öldü. Babası gibi, kral Theseus sonraki nesil devralmak için ölmek zorundaydı. Bununla birlikte, Theseus'un o zamana kadar görülmemiş yönetim ve reformları, Yunanistan Altın Çağı'nın yolunu hazırladı. Theseus sadece Atina'nın zenginliğini pekiştirme amacı gütmeydi. Halka krallık vererek kralın gücünü kırdı. Theseus, ataerkilliğin geleneksel kalıplarını kırmakta özellikle dikkat çekici oldu. Bu dikkat çekiciydi çünkü Theseus, Atina'nın Altın Çağı'nın efsanevi ideali ve yeni tomurcuklanan Batı kültürünün hayırsever kralı olarak görülüyordu. Theseus ve onun yaşamı, başkalarının takip edebileceği bir kahraman sembolü haline gelmişti.

Theseus'un tapınağı zaman içerisinde sahiplerinin işkencelerine maruz kalan köleler ile soyluların haksızlığa uğrayan işçilerin sığınma evi (*asylum*) oldu. "*Onların şimdi kutsal alanında sığındıkları ataları, zalimlere karşı korunmak isteyen köle ve emekçileri tedavi etti*" (Plut. *Thes.* 45; Graves, 1986:369; Drapes, 1998:98).

Kahraman mitine uyan mitos – ve masallara - daha birçok örnek gösterilebilir. Bu tüm mitlerin tek bir kaynaktan çıkmış olma olasılığı ile birlikte düşünüldüğünde, gerçekten de herkes üzerinde benzer etkiler uyandırıyor gibi gözükmektedir. Mitolojik (ve dinî) hikâyelerdeki kahramanların yaşadıkları olaylar farklı gibi gözükse de sonuçlar ve ana hatlar aynıdır. Onların yaşadıkları maceralar aslında bizlerin hayatta yaşadığımız olayların, aldığımız kararların ve elde ettiğimiz -ya da etmeyi umduğumuz- sonuçların idealize edilmiş ve abartılı bir dikkat çekicilikle anlatılan halinden başka bir şey değildir.

Tüm toplumsal değişimler kendi mitolojilerini de üretirler. Yaşanan tüm yeniden-üretim süreçleri, temelde mitolojik etkinin izlerini taşır. Bu durum hangi zaman diliminden geçilirse geçilsin, insanın kutsalla olan ilişkisinin sonsuza kadar süreceğinin ispatı niteliğindedir.

KAYNAKLAR

- Agizza, R. (2006). *Antik Yunan'da Mitoloji*. (Çev. Z. Zühre İlkelen). İstanbul: Arkeoloji ve Sanat Yayınları.
- Akgül, M. (2012). *Mitoloji ve Din*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Alan, A. O. (2012). *Mitos-Tarih İlişkisi: Siyasal Bir İnceleme*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Aristophanes. *Kadınlar Savaşı*. (Çev. A. Erhat, S. Eyüboğlu). İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yay. 2006.
- Aristoteles. *Atinalıların Devleti*. (Çev. S.Y. Baydur). İstanbul: Cumhuriyet Gazetesi Çağdaş Matbaa. 1998.
- Aristoteles. *Metafizik*. (Çev. Ahmet Arslan). İstanbul: Sosyal Yayınları. 1996.
- Aristoteles. *Retorik*. (Çev. Mehmet H. Doğan). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları. 2000.
- Armstrong, K. (2006). *Mitlerin Kısa Tarihi*. (Çev. Dilek Şendil). İstanbul: Merkez Yayınları.
- Bayat, F. (2005). *Mitolojiye Giriş*. Çorum: Karam Araştırma ve Yayıncılık.
- Bettalli, M. (2006). *Teseo e Romolo*. Milano: RCS Libri s.p.A.
- Beydili, C. (2005). *Türk Mitolojisi Ansiklopedik Sözlük*. Ankara: Yurt Kitap Yayın.
- Bonnefoy, Y. (2000). *Antik Dünya ve Geleneksel Toplumlarda Dinler ve Mitolojiler Sözlüğü*. (Haz. Levent Yılmaz). Ankara: Dost Yayınevi.
- Bowra, C. M. (1994). *The Greek Experience*. London.
- Burkert, W. (2008). *Greek Religion*. Cambridge: Harvard University Press M.A.
- Campbell, J. (1995). *Tanrının Maskeleri "İlkel Mitoloji"*. (Çev. Kudret Emiroğlu). Ankara: İmge Yayınevi.
- Campbell, J. (2003). *Tanrının Maskeleri "Batı Mitolojisi"* (3. Baskı). (Çev. Kudret Emiroğlu). Ankara: İmge Kitabevi.

- Campbell, J. (2015). *Tanrının Maskeleri "Yaratıcı Mitoloji"*. (Çev. Kudret Emiroğlu). İstanbul: Işık Yayınları.
- Can, Ş. (2011). *Klasik Yunan Mitolojisi*. İstanbul: İnkılap Kitabevi.
- Capelle, W. (1995). *Sokrates'ten Önce Felsefe* (Cilt II). (Çev. Oğuz Özüğöl). İstanbul: Kabalıcı Yayınları.
- Catullus. *Bütün Şiirleri*. (Çev. Çiğdem Dürüşken). İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yay. 2011.
- Connor, W. R. (1996). *Theseus and His City*. P. Hellström and B. Alroth (edi.), Religion and Power in the Ancient Greek World. Stockholm. ss. 115-120.
- Çağlar, B. (2008). *Türk Mitolojisinde Dört Unsur ve Simgeleri Üzerine Bir İnceleme*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Çelgin, G. (1986). *Eski Yunan Dininde ve Mitolojisinde Artemis*. İstanbul: Arkeoloji ve Sanat Yayınları.
- Çınar, G. (2006). *Heykel ve Mitoloji*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Da Vinci, N. (1995). *Ariadne's Lives*. Madison Teaneck Fairleigh Dickinson University Press: London.
- Demiralp, D. (2016). Antik Yunan Düşüncesinde Kahramanlık Kültü, İnsan Bedeni ve Çıplaklık. www.academia.edu.
- Develioğlu, F. (2015). *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lugat, "Esatir Maddesi"*. Ankara: Aydın Kitabevi.
- Dönmez, P. (2001). *Türk Mitolojisi Üzerine Türkiye'de Yapılan Yayınların Bibliyografyası ve Bu Yayınların Analizi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Drapes, D.E. (1998). *The Myth of the Theseus and Individuation: An Archetypal Study of the Labyrinthine Psyche*. Howell Information Company: USA.
- Eliade M. (1994). *Ebedi Dönüş Mitosu*. (Çev. Ümit Altuğ). Ankara: İmge Kitabevi.

- Eliade, M. (1993). *Mitlerin Özellikleri*. (Çev. Sema Rifat). İstanbul: Simavi Yayınları.
- Eliade, M. (2004). *Dinin Anlamı ve Sosyal Fonksiyonu*. (Çev. Mehmet Aydın). İstanbul: Din Bilimi Yayınları.
- Erhat, A. (2015). *Mitoloji Sözlüğü*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Euripides. *Hippolytos*. (Çev. Yılmaz Onay). İstanbul: Mitos Boyut Yay. 2006.
- Euripides. *Medeia*. (Çev. Metin Balay). İstanbul: İş Bankası Yay. 2014.
- Finley, M. I. (1970). *Ancient Culture And Society, Early Greece: The Bronze And Archaic Ages*. London.
- Fiske, J. (2006). *Mitler ve Mitleri Yapanlar*. (Çev. Şebnem Duran). İzmir: İlyâ Yayınları.
- Ford, M. (2014). *Yunan Mitolojisinde Kahramanlar, Tanrılar ve Canavarlar*. (Çev. Berna Yılmazcan). Ankara: Akılçelen Kitaplar.
- Gelişim Hachette (1993). Alfabetik Genel Kültür Ansiklopedisi. Sabah Gazetesi.
- Gide, A. (2012). *Theseus*. (Çev. Aysel Bora). İstanbul: Can Yayınları.
- Graves, R. (2012). *Yunan Mitleri "Tanrılar, Kahramanlar ve Söylenceler"*. (Çev. Uğur Akpur). İstanbul: Say Yayınları.
- Grimal, P. (1997). *Mitoloji Sözlüğü: Yunan ve Roma*. (Çev. Sevgi Tamgüç). İstanbul: Sosyal Yayınları.
- Grote, G. (1851). *History of Greece*. London: John P. Jewett Company.
- Guest, J. S. (2012). *Yezidilerin Tarihi*. (Çev. İbrahim Bingöl). İstanbul: Avesta Yayınları.
- Gündüz, Ş. (1998). *Mitoloji ile İnanç Arasında: Ortadoğu Dinsel Gelenekleri Üzerine Yazılar*. Samsun: Etüt Yayınları.
- Hamilton, E. (2006). *Mitolojya*. (Çev. Ülkü Tamer). İstanbul: Varlık Yayınları.
- Hançerlioğlu, O. (1997). *İnanç Sözlüğü Dinler, Mezhepler, Tarikatlar, Efsaneler "Mit Maddesi"*. İstanbul: Remzi Kitabevi.

- Hayes, C. (1995) *Milliyetçilik: Bir Din*. (Çev. Murat Çiftkaya). İstanbul: İz Yayıncılık.
- Herakleitos. *Fragmanlar*. (Çev. Cengiz Çakmak). İstanbul: Kabalcı Yay. 2005.
- Herodotos. *Tarih*. (Çev. Müntekim Ökmen). İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yay. 2015.
- Hesiodos. *Eseri ve Kaynakları*. (Çev. Sebahattin Eyuboğlu, Azra Erhat). Ankara: TTK. 1991.
- Homeros. *Iliada*. (Çev. Fulya Koçak). Ankara: Arkadaş Yayınları, 2014.
- Homeros. *Oddysseia*. (Çev. Fulya Koçak). Ankara: Arkadaş Yayınları, 2014.
- Hooke, S.H. (2002). *Ortadoğu Mitolojisi*. (Çev. Alaaddin Şenel). Ankara: İmge Yayınevi.
- Kantar, N. (2013). *Basın İlanlarında Yunan Mitolojisi Öğelerinin Kullanımı*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Haliç Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kayapınar, C. (2009). *Türk Mitolojisi Üzerine Yapılan Kitap Çalışmalarının Halkbilimi Açısından Değerlendirilmesi (1928-2008)*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kılınç, U. (2015). *Kültürel Bir Değer Olarak Müzik ve Müziğin Mitoloji ile Olan İlişkisi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Konuk, T. (2008). *Antik Yunan ve Roma'da Din, Mitos ve Çocuk Görünümlü Tanrılar*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kranz, W. (2003). *Antik Felsefe*. (Çev. Suat Y. Baydur). İstanbul: Sosyal Yayınları.
- Küçük, A. (1997). *Dinler Tarihi*. İstanbul: Berikan Yayınları.
- Laertios. *Ünlü Filozofların Yaşamları ve Öğretileri*. (Çev. Candan Şentuna). İstanbul: Yapı Kredi Yay. 2015.

- Malinowski, B. (2000). *Büyük, Bilim ve Din*. (Çev. Saadet Özkal). İstanbul: Kabalıcı Yayınları.
- Mills, S. (1997). *Theseus, Tragedy and the Athenian Empire*. Clarendon Press: Oxford.
- Mutlu, A. (2011). *Plutharkos'un Mythos'a Yaklaşımı: Paralel Yaşamlar ve Theseus Üzerine Çözümleme*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Mutlu, B. (1997). Mitoloji. *Eczacıbaşı Sanat Ansiklopedisi*. 1273.
- Necatigil, B. (1968). *100 Soruda Mitolojya*. İstanbul: Gerçek Yayınları.
- Ovidius. *Heroides*. (Çev. Nilüfer Akçay). İstanbul: Kabalıcı Yayınevi. 2011.
- Parke, H.W. (1986). *Festivals of The Athenians*. London: Thamesand Hudson.
- Pausanias. *Descripton of Greece*. Cambridge: Harvard University Press. 1953.
- Platon. "Theaitetos" *Diyaloglar II*. (Çev. Macit Gökberk). İstanbul: Remzi Kitabevi. 1986.
- Platon. *Devlet*. (Çev. Sabahattin Eyüboğlu). İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları. 2006.
- Platon. *Şölen*. (Çev. Azra Erhat, Sabahattin Eyüboğlu). İstanbul: Türkiye İş Bankası Yayınları. 2000.
- Plutarkhos. *Paralel Yaşamlar "Theseus ve Romulus"*. (Çev. Meriç Mete). İstanbul: İdea Yayınları. 2005.
- Reyhan, E. (2009). The Missing God Telepinu Myth: A Chapter From the Ancient Anatolian Mythology. Ankara Üniversitesi, *Tarih Araştırmaları Dergisi*. C. 28, Say. 45, ss. 85-106.
- Rosenberg, D. (1998). *Dünya Mitolojisi, Büyük Destan ve Söylenceler Antolojisi*. (Çev. ve Haz. Kudret Emiroğlu, Koray Akten, Erdal Cengiz, Tuluğ Kenanoğlu). Ankara: İmge Yayınevi.
- Russell, D. (1982). *Plutharkos ve Antik Kahraman*. The Yearbook of English Studies.
- Sandars, N.K. (2001). *Gilgamesh*. (Çev. Nice Damar). İstanbul: PenguinYayınları.

- Seyidoğlu, B. (2015). *Mitoloji Üzerine Araştırmalar*. İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Sina, A. (2004). *Eleusis'te Demeter Kültü ve Kadın Ritüelleri*. Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi Say. 44. ss. 37-52.
- Sina, A. (2015). *Eskiçağda Atina'da Şenlikler*. Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Say:1 ss. 42-59.
- Strauss, B. (1993). *Fathers and Sons in Athens. Ideology and Society in the Era of the Peloponnesian War*. Rondodge: London.
- Szufnar, E.A. (1995). *Theseus and the Minotaur: A Question of Iconography in Greek Vase Painting*. USA: Howell Information Company.
- Şahan, D. (2011). *Sümer Mitolojisinin Yunan Mitolojisine ve Felsefesine Etkileri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Şahin, N. (2001). *Zeus'un Anadolu Kültleri*. Antalya: Suna-İnan Kıraç Akdeniz Medeniyetleri Araştırma Enstitüsü.
- T.D.K. (1975). *Felsefe Terimleri Sözlüğü "Mit Maddesi"*. Ankara: TDK Yayınları.
- T.D.K. (1998). *Türkçe Sözlük "Mit Maddesi"*. Ankara: TDK Yayınları.
- Tanrıseven, H. (2013). *Antik Yunan'da Devlet*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Tekin, O. (2011). *Eski Yunan ve Roma Tarihine Giriş*. İstanbul: iletişim Yay.
- Thukydides. *Peloponnessos Savaşları*. (Çev. Furkan Akderin). İstanbul: Belge Yayınları. 2012.
- Tokarev, S.A. (2005). "Kültür Tarihinde Ateş Sembolü". (Çev. Muvaffak Duranlı). *Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi*. C. 6, Say.1, ss. 257-267. İzmir.
- Tökel, D.A. (2000). *Divan Şiirinde Mitolojik Unsurlar*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Uncu, E. (2012). *Demeter Kültünde Mezopotamyalı ve Anadolulu Unsurlar*. *International Journal of History Studies*. Say. 4, s.1.
- Vergilius. *Aeneas*. (Çev. İsmet Zeki Eyüboğlu). İstanbul: Payel Yayınları. 1995.
- Welvaert, S.R. (2005). *Theseus and the Minotaur*. Capstone: Minnesota.

Yetiş, M. (1999). Atina'da Demokrasinin Gelişimi: Soloncu Pasif Devrimden Peisistratos'un Tiranlığına. *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, C: 54, Say: 2, 163-197.

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı Soyadı : Bahar GÜZEL
Doğum Yeri ve Tarihi : 02.06.1987/İzmir

EĞİTİM DURUMU

Lisans Öğrenimi : Adnan Menderes Üniversitesi
Bildiği Yabancı Diller : İngilizce, İtalyanca

İŞ DENEYİMİ

Çalıştığı Kurumlar ve Yıl : Bil Dersanesi (2011)
Kültür Dersanesi (2012)
Mahmut Esat Bozkurt İlköğretim Okulu (2014)
Aydın Büyükşehir Belediyesi (Çalışmaktayım)

İLETİŞİM

E-posta Adresi : bahr_387@hotmail.com
Telefon : 0543 7691987
Tarih :